

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**LAURA KATILIŪTĖ
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS**

GIMK SPECIALISTŲ PATIRTIS TEIKIANT PAGALBĄ GLOBĖJAMS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Prof. Dr. Rita Raudeliūnaitė*

2023, Vilnius

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VAIKO GLOBA VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOJE	6
1.2. Vaiko globos teisinis reglamentavimas	6
1.2. Vaiko globos sistema Lietuvoje.....	11
1.3. Vaiko globos globėjų šeimoje ypatumai.....	14
2. GIMK SPECIALISTŲ TEIKIAMA PAGALBA GLOBĖJAMS	19
2.1. GIMK programos įgyvendinimas Lietuvoje.....	19
2.2. GIMK programos mokymai.....	21
2.3. GIMK specialistų teikiamos pagalbos globėjams svarba	24
3. GIMK SPECIALISTŲ PATIRTIES TEIKIANT PAGALBĄ GLOBĖJAMS EMPIRINIS TYRIMAS	28
3.1. Tyrimo metodologija	28
3.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė	33
3.2.1 Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis	34
3.2.2. GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams.....	42
3.3. Diskusija	61
IŠVADOS.....	68
REKOMENDACIJOS	71
LITERATŪRA	72
SANTRAUKA	79
SUMMARY	81
PRIEDAI	83

IVADAS

Temos aktualumas: Šiuo metu Lietuvoje didelis dėmesys skiriamas vaiko globai, jos kokybei bei vaiko globos deinstitutionalizacijos procesui (Kiaunytė, Lygnugarienė, 2019). Svarbu paminėti, kad vaiko globos deinstitutionalizacija vienas prioritetinių tikslų siekiant vaiko gerovės (Žalimienė ir kt. 2020). Šiuo procesu siekiama kiekvienam vaikui, kuris dėl tam tikrų aplinkybių negali augti savo biologinėje šeimoje, sudaryti sąlygas augti įtėvių ir globėjų šeimoje (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-83, 2014).

Vaiko globa šeimos aplinkoje labai svarbi dėl savo pobūdžio, nes vaikui likusiam be tėvų globos, tėvų vaidmenį atlieka globėjai, vaiko socializacija ir toliau vyksta šeimoje (Snieskienė, 2001). Priešingai – institucinė globa labai kritikuojama dėl neigiamo, netgi žalingo poveikio vaikui (Pūras, 2012; Johnson, Browne, Hamilton-Giachritsis, 2006; Wolf, 2012). Institucinė globa gali turėti neigiamos įtakos bendrai vaiko fizinei raidai ir centrinės nervų sistemos vystymuisi (Pūras, 2012). Vaikui augusiam institucinėje globoje gali būti ateityje sunkiau užmegzti santykius su aplinkiniais (Johnson, Browne, Hamilton-Giachritsis, 2006). Pasak Wolf (2012) vaikui netekusiam tėvų globos visų pirma turi būti sudaromos sąlygos augti šeimoje, bet ne institucijoje. Mokslininkai Johnson, Browne ir Hamilton-Giachritsis (2006) institucinę globą prilygina vaiko teisių pažeidimui, dėl kurio stabdomas įvairiapusis vaiko vystymasis ir neužtikrinama vaiko teisė augti šeimoje. Remiantis 2022 metų VTAIT ataskaista, pastebimas vaikų skaičiaus institucinėje globoje mažėjimas. 2022 metais Lietuvoje institucijoje buvo globojami (rūpinami) 1347 vaikai ir tai sudarė 20 procentų visų globojamų vaikų (1 390 vaikų (22 proc.), 2020 m. – 1 656 vaikai (24 proc.). Priešingai negu institucinėje globoje vaikų skaičius globojamų šeimose didėja. VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis šeimoje buvo globojami (rūpinami) 4 994 vaikai ir tai sudarė 73 procentus visų globojamų vaikų (2021 m. – 4 417 (70 proc.), 2020 m. – 4 644 (68 proc.)

Vaiko globa susdėtingas procesas. Vaikai į globėjų šeimas dažniausiai patenka turėdami daug skaudžių patirčių, lydimų įvairiomis netektimis, todėl globėjai neretai susiduria su įvairiais sunkumais globojant vaiką (Liobikienė, 2016). Praktikoje vis dar pasitaiko atvejų, kuomet globa nutrūksta ir tai dažniausiai lemia pagalbos ir paramos globėjams trūkumas, sprendžiant vaiko emocines ir psichologines problemas (Geiger, Piel, Julien – Chinn, 2017). Dar 2007 metais Vaiko globos reorganizavimo strategijoje atskleista problema, jog mažėja globėjų (rūpintojų), kurie nesusiję su vaiku giminytės ryšiais, o viso to priežastis ribotos pagalbos galimybės globėjams, todėl buvo iškelta idėja, kad “būtina sukurti bendrą globėjų (rūpintojų) rengimo sistemą, parengti savivaldybių socialinius darbuotojus, kurie būtų kompetentingi konsultuoti ir teikti pagalbą globėjų (rūpintojų) šeimoms” (Lietuvos Respublikos

vyriausybės nutarimas “Dėl vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų plano patvirtinimo”, 2007).

Siekiant įgyvendinti 2005 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą Vaiko gerovės valstybės politikos strategiją ir remiantis Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo planu, nuo 2008 metų Lietuvoje adaptuojama PRIDE programa, kuri sudaro galimybę atsirasti vieningai globėjų ir tėvių atrankos ir pagalbos jiems teikimo sistemai (Giedrimas, 2014). Ši programa skirta gerinti globos ir įvaikinimo paslaugų kokybę, teikti struktūruotą, kompetencijomis grįstą globėjų atrankos, rengimo ir vertinimo sistemą (Sivajohanathan, Findlay, Andres, 2014). PRIDE programos pavadinimas sudarytas iš anglišku žodžių pirmųjų raidžių junginio (Parent resources for informatikon development education), o nuo 2012 PRIDE programa Lietuvoje vadinama GIMK (Globėjų ir tėvių rengimas ir konsultavimas) (Giedrimas ir kt, 2013).

Asmenys vykdančys veiklą pagal GIMK programą yra Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuoti asmenys, kurie turi teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpintis) patikrinimą, organizuoti mokymus pagal GIMK programą, rengti išvadas dėl pasirengimo globoti (rūpinti) vaiką, atlikti pakartotinį asmenų pasirengimo vaiko globai (rūpybai), teikti tęstinę pagalbą globėjams (rūpintojams) (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymas Nr. BV-300, 2020). Svarbu paminėti, kad Tarnybos atestuoti asmenys veiklą vykdo globos centre, kurie atsirado nuo 2018 metų, akcentuojant vaiko globos šeimoje prioritetą, kuomet likęs be tėvų globos vaikas perduodamas laikinai prižiūrėti budinčiam globotojui (Kiaunytė, Lygnugarienė, 2019). Taip pat globos centre teikiama psichosocialinė, psichologinė pagalba globėjų, tėvių šeimoms, vykdoma globėjų, tėvių paieška, vykdomi mokymai pagal GIMK programą būsimiems globėjams, tėviams, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams, rengiamos ir atnaujinamos išvados dėl pasirengimo globoti vaiką bei teikiama visa reikalinga pagalba globojamam (rūpinamam) ir įvaikintam vaikui (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-28, 2018).

Temos ištirtumas: Vaiko globa šeimoje tyrinėta įvairiais aspektais. Globėjų pasirinkimo globoti motyvaciją tyrė Andersson (2001), Sebba (2012), Jose, Sheeba Mumtaz, Uvais (2018). Höjer (2004) didelį dėmesį skyrė globėjų biologinių vaikų patirtims, kai šeimoje auga globojamas vaikas. Lietuvoje taip pat atlikta nemažai tyrimų vaiko globos tema: Vaikų globos šeimose ypatumus, remiantis globėjų patirtimi tyrė Raudeliūnaitė ir Urbikaitė (2011), socialinės pagalbos poreikį šeimoje globojamam vaikui ir globėjui iš globėjų požiūrio analizavo Rimkus V. (2016), Ramunė Bagdonienė-Stelmokienė (2015) atskleidė globėjų biologinių vaikų patirtį globos procese, globojančioje ne giminaitį vaiką, Žydzūnaitė ir Šivickytė (2008) tyrė laikinųjų globėjų patirtis bendraujant su globojamo vaiko tėvais,

Giedrimas (2014) tyrė globėjų nuostatų kaitą po įvadinųjų GIMK mokymų. Nors Lietuvoje ir užsienyje atlikta nemažai tyrimų atskleidžiančių vaiko globą šeimoje įvairiais aspektais, iš įvairių perspektyvų, vis dar stinga tyrimų atskleidžiančių GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams. Todėl tikslinga atskleisti realias GIMK specialist patirtis teikiant pagalbą globėjams.

Magistro baigiamajame darbe keliami probleminiai klausimai:

- Kaip GIMK specialistai vertina GIMK programos reikalingumą globos procese?
- Kaip GIMK specialistai vertina teikiamos pagalbos efektyvumą viso globos proceso metu?
- Su kokiais iššūkiais susiduria GIMK specialistai teikdami pagalbą globėjams?
- Kokias spragas įžvelgia GIMK specialistai rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams globojant vaiką?

Darbo objektas: GIMK specialistų teikiama pagalba globėjams

Darbo tikslas: teoriškai ir empiriškai atskleisti GIMK specialistų teikiamą pagalbą globėjams.

Darbo uždaviniai:

1. Pateikti vaiko globos organizavimo sistemą, teisinius ir praktinius aspektus.
2. Apžvelgti vaiko globos globėjų šeimoje ypatumus.
3. Atskleisti GIMK specialistų teikiamos pagalbos globėjams ypatumus.
4. Atskleisti GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams.

Tyrimo metodai:

Teoriniai: Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė, siekiant atskleisti vaiko globos teisinį reglamentavimą, vaiko globos sistemą Lietuvoje, vaiko globos globėjų šeimoje ypatumus.

Empiriniai: Tyrimui pasirinktas kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu, siekiant atskleisti GIMK specialistų patirtis. Duomenų analizei pasirinkta kokybinė turinio analizė.

Darbo struktūra: Darbas sudarytas iš įvado, trijų skyrių, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo, santraukų lietuvių ir anglų kalbomis, priedų. Darbo apimtis 69 puslapiai be titulinio puslapio, turinio, priedų. Magistriniame darbe pateiktos vaizdinės priemonės: 5 lentelės ir 19 paveikslų

1. VAIKO GLOBA VAIKO TEISIŲ APSAUGOS SISTEMOJE

Siekiant užtikrinti vaiko, netekusio tėvų globos gerovę, globa šeimoje dažnu atveju tampa realiausia alternatyva, užtikrinančia vaiko teisių įgyvendinimą, auklėjimą ir priežiūrą saugioje ir tinkamoje augti aplinkoje (Vitkauskas, 2010). Siekiant užtikrinti be tėvų globos likusių vaikų gerovę, Lietuvos visuomenės strateginis tikslas yra vaiko globos deinstitutionalizacija, kuria siekiama pereiti nuo institucinės globos prie globos šeimoje (Gudžinskienė, Navaitis, 2016). Vaiko globa šeimoje laikoma prioritetine, nes patenkinami vaiko poreikiai susiję su saugumu ir prieraišumu (Genienė, Šumskienė, 2016; Stražinskaitė, Kvieskienė, 2015).

Šiame skyriuje, remiantis teisės aktais, moksliniais šaltiniais, aptariamas vaiko globos teisinis reglamentavimas, vaiko globos sistema Lietuvoje, vaiko globos globėjų šeimoje ypatumai.

1.2. Vaiko globos teisinis reglamentavimas

Pagrindinis tarptautinis dokumentas, kuriuo remiamasi užtikrinant vaiko teises yra Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989). Lietuva prie šios konvencijos prisijungė 1992 m., o ratifikavo 1995 m. Šia konvencija Lietuva įsipareigoja kiekvienam vaikui teikti tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 3 str. 2 d.).

Viena pagrindinių vaiko teisių, kurią užtikrina JT vaiko teisių konvencija - vaiko teisė augti biologinėje šeimoje (JT vaiko teisių konvencija, 1989, 9 str.). Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos (1996) 9 str. teigiama, kad vaiko atskyrimas nuo tėvų galimas tik tokiu atveju jeigu tai reikalinga vaiko saugumui ir gerovei užtikrinti. Šeimos prioritetas ir svarba taip pat akcentuojama ir Lietuvos Respublikos konstitucijoje, kurioje šeima apibūdinama kaip visuomenės ir valstybės pagrindas (1992, 38 str.). Taip pat pabrėžiama, kad „valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę“ (1992, 38 str.). Vienas svarbiausių Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (1996) 4 str. įtvirtintų vaiko teisių ir laisvių apsaugos įgyvendinimo principų yra biologinės šeimos prioriteto principas. Vadovaujantis šiuo principu akcentuojama šeimos svarba vaiko gyvenime ir kad vaikas nuo biologinės šeimos gali būti atskirtas tik tada, kai tai būtina, siekiant apsaugoti vaiką nuo realaus pavojaus jo psichiniam ir fiziniam saugumui, sveikatai ar gyvybei, ir kai nėra kitų būdų vaiką apsaugoti (1996, 4 str.). Tačiau, kai tėvai negeba tinkamai užtikrinti vaiko interesų, smurtauja prieš vaikus, netinkamai elgdamiesi pažeidžia vaiko teises, vaiko priežiūros imasi valstybė, užtikrindama globą kiekvienam be tėvų globos likusiam vaikui. (Vitkauskas, 2010). JT vaiko teisių konvencijos (1989) 20 str. pabrėžiama, kad „vaikas, kuris laikinai arba visam laikui yra netekęs savo šeimos aplinkos arba kuris dėl savo interesų negali toje aplinkoje būti, turi teisę į

ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir paramą”. Pasak Vitkausko (2010) tėvų globos netekusiam vaikui globa yra viena iš priemonių, kuri padeda vaikui sveikai augti ir vystytis, užtikrina vaiko teisių įgyvendinimą, gynimą ir apsaugą. VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis metų pabaigoje buvo globojami 6848 vaikai (2021 m. – 6296, 2020 m. – 6816) iš kurių laikinai globojami buvo 938 iš Ukrainos atvykę nelydimi nepilnamečiai. Dažniausia priežastis, kai vaikui nustatoma globa (rūpyba) Lietuvos pilietybę turintiems vaikams - tėvų ar vieno iš jų nesirūpinimas vaiku, nepriežiūra, netinkamas auklėjimas, fizinis ar psichinis smurtas (VTAIT 2022 metinė veiklos ataskaita, 2022). Svarbu paminėti, kad nepilnamečių globa ir rūpyba skirstoma pagal vaiko amžių t.y. vaikams iki keturiolikos metų nustatoma globa, o nuo keturiolikos metų rūpyba (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 3.251 str.).

Vaiko globa skirstoma į laikiną ir nuolatinę. Vaiko laikinoji globa nustatoma administracine, o nuolatinė - teismine tvarka (Vitkauskas, 2010). Vaiko laikinoji globa, tai laikinai be tėvų likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, teisių užtikrinimas ir šios globos tikslas – grąžinti vaiką į šeimą (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000, 3.253 str.). Laikinoji globa skiriasi nuo nuolatinės tuo, kad laikinoji globos rūšis suprantama kaip trumpalaikis procesas, kurio tikslas yra grąžinti vaiką į šeimą, o nuolatinė globa sudaro galimybę vaikui sukurti nuolatinis ir pastovius santykius su globėju (Vitkauskas, 2010). Remiantis VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis 2022 metais Lietuvos Respublikoje laikinoje globoje augo 1843 vaikai (2021 m. – 931, 2020 m. – 1053), o nuolatinėje 5005 vaikai (2021 m. – 5365, 2020 m. – 5763). Galima pastebėti, kad laikinoje globoje globojamų vaikų skaičius praeitais metais žymiai išaugo Tam turėjo įtakos, kad maždaug pusė laikinoje globojamų vaikų buvo iš Ukrainos atvykę nelydimi nepilnamečiai (VTAIT metinė veiklos ataskaita, 2022).

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (2000) 3.254 straipsnyje išskirti vaiko laikinosios globos (rūpybos) nustatymo pagrindai:

“1) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra dingę ir jų ieškoma (kol teismas tėvus pripažins nežinia kur esančiais arba paskelbs mirusiais;

2) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų laikinai negali rūpintis vaiku dėl abiejų tėvų ar vieno iš jų ligos, suėmimo, bausmės atlikimo ar kitų svarbių priežasčių;

3) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų nesirūpina, nesidomi vaiku, netinkamai auklėja, naudoja smurtą arba kitaip piktnaudžiauja tėvų valdžia ir dėl to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui;

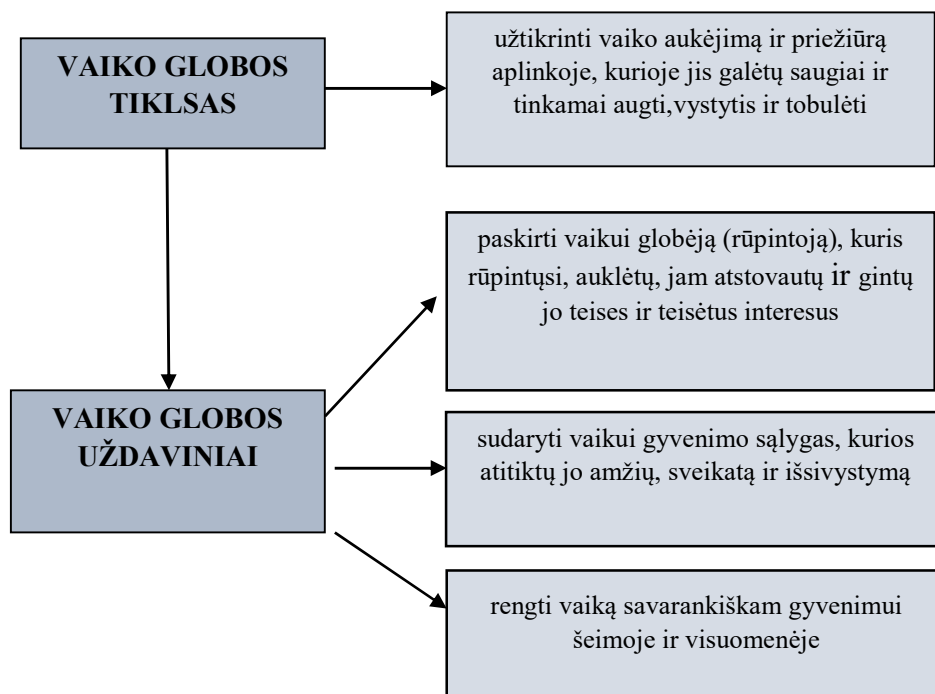
4) tėvai yra nežinomi (kol bus nustatyti tėvystės ar artimos giminystės ryšiai);

5) tėvai arba turimas vienintelis iš tėvų yra neveiksnūs ar ribotai veiksnūs nepilnamečiai”.

Svarbu paminėti, kad vaiko laikinoji globa gali trukti ne ilgiau kaip 12 mėnesių, išskyrus tuos atvejus, kai tėvai ar vienas turimas iš jų, priima specialistų teikiamą pagalbą ir keičia savo elgesį, gyvenimo būdą, dėl ko gali atsirasti galimybės gražinti vaiką į šeimą, tuomet vaiko laikinoji globa gali būti pratęsiama dar 6 mėnesius (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000, 3.253 str.). Vaiko laikinoji globa (rūpyba) pasibaigia kai vaikas gražinamas tėvams, sulaukia pilnametystės arba yra emancipuojamas, nustatoma nuolatinė globa (rūpyba), yra įvaikinamas arba susituokia (Civilinis kodeksas, 2000, 3.255 str.). Pasak Mosek (2004) vaiko globa laikinas procesas, kuris yra tik kaip alternatyva, kol bus teikiama pagalba biologinei vaiko šeimai, tačiau jei darbas su šeima buvo nesėkmingas, vaiko globa gali tapti ilgalaikė perspektyva.

Nuolatinė globa (rūpyba) nustatoma, kai vaikas dėl tam tikrų priežasčių negali grįžti į savo šeimą ir kurio priežiūra, auklėjimas, interesų užtikrinimas skiriamas kitai šeimai, šeimynai, globos centrui ar globos institucijai (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000, 3.256 str.).

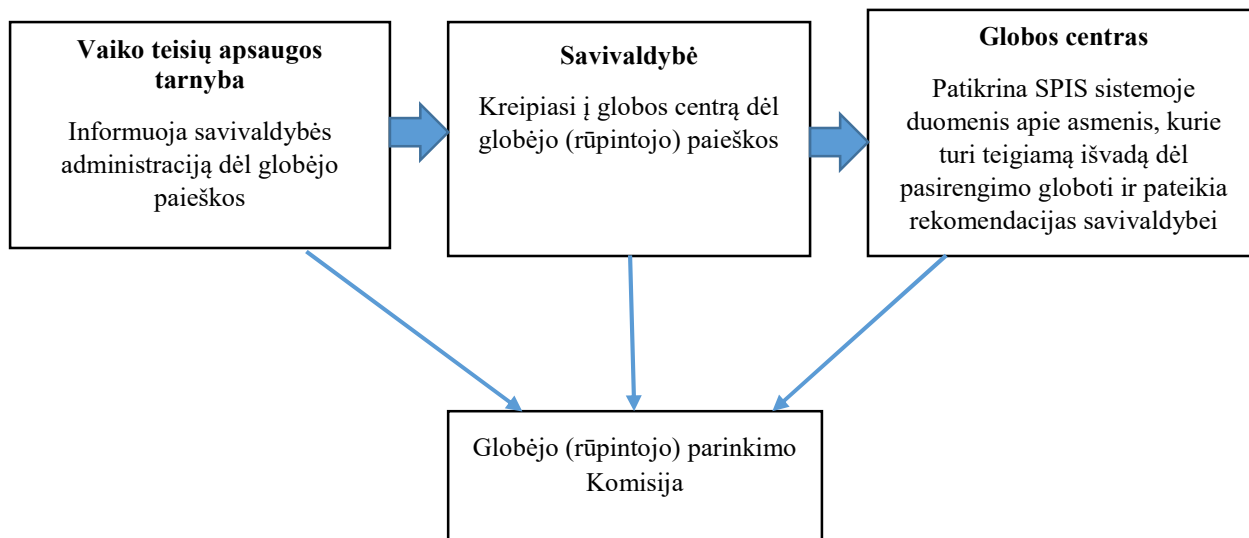
Civilinio kodekso 3.248 straipsnyje yra apibrėžiamas vaiko globos tikslas ir uždaviniai (1 pav.).

1. Pav. Vaiko globos tikslas ir uždaviniai

Šaltinis: Parengta autorės remiantis LR Civilinis kodekso (2000), 3.248 str.

Vaiko globa (rūpyba) organizuojama dalyvaujant trimis pagrindiniams subjektams: vaiko teisių apsaugos skyriui, savivaldybei ir Globos centrui. (žr. 2 pav.).

2 pav. Likusio be tėvų globos vaiko globos (rūpybos) organizavimas

Šaltinis: parengta autorės remiantis Vaiko globos organizavimo nuostatais (2002)

Visų pirma Vaiko teisių apsaugos skyrius nustatęs, kad vaikui reikalinga laikina globa (rūpyba) išsiaiškina ar nėra artimų giminaičių ar asmenų globojančių vaiko brolius ar seseris, kurie laikinai galėtų globoti vaiką. Šiai informacijai nepasitvirtinus informuoja savivaldybės administraciją, pateikdamas visą reikalingą informaciją apie vaiką, dėl globėjo (rūpintojo) paieškos, o savivaldybės administracija kreipiasi į globos centrą, kuris SPIS sistemoje patikrina duomenis apie asmenis, kurie turi teigiamą išvadą dėl pasirengimo globoti. Globos centras kreipiasi į Komisiją, kurią sudaro asmenys iš Vaiko teisių apsaugos tarnybos, savivaldybės administracijos ir globos centro. Komisija parenka globėją vaikui, atitinkantį geriausius vaiko interesus (Vaiko globos organizavimo nuostatai, 2002).

Remiantis vaiko globos organizavimo nuostatais (2002) vaiko globėju gali būti skiriamas asmuo, kuris turi gavęs Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos teigiamą pradinį įvertinimą, yra dalyvavęs pagrindiniuose GIMK mokymuose ir turi ne mažiau kaip dviejų Tarnybos atestuotų asmenų teigiamą išvadą dėl pasirengimo globoti be tėvų globos likusį vaiką. Asmenys vykdantys veiklą pagal GIMK programą yra Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuoti asmenys, kurie pagal paslaugų teikimo ir bendradarbiavimo sutartį vykdo veiklą globos centre (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymas, 2020, Nr. Nr. BV-300). Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuoti asmenys vykdo asmenų pasirengimo globoti (rūpinti) vaiką patikrinimą, organizuoja mokymus pagal GIMK programą, rengia išvadas dėl pasirengimo globoti vaiką, teikia tęstinę

pagalbą globėjų (rūpintojų) šeimoms (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymas, 2020, Nr. Nr. BV-300).

LR Civilinio kodekso (2000) 3.249 straipsnio 1 dalyje išskirti principai pagal, kuriuos nustatoma globa (rūpyba): geriausių vaiko interesų pirmumas; pirmumo teisę tapti globėjais (rūpintojais) turi vaiko giminaičiai ir kiti su vaiku emociniais ryšiais susiję asmenys, jeigu tai atitinka vaiko interesus; vaiko globa (rūpyba) šeimoje; brolių ir seserų neišskyrimas, išskyrus atvejus, kai tai pažeidžia vaiko interesus; vaiko aplinkos ir globos (rūpybos) vietos pastovumas”

Pagrindinis principas, kuriuo remiamasi nustatant vaiko globą – *geriausių vaiko interesų prioriteto principas*. JT vaiko teisių konvencijos (1995) 3 straipsnyje pabrėžiama, kad priimant bet kokius sprendimus, svarbiausia – vaiko interesai. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo 1996,4 str. teigiama, kad “šis principas taikomas remiantis konkrečia individualaus vaiko situacija, vertinant ir nustatant, kas naudingiausia vaikui artimiausiu metu ir ateityje, atsižvelgiant į vaiko nuomonę, jo identiškumą, šeimos aplinkos ir šeimos ryšių išsaugojimą ir santykių palaikymą, vaiko poreikių, atitinkančių jo amžių, vystymąsi, gebėjimus ir brandą bei užtikrinančių tinkamą vaiko raidą, tenkinimą, fizinį ir psichinį saugumą, vaiko teisės į sveikatą ir mokslą užtikrinimą bei kitus specialius vaiko poreikius“.

Pirmumo teisę tapti globėjais (rūpintojais) turi vaiko giminaičiai ir kiti su vaiku emociniais ryšiais susiję asmenys, jeigu tai atitinka vaiko interesus. JT vaiko teisių konvencijos (1995) 5 str. pabrėžiama, kad jeigu tai nepažeidžia vaiko interesų, vaiko išplėstinės šeimos ar bendruomenės nariai gali būti atsakingi už vaiką pagal įstatymą. Anot Ponnert (2016) vaiko globa giminaičių šeimoje vaikui gali suteikti daugiau stabilumo, saugumo bei vaikui gali būti lengviau palaikyti ryšius su biologine šeima. Pasak Raudeliūnaitės ir Urbikaitės (2011) vaiko globa, kuomet vaiką globoja giminaičiai - mažiausiai žalojanti.

Vaiko globa (rūpyba) šeimoje. Globojanti šeima vaikui gali suteikti tai, ko iš dalies arba visiškai nepajėgė suteikti biologinė šeima – pirminių ryšių, priklausymo poreikius (Gvaldaitė, 2017). Pasak Pūro (2012) globa šeimoje netekusiam tėvų globos vaikui geriausia alternatyva, nes suteikia galimybę vaikui augti aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybę užmegzti tvarius, pasitikėjimu grįstus santykius su globėjais, gyventi įprastą šeimyninį ir bendruomeninį gyvenimą, bei išvengti žalingo gyvenimo institucinėje globoje poveikio.

Brolių ir seserų neišskyrimas, išskyrus atvejus, kai tai pažeidžia vaiko interesus. JT vaiko teisių konvencijos (1995) 8 straipsnyje pabrėžiama, kad valstybės dalyvės užtikrina vaiko teisę į identiškumą,

įskaitant pilietybę, vardą, šeimos ryšius. Tai rodo, kad brolių ir seserų ryšiai yra nemažiau svarbūs, negu tėvų ir vaikų, todėl labai svarbu, kad šie ryšiai nenutruktų.

Vaiko aplinkos ir globos (rūpybos) vietos pastovumas. Remiantis LR vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus ataskaita (2020) akcentuotina, kad organizuojant vaiko globą svarbu vaiko socialinių ryšių išsaugojimas ir gyvenamosios vietos pastovumas, nes tai padeda apsaugoti vaiką nuo trauminių patirčių, kurios susijusios su dažna globėjų kaita ir gyvenamosios vietos nepastovumu.

Be visų aukščiau įvardintų principų nustatant vaiko globą labai svarbus ir vaiko dalyvavimas priimant sprendimus. Civilinio kodekso (2000) 3.249 straipsnio 2 punkte rašoma, kad “Nustatant ir naikinant vaiko globą (rūpybą), skiriant globėją (rūpintoją), vaikui, galinčiam išreikšti savo nuomonę, suteikiama galimybė būti išklaustam ir jo nuomonė yra svarbi priimant sprendimus”. Vaiko teisė išsakyti savo nuomonę nustatant globą akcentuojama ir JT vaiko teisių konvencijos (1989) 12 straipsnyje, kuriame rašoma, kad “vaikui būtina suteikiama galimybė būti išklaustam bet kokio jį liečiančio teismo ar administracinio nagrinėjimo metu tiesiogiai arba per atstovą ar atitinkamą organą nacionalinių įstatymų numatyta tvarka”.

Apibendrinant, galima teigti, kad reglamentuojančių vaikų globą įstatymų paskirtis užtikrinti vaiko gerovę ir saugumą, visų pirma suteikiant pagalbą šeimai, kad vaikas nebūtų atskirtas nuo savo biologinės šeimos. Tačiau kai vaiko teisių neužtikrina biologiniai tėvai pažeisdami vaiko interesus, sukeldami vaiko sveikatai ar gyvybei pavojų, vaiko teisių apsaugos imasi valstybė, suteikdama vaikui reikiamą paramą ir apsaugą, patikėdama vaiko globą globėjams. Vaiko globos organizavimas sudėtingas procesas, kurio tikslas atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus patikėti vaiko globą atsakingiems asmenims.

1.2. Vaiko globos sistema Lietuvoje

Lietuvoje egzistuoja keturios vaiko globos (rūpybos) rūšys: globa šeimoje, globa šeimynoje, globos centre, globos institucijoje (Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, 2000, 3.252 str.).

Vaiko globa šeimoje Civilinio kodekso (2000) 3.259 straipsnyje apibūdinama kaip vieno asmens arba sutuoktinių ne daugiau kaip trijų vaikų globa natūralioje šeimos aplinkoje. Socialinių paslaugų įstatymo (2006) 2 str. vaikus globojanti šeima apibrėžiama kaip “sutuoktiniai ar vienas gyvenantis asmuo, ne jaunesnis kaip 21 metų (reikalavimas būti sukakusiam 21 metų amžių netaikomas vaiko artimajam giminaičiui), įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka prižiūrintys ar globojantys (besirūpinantys) vaikus (vaikais)”.

Vaiko globa šeimynoje. Kai vaikas globojamas šeimynoje, vaiko įstatyminis atstovas yra juridinis asmuo. Pagal LR Civilinio kodekso (2000) 3.260 straipnį šeimynoje gali būti globojami nuo keturių iki šešių vaikų. Tačiau, kai neišskiriami broliai ir seserys globojamų vaikų skaičius šeimynoje gali būti didesnis arba kai globojamas neįgalus vaikas – mažesnis (LR Civilinis kodeksas, 2000, 3.260 str.).

Vaiko globa globos centre – tai kai vaiko globa pagal tarpusavio bendradarbiavimo sutartį ir paslaugų teikimo sutartį perduodama budinčiam globotojui (Socialinių paslaugų įstatymas, 2006). 2022 metų VTAIT ataskaitos duomenimis veikė 66 globos centrai, kurie buvo sudarę 231 paslaugų teikimo ir bendradarbiavimo sutartį su budinčiais globotojais.

Institucinė globa. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakyme “Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų plano patvirtinimo” (2014) institucinė globa apibūdinama, kaip “likusių be tėvų globos vaikų, neįgalių vaikų, neįgalių suaugusių asmenų apgyvendinimas stacionariose socialinės globos įstaigose, kūdikių namuose, kuriuose nuolat gyvena nuo kelių dešimčių iki kelių šimtų asmenų, kurių socialiniai ryšiai su bendruomene dėl šių įstaigų specifikos yra riboti, socialiniai įgūdžiai silpni, galimybės integruotis į visuomenę – minimalios. Šioms įstaigoms būdinga grupinė, o ne individuali asmens priežiūra, institucinė kultūra (griežta tvarka, taisyklės ir pan.)”.

Remiantis 2022 metais VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis metų pabaigoje šeimoje buvo globojami 4994 vaikai, šeimynoje – 263, Globos centre – 244, institucijoje – 1347.

Remiantis 2021 m. VTAIT ataskaitos duomenimis šeimoje metų pabaigoje buvo globojami 4994 vaikai, šeimynoje – 263, Globos centre – 244, institucijoje – 1347 (1 lentelė).

1 lentelė. Globojamų (rūpinamų) vaikų skaičiaus pasiskirtymas pagal rūšis metų pabaigoje ir per metus

Metų pabaigoje	2020	2021	2022
Globa šeimoje	4644	4417	4994
Globa šeimynoje	318	279	263
Globos centre	198	210	244
Institucijoje	1656	1390	1347
Per metus			
Globa šeimoje	528	556	2504
Globa šeimynoje	5	17	27
Globos centre	194	218	263

Institucijoje	164	162	697
---------------	-----	-----	-----

VTAIT 2022 metų VTAIT ataskaios duomenimis 2110 globa (rūpyba) buvo nustatyta iš Ukrainos atvykusiems vaikams ir 1381 Lietuvos pilietybę turintiems vaikams. Iš lentelės galima pastebėti, kad institucijose globojamų vaikų skaičius mažėja. Priešingai, bendrai šeimose globojamų vaikų skaičius didėja. Taip pat stebimi didėjantys skaičiai per metus nustatomų globų šeimynose ir globos centre. VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis institucijose daugiausia globojamų (rūpinamų) vaikų pagal amžių 10 – 14 metų ir 15 – 17 metų. Svarbu paminėti, kad vaiko iki 3 metų amžiaus globa institucijoje galima tik išimtiniais atvejais, kurie nurodomi LR Civilinio kodekso (2000) 3.261 straipsnio 2 dalyje: „vaikui reikalingos specializuotos sveikatos priežiūros ir (ar) slaugos paslaugos, kurių teikimas negali būti užtikrinamas vaikui nustatant globą šeimoje, globos centre ar šeimynoje; vaiko išskyrimas su broliais, seserimis pažeistų jo geriausius interesus; globa nustatoma dėl skubaus vaiko paėmimo iš jo atstovų pagal įstatymą ir nėra galimybių vaikui nustatyti globą šeimoje, globos centre arba šeimynoje.” Kaip teigia Pūras (2012) žalingas institucinės globos poveikis priklauso nuo vaiko amžiaus, kuriame vaikas atsiduria įstaigoje ir praleisto laiko institucinėje globoje. Taip pat institucinė globa neskatina plėtoti tinkamos socialinės sąveikos ir savarankiškumo (Johnson, Browne, Hamilton-Giachritsis, 2006). Wolf (2012) teigimu, prieš paimant vaiką iš biologinės šeimos, visų pirma šeimai turėtų būti suteikta pagalba, atsižvelgiant į šeimos problemas, kad vaikas liktų su savo tėvais. Pasak Wolf (2012) suteikta pagalba šeimai itin svarbi, tačiau jeigu suteikta pagalba buvo nesėkminga, vaikas turėtų augti kitoje šeimoje, bet ne institucijoje.

Šiuo metu Lietuvoje vaiko globos strateginis tikslas yra vaiko globos deinstitutionalizacija (Gudžinskienė, Navaitis, 2016). 2014 metų vasario 14 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-83 “Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo”. Šio plano strateginis tikslas – “kurti kompleksiskai teikiamų paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam vaikui, neįgaliajam ar jo šeimai (globėjams, rūpintojams) gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą bendruomenėje, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje biologinėje, jos nesant – įtėvių, globėjų šeimoje”. Siekiant mažinti priklausomybę nuo institucinės globos steigiami Bendruomeniniai vaikų globos namai (BVGN). Bendruomeninių vaikų globos namų aprašo (2021) I skyriaus 3 punkte rašoma, kad “Kiekviena savivaldybė, jei neturi galimybės nustatyti vaiko globą (rūpybą) šeimoje, globos centre, šeimynoje ir (ar) jei, vaikui gyvenant biologinėje šeimoje, teikta pagalba, paslaugos ir kitos priemonės buvo neveiksmingos, turi užtikrinti vaikui galimybę augti šeimai artimoje aplinkoje“. BVGN

teikiamas paslaugas gali teikti socialinės globos įstaigos, kurių veiklos sritis yra socialinių paslaugų teikimas, kurių teikiama socialinė globa atitinka socialinės globos normas ir kurios turi licenciją teikti socialinę globą“ (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, Nr. A1-24, 2021). Benruomeniniai vaikų globos namai sudaro sąlygas vaikui augti aplinkoje artimai šeimai, kuomet iki 8 vaikų auga name ar bute. (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-83, 2014).

Globos centrų atsiradimas taip pat lėmė teigiamus pokyčius šiandieninėje vaiko globos sistemoje, apgyvendinant vaiką budinčio globotojo šeimoje (Kiaunytė, Lygnugarienė, 2019). Taip pat Globos centre, teikiamos tokios paslaugos, kaip budinčių globotojų, globėjų (rūpintųjų) paieška, globėjų konsultavimas ir informavimas, mokymai pagal GIMK programą, socialinė, psichologinė, teisinė pagalba globojančioms šeimoms ir įtėviams (LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas” dėl Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašo patvirtinimo”, 2018). Vis tik Lygnugarienės ir Kiaunytės (2019) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad globos paslaugas teikiantiems specialistams globos sisteminė pertvarka įnešė ir nemažai chaoso dėl aiškiai neapibrėžtų globos centro funkcijų ir įstatymų, kurie reglamentuoja darbo procesus tvarkų stokos.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant užtikrinti tinkamą vaiko globą valstybė sukūrė vaiko globos sistemą, kuria vadovaujantis nustatoma, kokia globos forma ir rūšis vaikui yra tinkamiausia, kam patikėti vaiko globą, ugdymą ir auklėjimą. Lietuvoje atsižvelgiant į geriausius vaiko interesus siekiama įgyvendinti vaiko globą šeimoje sutinkant, kad tokia globos forma vaikui palankesnė. Priešingai institucinės globos modelis yra kritikuojamas dėl žalingo poveikio vaikui, todėl siekiama sukurti sąlygas vaikui augti šeimoje arba aplinkoje artimai šeimai. Globa šeimoje laikoma prioritetine, nes globojanti šeima sukuria vaikui sąlygas augti ir sveikai vystytis šeimos aplinkoje, sukuria vaikui saugumo jausmą ir padeda kurti pastovius ir santykius su aplinkiniais žmonėmis.

1.3. Vaiko globos globėjų šeimoje ypatumai

Globėjai priimdami globoti vaiką įsipareigoja užtikrinti vaiko emocinį ir fizinį saugumą, atstovauti ir ginti vaiko asmeninius ir turtinius interesus, sudaryti sąlygas dvasiškai ir fiziškai augti (Giedrimas ir kt., 2013). Taip pat labai svarbu, kad globėjas pasižymėtų tam tikromis asmeninėmis savybėmis, gebėtų bendrauti su vaiku (Vitkauskas, 2010). Globėjai atlieka sunkų vaidmenį, reikalaujantį daug įgūdžių ir atsidavimo, tam kad vaikas gautų reikiamą paramą, būtų užtikrinamas jo saugumas ir galėtų sėkmingai pereiti į suaugusiųjų gyvenimą (Departament For Education, 2012). Augant vaikui

globėjų šeimoje susidaro tinkamos sąlygos vystyti vaiko raidai, kurti santykius su aplinkiniais žmonėmis bei sukuriamas saugumo jausmas (Šivickytė, Žydžiūnaitė, 2008). LR Civilinio kodekso (2000) 3.271 straipsnyje apibrėžtos globėjo (rūpintojo) pareigos:

- 1) užtikrinti vaiko fizinį ir psichinį saugumą;
- 2) rūpintis vaiko sveikata ir mokymusi;
- 3) auklėti vaiką;
- 4) spręsdamas klausimus, susijusius su vaiko interesais, bendradarbiauti su savivaldybės administracija, globos centru, valstybine vaiko teisių apsaugos institucija ir kitomis suinteresuotomis valstybės ir savivaldybių institucijomis;
- 5) netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams;
- 6) palaikyti ryšius su vaiko tėvais, informuoti vaiko tėvus ar artimuosius giminaičius, jeigu jie to pageidauja, apie vaiko vystymąsi, sveikatą, mokymąsi ir kitais svarbiais klausimais;
- 7) rūpintis vaiko laisvalaikiu, atsižvelgdamas į jo amžių, sveikatą, išsivystymą ir polinkius;
- 8) rengti vaiką savarankiškam gyvenimui ir darbui šeimoje, pilietinėje visuomenėje ir valstybėje.”

Svarbu paminėti, kad vaikai likę be tėvų globos jau turi neigiamų patirčių, dažnai yra patyrę ne vieną psichologinę traumą, dėl ko atsiranda nepasitikėjimas savimi ir pasauliu (Gorina, Šukste, 2019). Schofield ir Beek (2009) išskiria penkis kriterijus, kurie užtikrina emociškai saugios aplinkos globėjų šeimose kūrimą: prieinamumas, jautrumas, priėmimas, bendradarbiavimas, priklausymas šeimai.

Priėmimas - svarbus ugdant globotinių pasitikėjimą savimi. Globėjams labai svarbu priimti globojamą vaiką toks koks jis yra, su tokia kokia yra jo praeitimi, pastebėti vaiko stipriąsias puses ir jas stiprinti, kad vaikas įgytų kuo daugiau pasitikėjimo savimi.

Jautrumas – padeda globojamam vaikui valdyti savo jausmus ir elgesį. Globėjams svarbu neužgožti vaiko jausmų, būti jautriems vaiko išgyvenimams, sukurti saugią aplinką, kurioje vaikas galėtų kalbėti apie tai ką jaučia. Tai padeda globojamam vaikui, kuris turi neigiamų patirčių, suprasti praeitį ir savo jausmus, išmokti valdyti emocijas ir elgesį.

Prieinamumas - padeda globojamiems vaikams pasitikėti aplinkiniais. Labai svarbu globėjams pademonstruoti, kad vaikas, iškilus sunkumams galės visada kreiptis pagalbos. Globojamam vaikui, žinojimas, kad iškilus sunkumams jam bus suteikta pagalba, mažina nerimą, skatina vaiką tyrinėti, pažinti pasaulį, bei pasitikėti aplinkiniais.

Bendradarbiavimas – padeda globojamiems vaikams įsitraukti į globėjų šeimos gyvenimą. Dauguma globojamų vaikų atėjo iš šeimų, kuriose jautėsi bejėgiai priimant sprendimus ir kuriose nebuvo

mokomi elementarių gyvenimo įgūdžių. Todėl globėjams svarbu suteikti vaikui pasirinkimo galimybę, įtraukti vaiką į bendras šeimos veiklas, ugdyti atsakomybės jausmą suteikiant tam tikras pareigas.

Priklausymas šeimai – globojamiems vaikams svarbu jaustis šeimos dalimi. Kai globėjai priima vaiką, kaip savo šeimos narį, vaikas pamažu išsiugdo priklausymo konkrečiai šeimai jausmą, perima jos gyvenimo būdą ir vertybes..

Pasak Liobikienės (2016) vaiko globa krizinis įvykis šeimoje. Autorė išskiria keturis vaiko globos etapus su kuriais susiduria globėjų šeimos: apsisprendimas globoti vaiką; pasirengimas globoti vaiką; pristaikymas jau priėmus vaiką į šeimą; vaiko auginimas ir auklėjimas.

Apsisprendimo globoti vaiką etapas susijęs su globos ir įvaikinimo motyvais. Pasak Liobikienės (2016) motyvai globoti vaiką gali būti altruistiniai, kurie susiję su noru vaikui suteikti šeimą, egoistiniai, kurie daugiau susiję su siekiu įgyvendinti savo tikslus ir socialiniai motyvai, kuriems atsirasti turi įtakos visuomenės požiūris apie globą ir įvaikinimą. Sebba (2012) teigimu, apsisprendimo globoti vaiką vienas iš svarbiausių aspektų yra vidinė motyvacija, kurią apima ketinimai, veiksmai, vertybės įsitikinimai ir emocijos. Kurian Jose , Sheeba Mumtaz , P.J. Anjali , N.A. Uvais (2018) išskyrė pagrindinius motyvus, dėl kurių globėjai nusprendžia globoti vaikus: altruizmas, socialinė atsakomybė, užuojauta ir empatija, religiniai įsitikinimai, šeimos prestižas ir pasididžiavimas, tėvystės poreikių tenkinimas. Gvaldaitės (2017) teigimu pagrindinė priežastis, dėl kurios globėjai nusprendžia globoti vaiką – noras dalintis, poreikis dovanoti save. Anot Gvaldaitės (2017) šios priežasties atsiradimą iš dalies lemia tai, jog globėjai būdami vaikais patys jautėsi mylimi ir rūpimi. Anot Raudeliūnaitės ir Urbikaitės (2011) giminaičių ir negiminaičių globėjų motyvai gali skirtis. Giminaičiai globėjai dažniausiai renkasi globoti vaikus, nes jaučia atsakomybę ir pareigą padėti artimiesiems, o ne giminaičiai globėjai dažniausiai pasirenka globoti vaiką, nes nori padėti be tėvų globos likusiam vaikui, neturi savo vaikų arba biologiniai vaikai jau yra užaugę. Vis tik neigiamos įtakos apsisprendimui globoti vaiką gali turėti viešinamos blogos su globa susijusios patirtys. Gvaldaitės (2017) teigimu, žiniasklaidoje ir bet kokuose kituose viešinimo būduose ypač akcentuojamas sudėtingas globojamų vaikų elgesys ir problemos, globėjų negebėjimas auginti tokius vaikus, o kartais net globėjų piktnaudžiavimas tėvų valdžia. Pasak autorės trūksta informacijos, gerosios patirties sklaidos, ką būtent išgyvena šeimos globojančios vaikus ir kokią naudą jos pačios gauna.

Pasirengimo globoti etape vyksta globėjų mokymai, po kurių asmenys yra vertinami ar yra pasirengę tapti globėjais (Liobikienė, 2016). Taip asmenys gali dar kartą įsivertinti savo motyvaciją ir pasirengimą tapti globėjais (Giedrimas ir kt, 2013). Liobikienės (2016) teigimu šis etapas nėra lengvas,

nes išgyvenama daug jausmų tokių kaip baimė, nerimas. Autorės teigimu, ypač sunku poroms, kurios neišgedėję netekties dėl negalėjimo turėti savo biologinių vaikų.

Kai vaikas atvyksta į šeimą vyksta *globėjų ir vaiko gyvenimo kartu prisitaikymo etapas*. Vaikas į globėjų šeimą ateina su savo vardu ir pavarde, genetika, išvaizda, kartais jau susiformavusiais charakterio bruožais, gebėjimais ar negebėjimais, religija ir pan., todėl vienas iš svarbiausių globėjų uždavinių priimti ir gerbti biologinę vaiko prigimtį (Rimkus, 2016). Gvaldaitės (2017) tyrime atskleista, kad daugumos globėjų nuomone pozityvus vaiko tėvų vertinimas (nepaisant vaikų nenoro bendrauti), empatija ir supratingumas vaiko atžvilgiu, padeda palaikyti santykius su vaiku. Priešingai globėjų siekiai sumenkinti vaiko biologinę vaiko šeimą, bandymas pasisavinti vaiką nuslepiant globos faktą gali turėti neigiamų pasėkmių ir vertinamas kaip vaiko teisių pažeidimas (Rimkus, 2016). Pasak Bagdonaitės, Stelmokienės ir Snieškienės (2011), atvykus globotiniui į šeimą iš esmės keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas: šeimos narių tarpusavio santykiai, socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės. Höjer (2004) teigimu dažnu atveju ne giminaičio vaiko globa gali suteikti biologiniams vaikams teigiamų ir neigiamų patirtčių (Höjer, 2004). Globėjų biologiniai vaikai matydami kaip tėvai rūpinasi žmonėmis, kuriems mažiau pasisekė gyvenime, mokosi būti empatiški, rūpestingi, mokosi užmegzti santykius ir bendrauti su kitais žmonėmis (Höjer, 2004). Tačiau globėjų biologiniai vaikai susiduria ir su įvairiais sunkumais, susijusiais su tėvų sumažėjusiu dėmesiu jiems, globojamo vaiko elgesio problemomis (Höjer, 2004). Pasak Liobikienės (2016) globėjų ir vaiko prisitaikymo gyventi kartu etapo sudėtingumas labai priklauso nuo vaiko amžiaus, ir kokias traumines patirtis jis turi. Pasak Zbarauskaitės (2012) apsigyvendamas globėjų šeimoje vaikas jau yra patyręs įvairių netekčių susijusių su biologinės šeimos ir aplinkos praradimu, todėl kai vaikas atvyksta į šeimą pagalba ištiesų labai reikalinga, nes tiek globojamam vaikui, tiek kitiems šeimos nariams reikia prisitaikyti vieniems prie kitų.

Vaiko auginimo ir auklėjimo etape globėjai augindami tėvų globos netekusį vaiką dažnai turi labai kilnių lūkesčių – užauginti gerą, dorą žmogų, suformuoti parindinius gyvenimo įgūdžius, kurie vaikui pravers gyvenime (Gvaldaitė, 2017). Vaiko likusio be tėvų globos auginimas yra ne toks kaip biologinio vaiko, nes vaikai likę be tėvų globos paprastai turi sudėtingą praeitį, yra lydimi įvairių nemalonių jausmų ir išgyvenimų (Žiburio fondas, 2016). Tokią patirtį turintys vaikai gali nepasitikėti globėjais, net tada kai globėjai stengiasi atliepti visus vaiko poreikius, todėl globėjams svarbu gebėti šilčiau ir rūpestingai į tai reaguoti, net kai vaikas tokį globėjo elgesį akivaizdžiai atmeta (Kukauskas 2013). Anot Giedrimo (2013) net ir labai sudėtingą gyvenime traumą patyręs vaikas, gali išgyti, jeigu bus sukurama saugi aplinka, vaikas bus išklaudytas ir suprastas, bus suteikiama profesionalių specialistų

pagalba. Stiprus emocinis ryšys tarp globėjo ir globojamo vaiko, vaikui gali būti kaip veiksmingas gydymas nuo trauminių patirčių (Ponnert, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad vaiko globa nėra lengvas procesas. Vaikas patekęs į globą neretai turi patyręs skaudžių traumų, todėl globėjo pagrindinė užduotis savo atsidavimu, jautrumu, supratimu, žiniomis, padės be tėvų globos likusiam vaikui užaugti pilnaverčiu visuomenės nariu. Svarbu paminėti, kad globėjo pareigos įtvirtintos įstatymuose. Taip pat asmens pasirengimui tapti globėju skiriama daug dėmesio, nes asmenys norintys tapti globėjais turi dalyvauti mokymuose po kurių vertinamas jų pasirengimas globoti be tėvų globos likusį vaiką.

2. GIMK SPECIALISTŲ TEIKIAMA PAGALBA GLOBĖJAMS

Siekiant sukurti vieningą globėjų rengimo ir pagalbos jiems teikimo sistemą Lietuvoje nuo 2008 buvo pradėta diegti PRIDE programa, kuri nuo 2012 metų pervadinta į GIMK programą (Giedrimas, 2014). Šia programa siekiama ugdyti ir stiprinti globėjų (rūpintojų), tėvių, bendruomeninių globos namų darbuotojų gebėjimus tinkamai užtikrinti vaiko fizinius ir emocinius poreikius, tinkamai parengti asmenis vaiko globai (rūpybai), taip pat teikti tęstinę pagalbą globėjams (rūpintojams), tėviams ir bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams (Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba <https://sena.vaikoteises.lt/veiklos-sritys/vaiko-globa-rupyba-ir-ivaikinimas/globeju-ir-iteviu-mokymas/>).

Šiame skyriuje plačiau aptariama Globėjų (rūpintojų) ir tėvių mokymų ir konsultavimo programa, jos tikslai, taip pat aptiriamos pagrindinių ir tęstinių mokymų temos bei GIMK specialistų teikiama pagalba globėjams.

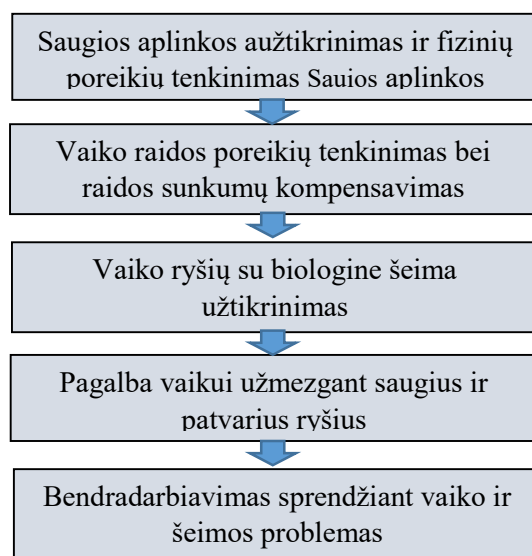
2.1. GIMK programos įgyvendinimas Lietuvoje

Siekiant įgyvendinti Lietuvos Respublikos patvirtintą Vaiko gerovės valstybės politikos strategiją ir remiantis Vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos planu Lietuvoje pradėta diegti globėjų ir tėvių rengimo, atrankos ir pagalbos teikimo sistema (Giedrimas, 2014). Šios sistemos pagrindas yra PRIDE programa (angl. PRIDE – pasididžiavimas, susidedanti iš pirmų žodžių raidžių: Parent Resources for Information Development Education – Šaltiniai tėvams informuoti, tobulėti ir mokytis), kurią Lietuva įsigijo 2008 metais, ir kuri nuo 2012 metų Lietuvoje pervadinta į GIMK programą - globėjų ir tėvių rengimas ir konsultavimas (Giedrimas, 2013).

Svarbu paminėti, kad iki 2008 m. globėjų rengimas buvo gana chaotiškas, nes kiekviena savivaldybė taikė skirtingas praktikas rengiant globėjus (Giedrimas ir kt. 2013). Globėjų pasiruošimas globoti vaiką buvo vertinamas daugiau formaliai, kurį vertindavo Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, neskiriant daug dėmesio globėjų asmeniniams gebėjimams globoti vaiką (Giedrimas, 2014). Asmeninių galimybių globoti vaiką įverinimas išties labai svarbus, nes asmenys, norintys tapti globėjais paprastai būna iš įvairių socialinių sluoksnių, turi skirtingų motyvų, kodėl nusprendžia globoti vaiką ir turi įvairių susiformavusių išankstinių nuostatų (Giedrimas, 2014). Nuo 2008 metų pradėta taikyti PRIDE, kuri vėliau pervadinta į GIMK programą, sudarė galimybę atsirasti vieningai globėjų (rūpintojų) ir tėvių atrankos, įvertinimo ir pagalbos jiems teikimo sistemai (Giedrimas ir kt. 2013).

Nuo 2018 metų Tarnybos direktoriaus įsakymu “Dėl globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo” (2019) patvirtinta nauja GIMK programa, kuri skirta Tarnybos atestuotiems asmenims organizuoti mokymus, rengti išvadas dėl pasirengimo globoti (rūpinti) ar įvaikinti vaiką, teikti tęstinę pagalbą globėjams (rūpintojams), įtėviams, budintiems globotojams ir bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams. Akcentuotina, kad atnaujinus GIMK programą, kurią anksčiau sudarė tik globėjų (rūpintojų) ir įtėvių parengimas ir konsultavimas, atsirado specializuoti mokymai, kurie skirti darbuotojams teikiantiems globos priežiūros paslaugas ir bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojams. Taip pat atsirado mokymai skirti artimiesiems giminaičiams globojantiems vaiką (VTAIT direktoriaus įsakymas “Dėl globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo”, 2019).

GIMK programoje suformuluotos penkios gebėjimų grupės, kurios būtinos globėjams, siekiant užtikrinti be tėvų globos likusio vaiko gerovę: saugios aplinkos užtikrinimas ir fizinių poreikių tenkinimas; Vaiko raidos poreikių tenkinimas bei raidos sunkumų kompensavimas; Vaiko ryšių su biologine šeima užtikrinimas; Pagalba vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius; Bendradarbiavimas sprendžiant vaiko ir šeimos problemas (Giedrimas ir kt., 2013). (2 pav.)

2 pav. Gebėjimų grupės, kurios reikalingos globėjams

Šaltinis: parengta remiantis Giedrimu ir kt. (2013)

Be visų aukščiau išvardytų gebėjimų visa GIMK programa paremta ir tam tikromis nuostatomis, kurių globėjai turi laikytis ne tik mokymų metu, bet ir visą globos (rūpybos) laiką: GIMK

programa skirta surasti vaikui šeimą, o ne atvirkščiai; santykiai su globojamu vaiku turi būti paremti pagarbos vaiko šeimai ir praeičiai pagrindu; už santykių kūrimą turi būti atsakingas globėjas ar įtėvis; viename etape asmuo turi būti apsisprendęs ar nori tapti globėju ar įtėviu; potencialūs globėjai ar įtėviai neturi slėpti globos ar įvaikinimo fakto nuo šeimos narių ir giminaičių, taip pat įvadinių mokymų metu turi juos informuoti apie apsisprendimą globoti ar įvaikinti (Giedrimas, 2014).

Apibendinant svarbu paminėti, kad GIMK programos atsiradimas Lietuvoje lėmė vieningos globėjų (rūpintojų) rengimo ir pagalbos jiems sistemos atsiradimą. Programa orientuojasi į svarbius gebėjimus globėjams (rūpintojams), kurie reikalingi siekiant užtikrinti be tėvų globos likusio vaiko gerovę.

2.2. GIMK programos mokymai

Tėvų globos netekę vaikai patiria įvairius emocinius ir psichologinius sunkumus, todėl globėjams būtinas specialus pasirengimas (Snieskienė, 2002). Asmenys, kurie nori tapti globėjais privalo sudalyvauti pagrindiniuose GIMK mokymuose (Vaiko globos organizavimo nuostatai, 2002). Pagal Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimo Nr. 405 (2002) “Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo” 2023 metų sausio 1 d. redakcijos duomenis, mokymai privalomi kiekvienam fiziniam asmeniui, kuris nori tapti vaiko globėju (rūpintoju). Taip pat nurodyta, kad GIMK mokymai privalomi ir globėjo sutuoktiniui ar santuokos neįregistravusiam asmeniui. Iki šio laikotarpio GIMK mokymai artimesiems giminaičiams buvo tik rekomenduotino pobūdžio (Rimkus, 2016). Tačiau Rimkaus (2016) teigimu giminaičių globėjų, o ypač senelių dalyvavimo būtinumą GIMK mokymuose svarbu peržiūrėti, senialiams sunkiau sekasi suvokti vaiko teises ir interesus, taip pat mažiau suvokia patį globos procesą, mažiau bendrauja su kitais globėjais, taip pat sunkiau užmezga kontaktą su globą prižiūrinčiais ir pagalbą teikiančiais specialistais (Rimkus, 2016).

Pagrindinių GIMK mokymų pagrindinis tikslas – padėti būsimiems globėjams įsivertinti savo apsisprendimo globoti motyvus ir tvirtumą bei gebėjimus globoti vaiką (Giedrimas ir kt, 2013).

Pagrindinius GIMK programos mokymus sudaro šios dalys:

- *Įvadas į globėjų (rūpintojų), budinčių globotojų, įtėvių, bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojų rengimo programą* - Šioje temoje dalyviai supažindinami su GIMK programos tikslais, dalyviams paaiškinami teisiniai ir procedūriniai dalykai. Pristatomi globėjams ir įtėviams būtini gebėjimai;

- *Atvirumas ir bendradarbiavimas* – Šiose temoje mokoma kaip kalbėti su vaiku apie jo biologinę kilmę. Akcentuojama kaip svarbu gerbti vaiko biologinę kilmę, nes tai padeda sukurti tvirtus santykius su globojamu vaiku. Taip pat kalbama apie šeimos svarbą vaiko gyvenime, vaiko poreikius;
- *Vaiko raidos sutrikimų kompensavimas* – Ši tema skirta labiau suprasti dėl ko vaikui kyla problemiški elgesys. Pateikiami ir aptariami galimų globoti ar įvaikinti vaikų raidos etapai, jų gyvenimo patirtis bei išmokyti socialiniai įgūdžiai;
- *Vaiko elgesio problemos ir sutrikimai. Jų įveikimas* – Apibrėžiamos disciplinos ir bausmės sąvokos, jų skirtumai, aptariama sutuoktinių bendrų taisyklių taikymo ir laikymosi svarba, siekiant įveikti vaiko elgesio problemas;
- *Išsekimas. Prevencija ir intervencija* – globėjai susidurdami su sunkumais gali “perdegti”, todėl šioje dalyje kalbama kaip apsaugoti nuo išsekimo ir ką daryti jau esant tokioje situacijoje;
- *Globojamų vaikų traumas ir krizės* – šioje dalyje aptariamos vaikų traumas ir krizės, kurios lydimos netektimis (viena iš jų šeimos netektis). Globėjai skatinami prisiminti savo patirtus skaudžius išgyvenimus ir netektis;
- *Pasirengimas pokyčiams* – aptariama su kokiais sunkumais globėjai gali susidurti atėjus globojamam vaikui į šeimą. Akcentuojama visų šeimos narių svarba ištraukiant į globojamo vaiko priėmimą į šeimą ir bendradarbiavimo su specialistais svarba (Giedrimas ir kt., 2013; Vadovo knyga, 2018).

Kai asmenys išklauso pagrindinius mokymus Tarnybos atestuoti specialistai vertina jų pasirengimą globoti vaiką ir parengia teigiamas arba neigiamas išvadas apie būsimo globėjo pasirengimą globoti vaiką (Giedrimas, 2014). Išvadų rengimo metu atvirai kalbama su pareiškėjais apie jų gebėjimus globoti vaiką, aptariamos jų stipriosios ir silpnosios pusės (Giedrimas, 2013). Schofield et al., (2013) teigimu, teikiama pagalba globėjams, vaiko globos proceso metu yra profesionalus ir atsakingas darbas, todėl aukšti kokybės standartai užtikrinami ne tik per mokymus, bet ir per vertinimus. Alifanovienės ir Šerytės (2006) teigimu, ne kiekviena šeima gali globoti tėvų globos netekusius vaikus, nes pasitaiko, kad asmenys globoti vaiką nepasirengę nei pedagoginiu, nei psichologiniu, nei moraliniu požiūriu. . VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis apie 10 proc. šeimų ar asmenų pradėjusių lankyti GIMK mokymus jų nebaigia ir tai dažniausia susiję su pasikeitusiomis šeimos ar asmens aplinkybėmis.

Jau globojančioms šeimoms organizuojami tęstiniai mokymai, kurie vyksta grupelėse ir yra orientuotos į gebėjimus, kurie reikalingi globėjams (Giedrimas, 2014). Tęstinę GIMK programą sudaro 9 dalys, o kiekviena dalis apima nuo 1 iki 5 užsiėmimų, skirtų konkrečiai temai (Žiburio fondas, 2016). Tęstinių mokymų metu globėjams yra teikiamas palaikymas, pagalba sprendžiant konkrečias situacijas,

taip pat tęstinių mokymų metu yra galimybė bendrauti ir pasidalinti patirtimi su kitais globėjais (Žiburio fondas, 2016). VTAIT 2022 metų ataskaitos duomenimis GIMK tęstinių mokymų dalį pradėjo lankyti 632 asmenys, o baigė lankyti 586 asmenys.

Tęstinius mokymus sudaro šios dalys:

- *Savivertės suvokimas ir vertinimas* – šios temos tikslas padėti globėjams stiprinti savosios vertės pajautimą, padėti suprasti kokie veiksniai turi įtakos vaiko savivertei ir kaip formuoti vaiko savivertę;
- *Savivertės formavimas ir elgesio reikšmės suvokimas* – šioje temoje aptariami būdai, kuriais galima stiprinti vaiko savivertę ir globėjų galimybes, tai įgyvendinti. Taip pat aptariami kodėl svarbu suvokti vaiko elgesio reikšmę;
- *Pozityvaus elgesio skatinimas* – apibrėžiama drausmės sąvoka ir pozityvaus elgesio skatinimo metodai (pagyrimai, padaršinimai, apdovanojimai);
- *Atsakomybės už save skatinimas* – aptariami reagavimo metodai į netinkamą vaiko elgesį, aptariami būdai kaip padėti vaikui kontroliuoti savo elgesį, nusiraminti.;
- *Reagavimas į sunkumus* – šios temos tikslas aptarti reagavimo būdus į kylančius sunkumus globojant vaiką ir rasti sprendimo būdus;
- *Lytinio ugdymo klausimai* – aptariama seksualinio vystymosi raida pagal amžių ir kada raida yra normali, kada simptominė. Taip kartu su globėjais aptariama jų požiūris į seksualinį gyvenimą ir kaip jų požiūris daro įtaką vaikui reaguoti į seksualinį vystymąsi;
- *Pagalba vaikams, galimai patyrusiems seksualinę prievartą* – šios dalies tikslas suteikti globėjams žinių kaip atpažinti seksualinę prievartą, bei gebėti reaguoti į problemas susijusias su seksualine prievarta. Akcentuojama specialistų pagalbos svarba padedant globėjams (rūpintojams) susitvarkyti su nemaloniais jausmais;
- *Vaiko ryšių su biologine šeima palaikymas* – siekiama padėti globėjams (rūpintojams) suvokti vaiko su biologine šeima ryšio svarbą. Globėjai supažindinami su būdais kaip padėti globojamam vaikui palaikyti ryšį su šeima bei kaip padėti palaikyti ryšį biologiniams tėvams;
- *Globos ir įvaikinimo poveikis šeimai* – šioje dalyje aptariama globos ir įvaikinimo poveikis šeimai, šeimos narių santykiams, aptariamas poveikis biologiniams vaikams. Globėjai supažindinami su būdais kaip suvaldyti kylančią įtampą šeimoje (Giedrimas ir kt., 2013; Vadovo knyga, 2018).

GIMK programos mokymai naudingi tuo, kad padeda keisti nuostatas, požiūrius, motyvus, šeimos labiau supranta be tėvų globos likusio vaiko poreikius ir į juos orientuojasi (Liobikienė,

Radvilienė, 2009). 2017 metų GIMK veiklos ataskaitoje dauguma dalyvių nurodė jog požiūris į globą po įvadinių mokymų pasikeitė. Įvadinių mokymų metu dalyviai turėjo galimybę įsivertinti savo galimybes ir gebėjimus globoti vaiką, labiau įsijautė į globėjo (rūpintojo) vaidmenį, pakeitė požiūrį į atvirą kalbėjimąsi su vaiku apie globą (rūpybą) ar įvaikinimą, atsirado supratimas kaip svarbu palaikyti vaiko ryšius su biologine šeima ir kaip svarbu apie biologinius tėvus kalbėti pozityviai (2017 GIMK veiklos ataskaita). Tačiau ataskaitoje pažymima, kad kai kurių dalyvių požiūris į globą po mokymų nepasikeitė, tačiau sustiprėjo jų apsisprendimas globoti (rūpintis) vaiką, sustiprėjo pasitikėjimas savimi. Dažniausiai nepasikeitusį požiūrį lėmė tvirtas apsisprendimas globoti vaiką dar iki mokymų (GIMK veiklos ataskaita, 2017). LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakytame tyrime “Globėjų ir tėvių paslaugų poreikio, jo prieinamumo ir teikiamų kokybės analizė” (2020) rezultatuose atskleista, kad iš 100 proc. tyrimo apklaustųjų 57,4 GIMK įvadinius mokymus ir GIMK specialistų konsultacijas vertina labai gerai, o 30,4 proc. vertina gerai. Tai rodo, kad dauguma globėjų patenkinti GIMK mokymais. Pasak Sivajohanathan, Findlay, Andres (2014) tam, kad mokymai būtų efektyvūs svarbu mokymų turinys ir gebėjimas sudominti globėjus. Pasak autorių mokymus svarbu atnaujinti, suteikiant daugiau informacijos apie įstatymus, kiekvieno šeimos nario vaidmenį ir atsakomybes, skirtingas vaikų kultūras. Tam, kad globėjai labiau įsitrauktų į mokymų procesą labai svarbus sudominti, įtraukti globėją į mokymų procesą, taikant interaktyvesnius metodus, skirti daugiau dėmesio globėjų patirtims diskusijai, nes skaitymas iš vadovėlių gali sukurti nuobodumo jausmą grupėje (Sivajohanathan, Findlay, Andres, 2014).

Apibendrinant galima teigti, kad pagrindiai mokymai padeda dalyviams įsivertinti savo galimybes globoti vaiką, o mokymus vykdančys atestuoti specialistai turi galimybę labiau pažinti asmenis, norinčius globoti vaiką, įvertinti jų motyvaciją ir pasirengimą globoti vaiką.. Tęstinių mokymai suskirstyti į temas, kurios aktualios globojant vaiką, taip pat tęstinių mokymų metu globėjai turi galimybę dalintis savo patirtimi su kitais globėjais, turi galimybę aptarti kylančius sunkumus ir kartu ieškoti sprendimų būdų. Akcentuotina, kad GIMK mokymai yra naudingi, tačiau svarbu mokymus nuolat atnaujinti, įtraukiant aktualią medžiagą, parenkant įdomius mokymų medžiagos pateikimo būdus.

2.3. GIMK specialistų teikiamos pagalbos globėjams svarba

Asmenys vykdančys veiklą pagal GIMK programą yra Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuoti asmenys, kurie turi teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpintis) patikrinimą, organizuoti mokymus pagal GIMK programą, rengti išvadas dėl pasirengimo globoti (rūpinti) vaiką, atlikti pakartotinį asmenų pasirengimo vaiko globai (rūpybai), teikti tęstinę pagalbą globėjams (rūpintojams) (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymas, 2020, Nr.

Nr. BV-300). Nuo 2018 metų šių asmenų veiklą organizuoja Globos centras pagal darbo arba paslaugų teikimo sutartį (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos direktoriaus įsakymas, 2020, Nr. Nr. BV-300).

Asmeniui norinčiam vykdyti veiklą pagal GIMK programą keliami specialūs, įstatymo numatyti reikalavimai: visų pirma turi būti įgijęs asmenų, siekiančių įgyti teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpinti) ar įvaikinti vaiką patikrinimą pagal GIMK programą; turėti ne mažesnę kaip nepertraukiamą 5 metų darbo patirtį vykdant GIMK programą; turi būti kėlęs kvalifikaciją supervizijose, artimųjų giminaičių ir tęstiniuose mokymuose, skirtuose atestuotiesiems darbuotojams; turi būti išklašęs 20 valandų mokymų per paskutinius kalendorinius vykdytos veiklos pagal GIMK programą metus socialinio darbo, psichologijos, edukologijos, teisės, įvaikinimo ar globos (rūpybos) srityse; asmuo turi būti neteistas pagal Įtariamųjų, kaltinamųjų, ir nuteistųjų registrą (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. BV – 23, 2018). Brown, Sebba, Luke (2014) tyrimo metu atskleidė pagrindines globą prižiūrinčių specialistų funkcijas, kuriomis siekiama užtikrinti sklandų globos procesą: rasti tinkamus globėjus (rūpintojus), kurti bendradarbiaujantį santykį su globėju, tarpininkauti tarp vaiko ir globėjo, atpažinti pagalbos poreikį, teikti paramą globėjams. Siekiant kuo geresnės globos kokybės specialistai, teikiantys pagalbą globėjams, turi tinkamai parinkti, įvertinti, mokyti ir nuolat palaikyti globėjus (Buehler, C., Rhodes, K. W., Orme, J. G., Cuddeback, G., 2006). Pasak Giedrimo ir kt. (2013) GIMK specialistai pagalbą teikia įvairiais būdais: mokymų metu, grupinių užsiėmimų metu, individualiomis konsultacijomis.

Dažnu atveju pats pasirengimo tapti globėjais procesas nėra lengvas, nes globėjų prašoma pasidalinti labai asmeniškais savo gyvenimo detalėmis ir patirtimis (Kukauskas, 2013). Mokymų pradžioje, asmenys norintys tapti globėjais gali būti nepasirengę nemaloniam, o kartais net erzinančiam šio proceso pobūdžiui, todėl specialisto priėmimo būdas prie globėjo gali būti lemiamas veiksnys formuojant bendradarbiavimą bei partnerystę (Kukauskas, 2013). Mokymų metu kalbama jautriomis temomis, neretai globėjų prašoma pasidalinti gyvenimiškais patirtimis, GIMK specialistas turi būti empatiškas ir jautrus globėjo atžvilgiu (Kukauskas, 2013).

Siekiant efektyvesnės pagalbos globėjų šeimoms labai svarbu, kad pagalbą teikiantis specialistas pasižymėtų profesionalumu, o tai sudaro mokėjimas tinkamai derinti žinias, vertybes ir įgūdžius (Kiaunytės, Lygnugarienės, 2019). Siekiant efektyvesnės pagalbos GIMK specialistai turi gerai išmanyti ne tik įstatymus, bet ir žinoti kokia pagalba reikalinga kiekvienu individualiu atveju (Kiaunytės, Lygnugarienės, 2019). Pasak Kukausko (2013) siekiant, kad pagalba būtų veiksminga, pagalbą globėjų šeimoms teikiantys specialistai turi tinkamai parinkti pagalbos būdus atsižvelgiant į kiekvienos šeimos

individualius poreikius. Pasak autorių Brown, Sebba ir Luke (2014) labai dažnai globėjams pagalbos prireikia krizinėse, stresinėse situacijose. Specialistams teikiantiems pagalbą globėjams, būtina nuolat stebėti šeimos emocinę ir psichologinę būklę, pasirūpinti, kad pagalba būtų suteikta laiku, o esant poreikiui pasitelkti ir kitų specialistų pagalbą (Rimkus, 2016). Pasak Kukauskos (2013) svabu globėjams suteikti žinių kokią pagalbą, atsižvelgiant į šeimos poreikius jie gali gauti, kaip antai švietimo ar terapijos specialistų, galinčių prisidėti prie paramos globėjų šeimoms konkrečiu atveju. Globojant vaiką labai didelę svarbą turi ir GIMK tęstiniai mokymai bei globėjų savitarpio pagalbos grupės, nes būtent jų metu yra galimybė gauti ne tik teorinių žinių, bet ir galimybė pasidalinti savo sunkumais su bendraminčiais (Griedrimas ir kt., 2013). Pasak Gvaldaitės ir kt. (2017) savitarpio pagalbos yra labai naudingos sprendžiant kylančius iššūkius, nes jos yra orientuotos į problemos sprendimą.

Siekiant efektyvesnės pagalbos globėjai ir pagalbą globėjams teikiantys specialistams svarbu sudaryti vieną bendrą komandą, kuri siekia vaiko gerovės (Brown, Sebba, Luke, 2014). Anot Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) socialiniame darbe pagalbos procesas neįmanomas be bendradarbiavimo su klientu, todėl teikiančiam pagalbą specialistui svabu megzti santykį su klientu, bei jį palaikyti. Tačiau šiuo atveju pagalbos veiksmingumas priklauso ne tik nuo specialisto kompetencijos, bet ir nuo paties kliento noro, lūkesčių, įsitraukimo ir netgi įsivaizdavimų (Kiaunytės ir Lygnugarienės, 2019). Pasitaiko atvejų, kuomet globėjų (rūpintojų) šeima nenori, kad pagalbą teikiantis specialistas per daug kištųsi į jų gyvenimą ir atsisako teikiamos pagalbos (Brown, Gerrits, Anderson, 2017). Globėjas gali nepasitikėti specialistais, todėl pagalbą teikiančiam specialistui svarbu kurti pasitikėjimu grįstus santykius (Brown, Gerrits, Anderson, 2017).

Brown, Gerrits, Anderson (2017) tyrimas atskleidė, kad pagalba globėjams reikalinga kuomet kyla iššūkių palaikant santykius su globojamo vaiko biologine šeima. Kaip teigia Giedrimas ir kt. (2013) dauguma globėjų iki GIMK mokymų turi neigiamas nuostatas biologinių tėvų atžvilgiu. Tačiau vaikams gyvenantiems globėjų šeimose labai svarbus kontaktų su tėvais ir kitais artimaisiais palaikymas, todėl globėjai turi stengtis, kad šis bendravimas nenutruktų, nebent bendravimas su tėvais pažeistų vaiko interesus (Sen, Broadhurst, 2011). Anot Ivanauskienės ir Kliknaitės (2008), profesionali edukacinė parama gali padėti palaikyti šiuos ryšius ir keisti požiūrį. Tai aiškiai parodoma ir atliktame Giedrimo (2014) tyrime, kuriame atskleista, kad daugumos globėjų, po įvadinio GIMK mokymų, nuostatos į biologinę šeimą pasikeičia.

Pasitaiko atvejų kuomet globėjai (rūpintojai) nusprendžia nebegloboti vaiko ir nutraukia globą. Tokį sprendimą gali lemti vaiko emocinės ir psichologinės problemos, atsiradusios dėl ankčiau patirtų traumų, taip pat pagalbos ir paramos globėjams trūkumas, sprendžiant su vaiku susijusias problemas

(Geiger , Piel , Julien – Chinn , 2017). Pasak Kukauskos (2013). Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) teigimu nepakankamas specialistų skaičius įtakoja galimybes suteikti reikiamą pagalbą krizinių situacijų metu. Autorių teigimu, vaiko globos sistemoje veikiačios institucijos turi užtikrinti pakankamą paslaugų spektrą atsižvelgiant į kiekvienos šeimos poreikius bei sklandžiai bendradarbiauti tarpusavyje, tačiau vis dar stinga komunikacijos tarp įstaigų sprendžiant šeimos problemines situacijas. Pasak Kukauskos (2013) nemažiau svarbu ir artimųjų bei visuomenės teikiama parama globėjų šeimoms. Anot autoriaus globėjų šeimos turėtų būti drąsinamos kreiptis pagalbos į artimuosius ir supažindinamos kaip gali panaudoti bendruomenėje esančią pagalbą. Gvaldaitės ir Šimkonytės (2016) teigimu, didesnė paramos ir paslaugų pasiūla globojančioms šeimoms paskatintų daugiau šeimų globoti vaikus, taip pat būtų mažiau vaikų grąžinama iš globėjų šeimų į institucinę globą.

Apibendrinant galima teigti, kad GIMK specialistai dirba svarbų ir atsakingą darbą. GIMK specialistams svarbu tinkamai įvertinti ar globėjas pasirengęs globoti vaiką, nuolat bendradarbiauti su globėjais, laiku pastebėti kylančius sunkumus ir problemas, teikti emocinę paramą, jeigu reikia organizuoti kitų specialistų pagalbą. Tam, kad teikiama pagalba būtų efektyvi svarbu, kad GIMK specialistas teiktų pagalbą atsižvelgiant į šeimos poreikius. Pagalbos teikimas neįmanomas be pasitikėjimu grįsto santykio su globėju, todėl svarbu su globėju ryšį kurti dar GIMK mokymų metu ir palaikyti jį viso globos proceso metu.

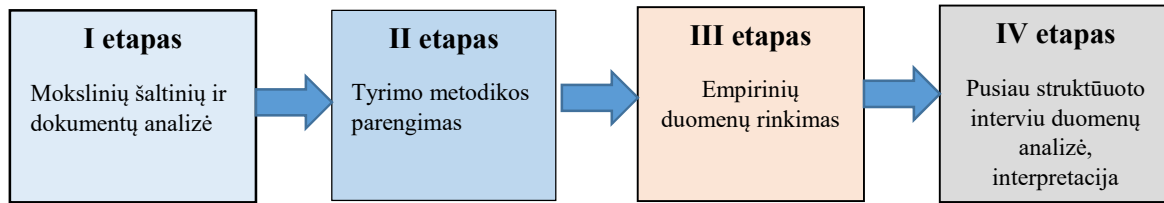
3. GIMK SPECIALISTŲ PATIRTIES TEIKIANT PAGALBĄ GLOBĖJAMS EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologinė prieiga. Socialiniuose moksluose išskiriamos dvi metodologinės prieigos: pozityvistinė ir antipozityvistinė (Aleknavičienė, Pocienė, Šupa 2020). Kai kuriuose moksliniuose šaltiniuose pozityvistiniai tyrimai dar vadinami objektyvistiniais, o antipozityvistiniai – subjektyvistiniais tyrimais (Kardelis, 2002; Ruškus, 2010). Socialiniuose moksluose pozityvistiniai tyrimai numato gamtos mokslų metodų taikymą (Nekrašas, 2010). Todėl remiantis pozityvistinių tyrimų nuostatomis siekiama išstirti sritį ar reiškinį, jų tarpusavio sąveiką ir ryšį, remiantis jau žinomais faktais (Nekrašas, 2010). Pozityvistiniais tyrimais galima vadinti visus kiekybinius tyrimus (Ruškus, 2010).

Antipozityvistiniai tyrimai, priešingai negu pozityvistiniai yra subjektyvūs, remiasi interpretavimu ir siejami su kokybiniais tyrimais (Ruškus, 2010). Antipozityvistai remiasi idėja, kad socialinę tikrovę kuria patys žmonės: žmonių santykiai priklauso nuo to ką jie vieni apie kitus mano, institucijos yra tam tikrų idėjų įgyvendinimas, žmonių veiksmai priklauso nuo jų nuomonių (Nekrašas, 2010). Tokių tyrimų dėmesio centras – realios tyrimo dalyvių perspektyvos kasdiniuose kontekstuose, subjektyvios sampratos ir patirtys (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Šio tyrimo tikslas - atskleisti GIMK specialistų patirtis, teikiant pagalbą globėjams, todėl pasirinktas kokybinis tyrimo tipas. Anot Aleknavičienės, Pocienės, Šupos (2020, p. 46) “kokybinį tyrimą galima apibūdinti kaip sistemingą, nestruktūruotą atvejo, individo ar individų grupės, situacijos ar įvykio tyrimą natūralioje aplinkoje”. Kokybiniai tyrimai svarbūs siekiant suprasti asmenį, jo elgesį ir jautimus bei fizinės, psichologinės ir socialinės aplinkos poveikį jam (Kardelis, 2002). Tokių tyrimų pagrindinė paskirtis gauti kuo daugiau duomenų apie paprastai naują arba mažai tirtą reiškinį arba reiškinio naują aspektą ir jį aprašyti (Bitinas, 2006). Tokiam tyrimui būdingas atvirumas, realios situacijos nagrinėjimas be išankstinių nuostatų (Bitinas, 2006). Šio tyrimo tikslas - atskleisti GIMK specialistų patirtis, teikiant pagalbą globėjams, todėl pasirinktas kokybinis tyrimo tipas.

Tyrimo organizavimo loginė seka. Atliekant tyrimą laikytasi tokios loginės sekos (4 pav.).

4 pav. Tyrimo loginė seka

Šaltinis: parengta autorės

- 1) *Pirmame etape* buvo analizuojami moksliniai šaltiniai ir dokumentai, siekiant atskleisti vaiko globos teisinį reglamentavimą, vaiko globos sistemą Lietuvoje, vaiko globos globėjų šeimoje ypatumus;
- 2) *Antrame etape* parengiama tyrimo metodika. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti GIMK specialistų patirtis, todėl pasirinktas kokybinis tyrimas. Tyrimo duomenims surinkti pasirinktas pusiau struktūruotas interviu;
- 3) *Trečiame etape* buvo renkami empiriniai duomenys. Taip pat šiame etape buvo atliekamos interviu transkripcijos, pirminė duomenų analizė (išskiriamos kategorijos ir subkategorijos);
- 4) *Ketvirto etapo* metu gauti pusiau struktūroto interviu duomenys buvo analizuojami ir interpretuojami, lyginami su atlikta mokslinių šaltinių ir dokumentų analize.

Tyrimo metodas. Tyrimo duomenų rinkimui pasirinktas pusiau struktūruotas interviu metodas. Pasak Bitino ir kt. (2008) pusiau struktūruotas interviu labiausiai tinkamas kokybiniam tyrimams, nes tyrėjas iš anksto suplanuoja klausimus pagal temą ir problemas, tačiau nėra griežtos klausimų tvarkos, galima keisti juos vietomis, užduoti papildomų klausimų (Bitinas ir kt., 2008). Pusiau struktūruotas interviu buvo pasirinktas tam, kad pokalbio metu būtų galimybė pagilinti su tema susijusius klausimus, taip pat pokalbio dalyvį sugrąžinti į interviu, pradėjus jam pasakoti su interviu tema nesusijusius dalykus, kad būtų išlaikytos interviu kryptys ir išvengiama nereikalingo pokalbio (Kothari, 2004). Kokybinį interviu atliekantis tyrėjas aktyviai dalyvauja viso proceso metu, nes jo sąveika su tiriamuoju yra kur kas glaudesnė nei kiekybiniuose tyrimuose (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Dažnu atveju kokybinio interviu kokybė labai priklauso nuo to, kaip tyrėjas supranta atliekamo tyrimo tikslą, kaip tyrėjui pavyksta kurti tarpusavio ryšį su dalyviu, ar kaip tyrėjui pavyksta valdyti interviu pokalbį (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Šio tyrimo tikslas – atskleisti GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams, todėl pusiau struktūruotas interviu pasirinktas tam, kad dalyviai turėtų galimybę plačiau papasakoti apie

savo patirtis, tyrėjui būtų galimybė užduoti papildomų ar patikslinamųjų klausimų, tačiau būtų išlaikoma struktūra ir nenukrypstama nuo temos.

Tyrimo instrumentas. Šio tyrimo dalyviams buvo pateiktas interviu klausimynas, kurį sudarė dvi dalys klausimų: Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis; GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams (3 lentelė). Iš viso klausimyną sudarė 12 klausimų, kuriais siekiama atskleisti GIMK specialistų patirtį teikiant pagalbą globėjams. Pirmosios dalies klausimais siekiama atskleisti pagalbos poreikį globėjams (2 klausimai), o antrosios dalies klausimais - GIMK specialistų veiklos ypatumus globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams (10 klausimų).

2 lentelė. Pusiaus struktūruoto interviu klausimų temos

Klausimų temos	Klausimų pagrindimas	Sąsaja su teorine dalimi, moksliniais šaltiniais
Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis	Siekiama išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais globėjai susiduria apsisprendimo globoti vaiką etape, su kokiais iššūkiais globėjai susiduria ir kokios pagalbos globėjams reikia pasirengimo globoti vaiką etape, pradėjus globoti ir globojant vaiką.	1.1 Poskyris. Vaiko globos teisinis reglamentavimas Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019), 1.2 poskyris. Vaiko globos globėjų šeimoje ypatumai. Liobikienė (2016); Giedrimas ir kt. (2013); Vitkauskas (2010); Šivickytė, Žydžiūnaitė (2008); Gorina, Šukste (2019); Schofield ir Beek (2009); Sebba (2012); Anderson (2001); Höjer, 2004; Zbarauskatė (2012); Ponnert (2016). 2.2 poskyris. GIMK programos mokymai. Liobikienė, Radvilienė (2009); GIMK veiklos ataskaita (2017); LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakytame tyrime “Globėjų ir tėvių paslaugų poreikio, jo prieinamumo ir teikiamų kokybės analizė” (2020)
GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams	Siekiama atskleisti kokiais būdais GIMK specialistai teikia pagalbą globėjams, kokie veiksniai turi įtakos GIMK mokymų ir teikiamos pagalbos globėjams efektyvumui, su kokiais iššūkiais GIMK	1.1 Poskyris. Vaiko globos teisinis reglamentavimas Vaiko globos organizavimo nuostatai (2002); Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo

	<p>specialistai susiduria teikdami pagalbą globėjams ir kaip tuos iššūkius sprendžia, kokias įžvegia spragas globėjų rengimo procese ir ką siūlytų keisti, kokių kompetencijų reikia GIMK specialistui ir kaip kelia savo kvalifikaciją, kas GIMK specialistus labiausiai motyvuoja šiame darbe.</p>	<p>tarnybos direktoriaus įsakymas, 2020, Nr. Nr. BV-300.</p> <p>1.2 poskyris. Vaiko globos sistema Lietuvoje LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas” dėl Globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašo patvirtinimo”, 2018; Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019).</p> <p>2.1 poskyris. GIMK programos įgyvendinimas Lietuvoje. Dėl globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo, 2019; Giedrimas ir kt. (2013); Giedrimas , 2014);</p> <p>2.2 poskyris. Snieškienė (2002); Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimo Nr. 405 (2002) “Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo; Vaiko globos organizavimo nuostatai (2002); Rimkus (2016); Schofield et al., (2013); Sivajohanathan, Findlay, Andres (2014);</p> <p>2.3 poskyris. GIMK specialistų teikiamos pagalbos globėjams svarba. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr.BV – 23, 2018; Brown, Sebba, Luke (2014); Buehler, C., Rhodes, K. W., Orme, J. G., Cuddeback, G., 2006); Giedrimas ir kt. (2013); Kukauskas (2013); Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019); Pasak Gvaldaitės ir kt. (2017); Brown, Gerrits, Anderson (2017); Sen, Broadhurst (2011). Ivanauskienė ir Kliknaitė (2008); Geiger , Piel , Julien – Chinn (2017); Gvaldaitė ir Šimkonytė (2016).</p>
--	--	--

--	--	--

Tyrimo imtis. Atliekant kokybinį tyrmą, skirtingai negu kiekybinį, nėra svarbu didelė tiriamųjų imtis ar tiksli statistika (Rupšienė, 2007). Daug svarbiau yra netipiniai atvejai ir realios patirtys (Rupšienė, 2007). Sudarant šio tyrimo imtį naudojamas kriterinės atrankos metodas, tiriamieji pasirinkti tikslinės atrankos būdu. Pasirinkus tokį metodą galima parinkti dalyvius, kurie gali suteikti nemažai informacijos apie tiriamąjį reiškinį, kas gali padėti užtikrinti tyrimo duomenų kokybę (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Šio tyrimo metu bus siekiama atskleisti GIMK specialistų patirtis, todėl tyrimo dalyviais pasirinkti pagal du svarbius kriterijus, kurie reikalingi labiau suprasti tiriamąjį reiškinį: 1) Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuotas asmuo, įgyjęs teisę vykdyti asmenų pasirengimą vaiko globai (rūpybai) mokymus, 2) Ne mažiau trijų metų patirtis teikiant pagalbą globėjams pagal GIMK programą.

Tyrimas vyko 2022 m. vasario – kovo mėnesiais. Tyrimui buvo parinkti 7 dalyviai. Renkant duomenis vadovautasi prisotinimo principu, t.y. sudaroma pirminė imtis, vėliau apklausama tiek dalyvių, kol informacija pradės kartotis ir neatskleis naujų su tyrimo tikslu susijusių aspektų (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Saugant dalyvių anonimiškumą, visi dalyviai buvo nuasmeninti t.y. dalyviams buvo suteikiamas kodas [11], [12], [13], [14], [15] (3 lentelė).

3 lentelė. Dalyvių charakteristika

Dalyviui suteiktas kodas	Amžius	Lytis	Specialybė	Darbo patirtis vykdant veiklą pagal GIMK programą
[11]	55	moteris	Socialinis darbas	15 metų
[12]	51	moteris	Psichologijos edukologija	13 metų
[13]	60	moteris	Psichologija	7 metai
[14]	35	moteris	Socialinis darbas	5 metai
[15]	55	moteris	Socialinis darbas	8 metai
[16]	50	moteris	Socialinis darbas	6 metai

[17]	38	moteris	Socialinis darbas	15 metų
------	----	---------	-------------------	---------

Atliktame tyrime dalyvavo 7 asmenys, kurie vykdė veiklą pagal GIMK programą. Tyrime dalyvavę asmenys dirba skirtinguose Globos centruose įvairiuose miestuose. Dauguma tyrimo dalyvių buvo įgiję socialinio darbo specialybę ir du tyrime dalyvavę asmenys buvo įgiję psichologijos specialybę. Tyrime dalyvavę asmenys turėjo ne mažesnę kaip 5 metų darbo patirtį rengiant ir konsultuojant globėjus.

Tyrimo etika. Atliekant šį tyrimą vadovaujantis Gaižauskaite ir Valavičiene (2016) buvo laikomasi pagrindinių etikos principų: informatyvumo, laisvanoriškumo, asmens pagarbos, anonimiškumo, konfidencialumo.

Atliekant tyrimą, laikantis *informatyvumo* principo, kiekvienas tyrimo dalyvis supažindintas su tyrimo tikslais ir kas bus daroma su gautais tyrimo rezultatais. Taip pat dalyvis buvo supažindintas su visais etikos principais, kurių bus laikomasi tyrimo metu. Kai dalyviui suteikiama informacija apie tyrimą, laikantis *laisvanoriškumo* principo visi dalyviai sutiko dalyvauti tyrime laisva valia.

Laikantis *asmens pagarbos* principo tyrimo dalyvis turi teisę neatskleisti informacijos, kurios jis nenori atskleisti, turi teisę neatsakyti į klausimus, pasitraukti iš tyrimo. Išlaikant šį principą, pusiau struktūruoto interviu metu buvo užduodami tik su tema susiję klausimai.

Tyrimo metu siekiant laikytis *anonimiškumo* ir *konfidencialumo* principų principų neatskleidžiama informacija pagal kurią galima identifikuoti asmenį (vardas, pavardė, įstaiga, kurioje dirba). Taip pat gauti interviu duomenys naudojami tik mokslo tikslais ir niekur kitur neviešinama. Laikantis šių principų tyrimo dalyvių asmuo neatskleidžiamas. Tyrimo dalyvių identifikavimui naudojami kodai [11], [12], [13], [14], [15].

Tyrimo duomenų analizės metodas. Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami pagal Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) pasiūlytą kokybinio turinio analizės metodą. Visų pirma buvo skaitomas transkribuotas interviu tekstas ir jame išskiriami žodžiai, žodžių junginiai ar sakiniai, dar kitaip vadinami kodais. Išskyrus kodus vėliau jie buvo analizuojami, grupuojami ir kuriamos kategorijos ir subkategorijos. Vėliau gauti duomenys buvo analizuojami, interpretuojami.

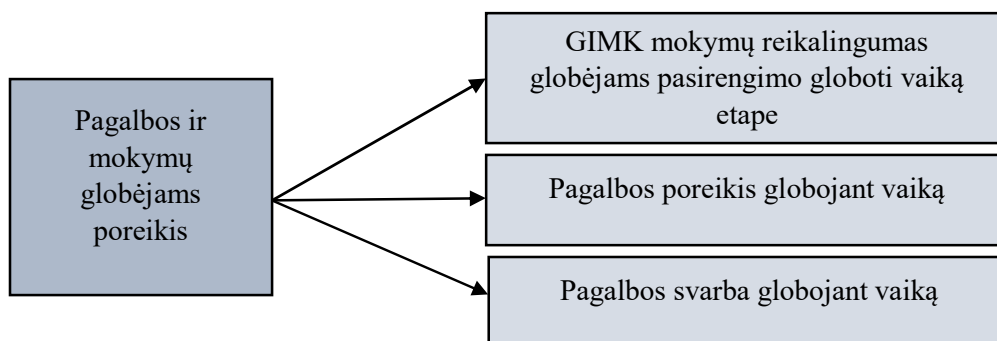
Tyrimo ribotumai. Laikantis laisvanoriškumo principo, tyrime dalyvauti sutiko ne visi galimi tyrimo dalyviai, dalis į pateiktas užklausas elektroniniu paštu dėl kvietimo dalyvauti tyrime neatsakė.

3.2 Empirinio tyrimo rezultatų analizė

Šioje dalyje bus pristatomi tyrimo duomenys, atskleidžiantys pagalbos ir mokymų globėjams poreikį ir GIMK specialistų veiklos ypatumus globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams.

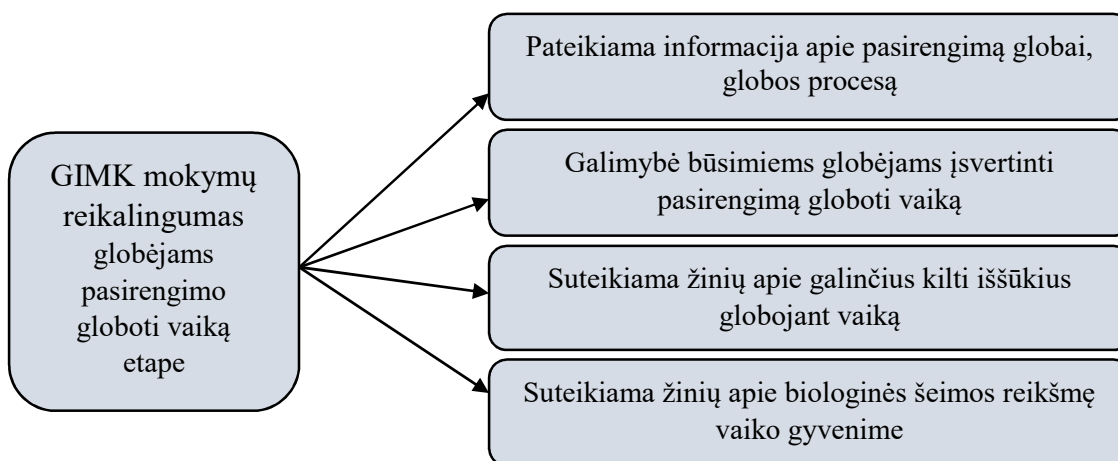
3.2.1 Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis

Tyrimu buvo siekta atskleisti pagalbos ir GIMK mokymų globėjams poreikį. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos trys kategorijos sietinos su pagalbos ir mokymų poreikiu globėjams: GIMK mokymų reikalingumas globėjams pasirengimo globoti vaiką etape, pagalbos poreikis globojant vaiką, pagalbos svarba globojant vaiką (5 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

5 pav. Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis

GIMK mokymų reikalingumas globėjams pasirengimo globoti vaiką etape. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos keturios subkategorijos, sietinos su GIMK mokymų reikalingumu globėjams pasirengimo globoti vaiką etape: pateikiama informacija apie pasirengimą globai, globos procesą, galimybė būsiniams globėjams įsvertinti pasirengimą globoti vaiką, suteikiama žinių apie galinčius kilti iššūkius globojant vaiką, suteikiama žinių apie biologinės šeimos reikšmę vaiko gyvenime (6 pav.)

6 pav. GIMK mokymų reikalingumas globėjams pasirengimo globoti vaiką etape

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjams GIMK mokymai reikalingi, nes mokymų metu **pateikiama informacija apie pasirengimą globai, globos procesą.** Tai rodo tyrimo dalyvių teiginiai: „<...> žmonės kreipiasi, tuomet, kai jiems trūksta informacijos apie globos procesą, pasirengimą, apie išmokas, paramą, pagalbą globėjų šeimoms. Tai suteikiama tokią reikalingą informaciją.“ [14]; „Labiausiai juos visus domina ar jie atitinka reikalavimus.“ [15]; „<...> klausia kiek užtruks laiko mokymai ir kaip čia viskas bus <...>“ [15]. Išanalizavus tyrimo duomenis galima teigti, kad būsimiems globėjams labai svarbu žinoti kaip vyksta visas globos procesas, kokią paramą jie gali gauti. Taip pat globėjai teiraujasi, ar jie atitinka reikalavimus ir kiek laiko užtruks pasirengimas tapti globėjais. Tai rodo, kad pasirengimo globoti vaiką etape globėjams kyla labai daug klausimų apie patį globos procesą, išmokas, teikiamas paslaugas ir pagalbą globėjų šeimoms.

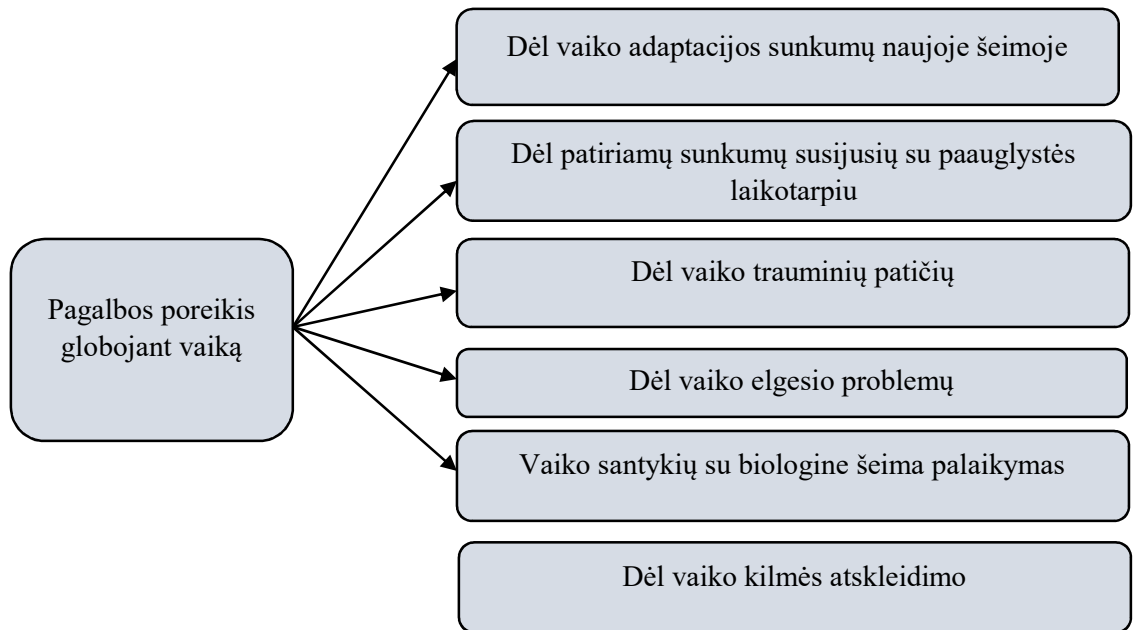
Tyrimu atskleista, kad mokymų metu suteikiama **galimybė būsimiems globėjams įsvertinti pasirengimą globoti vaiką.** Tai įrodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „Mokymų metu kartu ir pats save patikrini ar tau bus priimtina, <...>“ [11]; „<...>, turi galimybę išsklaidyti abejones ir patikrinti save, ar jie pasiruošę į šeimą priimti tėvų globos netekusį vaiką.“ [12]; „Mokymų metu labai daug kas pasidaro aiškiau, globėjai turi galimybę sau atsakyti į klausimus ar visų pirma jis jau yra pasirengęs globai, ar sugebės.“ [12]; „<...> turinys mokymų nukreiptas į tai kad tu turi galvoti, analizuoti, dirbti, įsvertinti, pabūti tuose marškinėliuose ir pasimatuoti iš įvairių galų ar tikrai tu nori svetimą vaiką globoti.“ [13]; „Ir tada vat tas būna pagalba išsigrūniant, o ko gi aš vis dėl to noriu, ir kam aš pasiruošęs, ir kiek aš galėsiu paaukoti savo laiko, energijos, jeigu šeimoje atsiras toks vaikutis traumotas.“ [15]; „Būtent mokymų metu, tą pasirengimą išsigrūnint.“ [15] Jiems labai reikia tokio žmogaus, kuris padėtų sudėtų taškus ant i, ko vis dėl to jie nori ir ką jie sugebės, ir galės padaryti“ [15]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK mokymų turinys padeda būsimiems globėjams įsvertinti savo motyvaciją ir gebėjimas globoti be tėvų globos likusį vaiką. Kaip rodo tyrimo duomenys, mokymų tyrintys orientuotas į tai, kad asmuo norintis globoti be tėvų globos likusį vaiką, turėtų galimybę analizuoti, įsijausti į globėjo vaidmenį ir pasimatuoti, ar jis gebės būti globėju. Giedrimas ir kt. (2013) taip pat teigia, kad pagrindinis mokymų tikslas – padėti būsimiems globėjams įsvertinti savo apsisprendimo globoti motyvus ir tvirtumą bei gebėjimus globoti vaiką.

Tyrimu atskleista, kad pasirengimo globoti vaiką etape, mokymų metu **būsimiems globėjams suteikiama žinių apie galinčius kilti iššūkius globojant vaiką.** Tai įrodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „<...> ir tada mokymuose stengiamės vis dėl to supažindinti ir pateikti tą realybę, <...>, ir su kokioms tom rizikom, ir su kokiais sunkumais jie gali susidurti.“ [15]; „<...> ir kai pradeda dalyvauti

mokymuose, ir supažindinam su kokiais iššūkiais tenka susidurti ir kokią jie atsakomybę jie turi prisiimti už savo sprendimą, <...>. ” [17]; “<...>, nes mokymų metu tie rožiniai akiniai truputį pakeičia spalvą.” [17]; “Na ir tai bandom paaiškinti, kad vis dėl to globos metu susidursit su labai daug iššūkių <...>” [17]; “<...> per mokymus gauna labai daug pavyzdžių ir gyvų pavyzdžių ir iš savo patirties, praktikos, nes visą laiką dalinuosi, kad kokie yra vaiko priėmimo ir adaptacijos periodai ir su kokiais sunkumais galimai gali susidurti. “[13]. Pasirengimo globoti vaiką etape, mokymų metu, būsimi globėjai supažindinami su kokiais iššūkiais jie gali susidurti globodami vaiką. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistai mokymų metu pateikia realių pavyzdžių iš savo darbo praktikos su kokiais iššūkiais globėjai susiduria globodami vaiką. Anot Liobikienės ir Radvilienės (2009) mokymų metu dažnai keičiasi ne tik nuostatos, požiūriai, bet ir pati motyvacija globoti vaiką.

Tyrimas atskleidė, kad pasirengimo globoti vaiką etape ***būsimiems globėjams suteikiama žinių apie biologinės šeimos reikšmę vaiko gyvenime.*** Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “<...> paaškinti ką vaikui reiškia biologinė šeima, kokios pareigos yra globėjo, kad jis žinotų tą biologinę šeimą, padėtų vaikui ryšius kurti su biologine šeima, su giminėmis, artimaisiais.” [16]; “Tikrai visi tie mokymų kandidatai yra labai linkę eliminuoti tą biologinę šeimą, <...>. Ir mes tada stengiamės paaškinti, kad vaikas lygu biologiniai tėvai, nes jeigu mes eliminuosim biologinius tėvus, tai reiškia, kad mes nepriimam vaiko besąlygiškai su jo ta skaudžia istorija.” [17]; “<...> kalbame, kad tėvai turi teisę bendrauti, netgi jeigu valdžia yra ribota. Netgi tai Civilinis kodeksas reglamenuoja ir Vaiko teisių konvencija.” [17]. Remiantis tyrimo dalyvių teiginiais, galima teigti, kad pagrindinių GIMK mokymų metu daug kalbama apie vaiko biologinės šeimos reikšmę jo gyvenime. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad asmenys besirengiantys tapti globėjais linkę nuneigti, nuvertinti vaiko biologinę šeimą. Pasak Giedrimo ir kt. (2013) neretai globėjai iki GIMK mokymų turi neigiamas nuostatas biologinių tėvų atžvilgiu (Giedrimas ir kt., 2013). Anot Ivanauskienės ir Kliknaitės (2008) profesionali edukacinė parama gali padėti palaikyti šiuos ryšius ir keisti požiūrį. Tyrimo duomenys rodo, kad tėvai turi teisę bendrauti su vaikais, net jeigu ribota tėvų valdžia. LR Civilinio kodekso (2000) trečiojoje knygoje “Šeimos teisė” 3.271 straipsnio 5 punkte rašoma, kad globėjas privalo “netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams”.

Pagalbos poreikis globojant vaiką. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos šešios subkategorijos, sietinos su pagalbos poreikiu globėjams globojant vaiką: dėl vaiko adaptacijos sunkumų naujoje šeimoje, dėl patiriamų sunkumų susijusių su paauglystės laikotarpiu, dėl vaiko trauminių patirčių, dėl vaiko elgesio problemų, vaiko santykių su biologine šeima palaikymas, dėl vaiko kilmės atskleidimo (7 pav.).

7 pav. Pagalbos poreikis globojant vaiką

Analizuojant interviu tyrimo duomenis išryškėjo, kad pagalba globėjams reikalinga kai vaikas pradedamas globoti ir tada globėjai dažnu atveju kreipiasi pagalbos **dėl vaiko adaptacijos sunkumų naujoje šeimoje**. Tai įrodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “<...> būna adaptacijos sunkumai, kai vaikas nemiega, nevalgo arba kaip tik labai daug valgo, arba labai daug dėmesio reikalauja.” [12]; “Ir pagrindinės problemos su kuriomis susiduria, tai tikriausiai adaptacijos sunkumai, kuomet tiek vaikui, tiek šeimai reikia vieniems prie kitų priprasti, apsiprasti, geriau vieniems kitus pažinti.” [14]; “Na pirmiausia tai ta adaptacija, kai viskas pasikeičia.” [15]; “Bet adaptacijos periodu ištiesų pagalba labai reikalinga.” [16] <...> būna ta baimė, kad viskas ne taip kaip įsivaizdavau, ir vaikas kažkokius reikalavimus turi ir kelia, tai tas periodas būna toks sunkus labai.” [16]; “Prasideda tas toks gyvenimas, kur tikrai keičiasi. Ir nuovargis, ir režimo pokyčiai.” [16]; “Tai tikrai visų pirma keičiasi žmonių gyvenimo ritmas.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad pradėjus globoti vaiką visų pirma pasireiškia adaptacijos sunkumai, kai tiek globėjų šeimai, tiek globojamam vaikui reikia vieniems prie kitų prisitaikyti, vieniems kitus pažinti. Kai šeima pradeda globoti vaiką, pokyčius gyvenime jaučia tiek globojamas vaikas, tiek globėjų šeima. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad šiuo laikotarpiu gali pasikeisti vaiko elgesys: vaikas gali reikalauti ypatingai daug dėmesio, kelti globėjams reikalavimus, gali pasikeisti vaiko mitybos ir miego ypatumai. Globėjų šeima gali būti nepasiruošusi tokiems pokyčiams, jausti padidėjusį nuovargį, todėl šiuo laikotarpiu pagalba ypač reikalinga. Zbarauskaitės (2012) teigimu,

apsigyvendamas globėjų šeimoje vaikas jau yra patyręs įvairių netekčių susijusių su biologinės šeimos ir aplinkos praradimu, todėl kai vaikas atvyksta į šeimą pagalba išties labai reikalinga, nes tiek globojamam vaikui, tiek kitiems šeimos nariams reikia prisitaikyti vieniems prie kitų. Pasak Bagdonaitės – Stelmokienės ir Snieškienės (2011), atvykus globotiniui į šeimą iš esmės keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas: šeimos narių tarpusavio santykiai, socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės.

Tyrime atskleista, kad globėjai kreipiasi *dėl patiriamų sunkumų susijusių su paauglystės laikotarpiu*. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *“Daugiausiai pagalbos reikia paauglystės laikotarpiu.”* [11]; *“Jeigu vaikas vyresnis taip pat gali būti elgesio problemos, nenoras mokytis, motyvacijos nebuvimas, kai kurie išvis neina į mokyklą arba kai kurie žalingi įpročiai išryškėja, alkoholio, narkotikų, nikotino vartojimas.”* [12]; *“<...> paauglys jau ateina su savo patirtimi, su savo įsitikinimais, nežino ko iš to globėjo tikėtis, taip pat turi ryšį su savo biologine šeima.”* [12] *“Didžiausias aišku iššūkis būna paauglystė. Kada viskas tvarkoj būna šeimoj ir puikiai tvarkosi, ir staiga vaikas pradėjo bandyti rūkyti, neiti į mokyklą, priešgyniauti, prieštarauti.”* [13]; *“<...> kai vaikas pradeda augti, na paauglystė. Tada labai daug problemų iškyla.”* [16]; *“<...> labai dažnai apie tuos raidos etapus pasakojam, ką tai reiškia, kaip jie turi gyventi su tokiu vaiku, kaip turi padėti, kaip patys turi pasikeisti, ką jie patys turi suprasti.”* [16]. Tyrime atskleista, kad globėjai dažnai kreipiasi į GIMK specialistus, kai vaikas būna paauglys, nes tada išryškėja vaiko elgesio problemos, kyla nesutarimai tarp globėjo ir vaiko. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad vaiko paauglystės laikotarpis globėjams kelia nemažai iššūkių, nes vaikas gali pradėti vartoti alkoholį, narkotikus, pradėti rūkyti, nelankyti mokyklos. Taip pat iššūkių gali kelti vaiko nepasitikėjimas globėju ir vaiko santykių su biologine šeima palaikymas. Kaip rodo tyrimo dalyvių teiginiai, vaiko paauglystės laikotarpiu kalbama su globėjais apie šio laikotarpio ypatumus ir kaip patys globėjai turi pasikeisti, kad padėtų vaikui. Kaip teigia Liobikienė (2009) globėjų ir vaiko prisitaikymo gyventi kartu etapo sudėtingumas labai priklauso nuo vaiko amžiaus, ir kokias traumines patirtis vaikas patyręs.

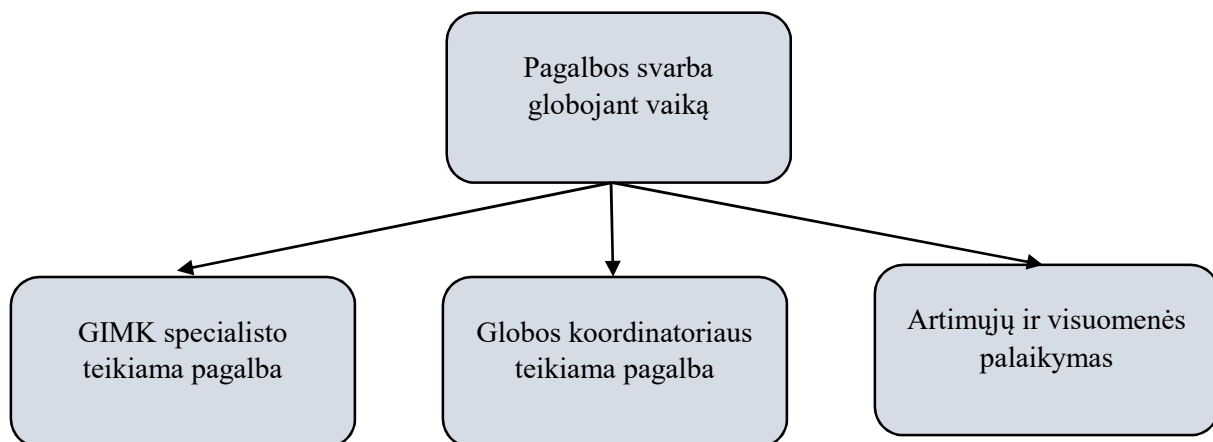
Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjai kreipiasi ir konsultuojasi *dėl vaiko trauminių patirčių*. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *“Su didžiausiais iššūkiiais globėjai susiduria jeigu vaikas patyręs nemažai traumų.”* [13]; *“Kuo daugiau vaikas traumų patyręs, tuo sunkesnis yra jo ugdyimas ir auklėjimas.”* [13]; *“<...> tos visos netektys neišgyventos, <...>.”*[16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad vaiko patyrusio sudėtingas traumas globa gali kelti nemažai iššūkių, nes vaiko trauminės patirtys gali atsispindėti vaiko emocijose, kurios gali įtakoti vaiko elgesį. Gorina ir Šukste (2019) teigimu, vaikai likę be tėvų globos jau turi neigiamų patirčių, dažnai yra patyrę ne vieną psichologinę traumą, dėl ko atsiranda nepasitikėjimas savimi ir pasauliu.

Tyrimu nustatyta, kad globėjai keipiasi pagabos į GIMK specialistus **dėl vaiko elgesio problemų**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *“Dažniausiai globėjai pagalbos kreipiasi dėl elgesio vaiko“*. [12]; *„Kreipiesi dėl to, kad vaikas netinkamai elgesi namuose, darželyje, mokyklose.“* [12]; *„Sunkumų kelia ir agesyvus elgesys.“* [12]. *„<...> globėjai gauna pastabas, nusiskundimus, netgi spaudimą dėl vaiko elgesio ne tik iš pedagogų, bet ir iš tėvų.“* [12] *„<...> ir dažniausiai sunkumai, iššūkiai globėjams kyla dėl vaiko elgesio.“* [14]; *„Tarkim, būna kreipiasi dėl vaiko elgesio.“* [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad globėjai į GIMK specialistus kreipiasi dėl vaiko elgesio problemų, kuomet vaikas netinkamai elgesi namuose, ugdymo įstaigose. Kaip rodo tyrimo dalyvių teiginiai dėl netinkamo vaiko elgesio, globėjai sulaukia pastabų ne tik iš pedagogų, bet iš kitų vaikų tėvų.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjams nemažai iššūkių kelia **vaiko santykių su biologine šeima palaikymas**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *„<...> kai globėjai nepriima biologinių tėvų, turi kažkokių neigiamų išankstinių nuostatų biologinių tėvų atžvilgiu, nesupranta ryšio vaikui svarbos arba jį sumenkina, ir būna, tiesiog, kad nepitaria tam bendravimui su tėvais arba kitais giminaičiais.“* [14]; *„<...> biologinės šeimos dalyvavimas vaiko gyvenime tikrai kelia daug iššūkių ir mes turim atidirbti su tuo.“* [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai taip pat rodo, kad pasitaiko atvejų, kai globėjai nepitaria vaiko bendradavimui su tėvais, sumenkina vaiko šeimą. Kaip atskleidė Brown, Gerrits ir Anderson (2017) tyrimas, kad pagalbą globėjams teikiantiems specialistams ypač sudėtinga skatinti globėjus (rūpintojus) palaikyti gerus santykius su globojamo vaiko biologine šeima.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjams globojant vaiką prireikia pagalbos **dėl vaiko kilmės atskleidimo**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *„Būna tokių atvejų, kuomet mažiuką vaikiuką pasiima, tai būna vėliau problema pasakyti, kad ne jie yra biologiniai tėvai.“* *“<...>. Ir reikia aiškinti ne tik kaip reikia tą tiesą pasakyti vaikui, bet reikia aiškinti ir kad ją būtina pasakyti.“* [15]; *„<...> kaip pasakyti vaikui, kad tu esi globojamas arba įvaikintas. <...> mūsų vaidmuo yra labai svarbus šeimą palydėti iki to teisybės pasakymo. Na tikrai su šeima dirbam, kad reikia nuo pat gimimo. <...> tai baimės, nerimas, tai dar kažkas ir paskiau jau išlenda tam tikro netinkamo elgesio apraiškos, ir pradėdam analizuoti situaciją, kuri dažniausiai susiveda į tai, kad vaiko vidus nesusikalba su išore.“* [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad globojant arba įvaikinus vaiką globėjams arba įtėviams būna sudėtinga pasakyti vaikui, kad jie nėra biologiniai jo tėvai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjams ar įtėviams šią tiesą pasakyti trukdo kylančios baimės ir nerimas. Tačiau vaikas nuo kurio yra nuslėptas globos arba įvaikinimo faktas, jaučia, kad jo gyvenime kažkas ne taip, todėl GIMK specialistai skatina atskleisti vaikui globos arba įvaikinimo faktą.

Pagalbos svarba globojant vaiką. Specialistų ir kitų asmenų pagalba svarbi globojant vaiką, sietina su išskirtomis trimis subkategorijomis: GIMK specialisto teikiama pagalba, globos koordinatoriaus teikiama pagalba, artimųjų ir visuomenės palaikymas (8 pav.)

8 pav. specialistų ir kitų asmenų pagalba svarbi globojant vaiką

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjams globojant vaiką svarbi **GIMK specialisto teikiama pagalba**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „<...>labai svarbu, kad globėjai turėtų gerą kontaktą su GIMK mokytojais ir globėjai nebijotų jiems paskambinti, pasikonsultuoti.“ [11]; “<...> kalbamės ir bandom rasti gerausią sprendimo būdą.” [11]; „<...> globėjai tiek turi daug atsakomybės, pareigų ir rūpščių, kad ką jie ir mokėsi GIMK mokymų metu, tada jie ir pamiršta. Ir tada labai svarbu, kad žmonės nebijotų skambinti GIMK mokytojams ir su jais kalbėti.“ [11]; „<...> labai svarbu, kad globėjas nebijotų kreiptis į GIMK specialistą ir konsultuotis. Kartais užtenka tik išsikalbėti, išsiventiliuoti ir jau tai būna pagalba.“ [12]; „<...> labai svarbu išnaudoti tas svetimas ausis, svetimą požiūrį, profesionalę pagalbą ir specialistų patarimus.“ [13]; “<...> žmonės būna ir ne darbo metu skambina norėdami pabendrauti ir rasti atsakymus į jiems rūpimus klausimus.” [15]; “<...> žmogus gali atvirai kalbėti apie sunkumus.”[15]; “Tada žmogus išsikalba ir ieškom būdų padėti.” [15]. Remiantis dalyvių teiginiais galima teigti, kad globojant vaiką globėjams labai svarbu GIMK specialisto palaikymas ir žinojimas, kad gali kreiptis ir gauti reikalingą pagalbą Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad globėjai į GIMK specialistus kreipiasi norėdami gauti patarimą, pritarimą, norėdami pasikalbėti apie kylančius sunkumus. Pasak autorių Buehler, Rhodes, Orme, Cuddeback, (2006) siekiant kuo geresnės globos kokybės specialistai, teikiantys pagalbą globėjams, turi tinkamai parinkti, įvertinti, mokyti ir nuolat palaikyti globėjus. Pasak Rimkaus (2016) specialistams teikiantiems pagalbą globėjams, būtina nuolat stebėti šeimos emocinę ir

psichologinę būklę, pasirūpinti, kad pagalba būtų suteikta laiku, o esant poreikiui pasitelkti ir kitų specialistų pagalbą.

Tyrimė atskleista, kad globėjams svarbi **Globos koordinatoriaus teikiama pagalba**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „*Globėjai turi savo globos koordinatorių ir globos koordinatoriai lydi globėjus visu globos metu. Tai jie ir būna tie žmonės, kurie pirmieji pastebi tą pagalbos poreikį ir paprastai, kalbasi su globėjais apie tai ką jie mato ir siūlo reikalingą pagalbą <...>*“ [14]; „*GIMK specialistai koordinuoja tą visą procesą iki kol atkeliauja vaikelis į šeimą ir tada mes jau paleidžiam, ir perduodam globos koordinatoriui.*“ [15]; „*<...> kai šeimai yra priskiriamas globos koordinatorius, <...>, tai dabar tikrai tos šeimos gauną tą reikiamą pagalbą.*“ [16]; „*<...> globos koordinatoriai, tai padeda ir vaiko poreikius išsiaiškinti <...>*“ [16]. Tyrimo teiginiai rodo, kad globos koordinatorius palaiko ryšius su šeima visą globos laikotarpį, aiškina vaiko poreikius ir teikia pagalbą šeimai.

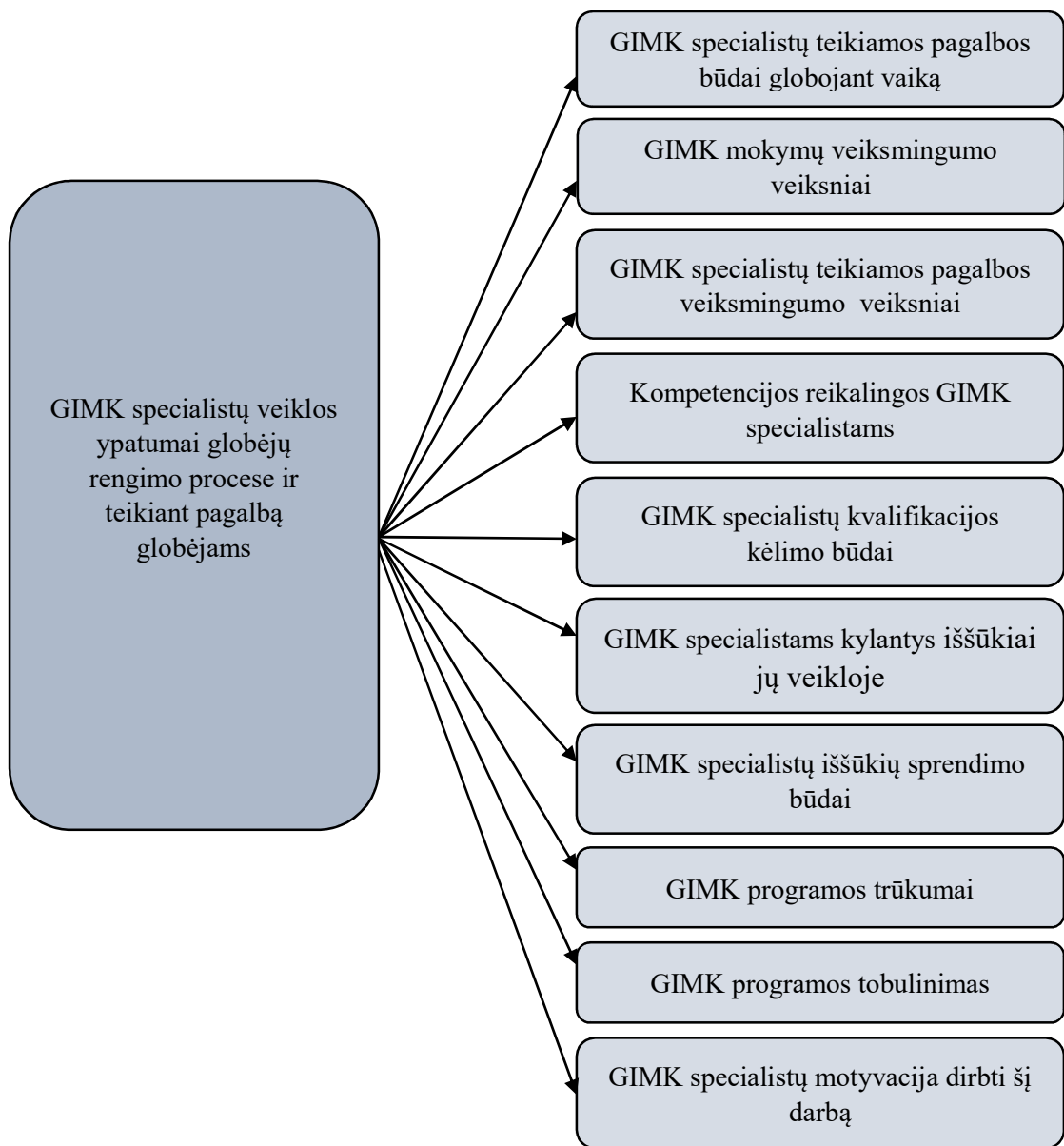
Tyrimu atskleista, kad globėjams labai svarbu **artimųjų ir visuomenės palaikymas**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „*Ištisų iškilus sunkumams labai svarbi ir aplinkinių nuoširdi parama ir pagalba. Būtų labai gerai, kad žmogus susidūręs su sunkumais turėtų kam pasipasakoti, nes būna atvejų, kad iš šalies ta pati situacija atrodo visiškai nebaisi ir kartais žmogui reikia tai pasakyti.*“ [11]; „*Kai globėjas susiduria su iššūkiu, labai svarbu, kad globėjas neliktų vienas. Labai svarbu ir artimųjų palaikymas, <...>.*“ [12]; „*Būtų labai gerai, kad žmonės iš aplinkos gautų pastiprinimą, paskatinimą ir palaikymą*“ [15]. Dalyvių teiginiai rodo, kad globėjams labai svarbu artimųjų ir visuomenės palaikymas globojant vaiką. Teiginiai rodo, kad aplinkinių palaikymas globojant vaiką leidžia globėjui pasijusti ne vienam, suteikia galimybę globėjui pasipasakoti apie sunkumus bei išgirsti ką apie tam tikrą situaciją galvoja kiti žmonės. Pasak Kukauskos (2013) nemažiau svarbu ir artimųjų bei visuomenės teikiama parama globėjų šeimoms. Anot autoriaus globėjų šeimos turėtų būti drąsinamos kreiptis pagalbos į artimuosius ir supažindinamos kaip gali panaudoti bendruomenėje esančią pagalbą.

Apibendrinant galima teigti, kad GIMK mokymų poreikis pasirengimo globoti vaiką etape ir pagalbos poreikis globojant vaiką yra. Pagrindinių GIMK mokymų metu visų pirma asmenims besirengiantiems tapti globėjais suteikiama visa reikalinga informacija apie globos procesą. Kaip tyrimo duomenys atskleidė asmenis besirengiančiais tapti globėjais dažnai domina kiek laiko užruks mokymai, ar jie atitinka keliamus jiems reikalavimus. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad GIMK mokymai orientuoti į tai, kad pats asmuo norintis tapti globėju galėtų įsijausti į globėjo vaidmenį ir įsivertinti ar gebės ir galės globoti be tėvų globos likusį vaiką. Akcentuotina, kad asmenys dar mokymų metu supažindami su kokiais iššūkiu gali susidurti globodami vaiką, nes GIMK specialistai pateikia realių pavyzdžių iš savo darbo praktikos. Tyrimė atskleista, kad globojant vaiką svarbi GIMK specialistų, globos koordinatorių bei

artimųjų ir visuomenės teikiama pagalba globojant vaiką. Neretai vaikas turi patyręs skaudžių traumų, kurios gali atsispindėti vaiko emocijose ir elgesyje. Kaip tyrimo duomenys atskleidė labiausiai vaiko netinkamas elgesys pasireiškia paauglystės laikotarpiu. Svarbu paminėti, kad globojami vaikai dažnai turi kontaktą su biologine šeima. Tyrimo duomenys atskleidė, kad globėjai kartais turi išankstinių nuostatų biologinių tėvų atžvilgiu, nepritaria vaiko bendravimui su tėvais. Kaip atskleidė tyrimo duomenys, pasitaiko atvejų, kai globėjai ar įtėviai bando nuo vaiko nuslėpti globos ar įvaikinimo faktą, kurio nuslėpimas gali turėti įtakos vaiko supratimui apie save. Šio fakto nuslėpimas globėjams ar įtėviams susijęs dėl jaučiamų baimių, nerimo ir kitų nemalonių jausmų, todėl GIMK specialisto užduotis padėti šeimai atskleisti ir priimti šį faktą.

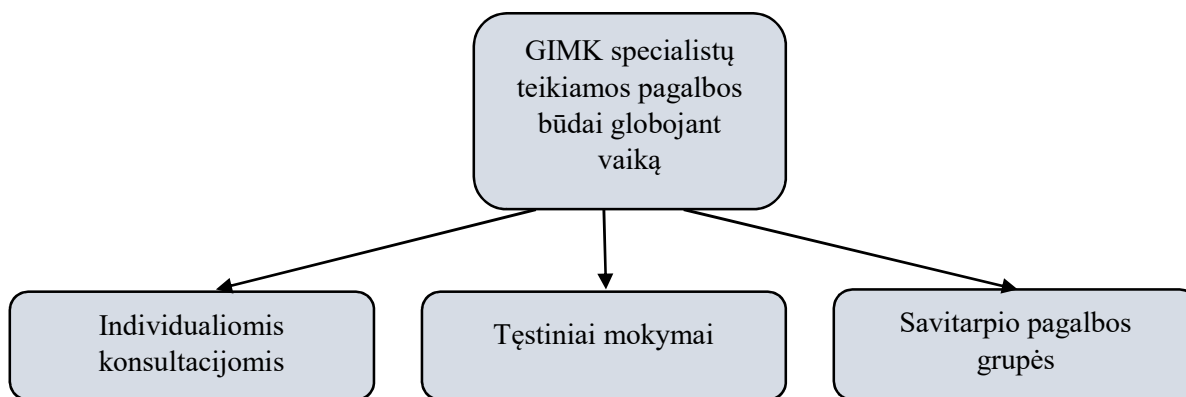
3.2.2. GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams

Tyrimu buvo siekta atskleisti GIMK specialistų veiklos ypatumus globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams. Išanalizavus tyrimo duomenis išskirta 10 kategorijų, kurios sietinos su GIMK specialistų veiklos ypatumais globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams: GIMK specialistų teikiamos pagalbos būdai globojant vaiką, GIMK mokymų veiksmingumo veiksniai, GIMK specialistų teikiamos pagalbos veiksmingumo veiksniai, kompetencijos reikalingos GIMK specialistams, GIMK specialistų kvalifikacijos kėlimo būdai, GIMK specialistams kylantys iššūkiai jų veikloje, GIMK specialistų iššūkių sprendimo būdai, GIMK programos trūkumai, GIMK programos tobulinimas, GIMK specialistų motyvacija dirbti šį darbą (9 pav., 2 priedas, 2 lentelė).

9 pav. GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams

GIMK specialistų teikiamos pagalbos būdai globojant vaiką. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo identifikuoti trys būdai, kuriais GIMK specialistai teikia pagalbą globėjams: individualios konsultacijos, tęstiniai mokymai, savitarpio pagalbos grupės (10 pav.)

10 pav. GIMK specialistų teikiamos pagalbos būdai

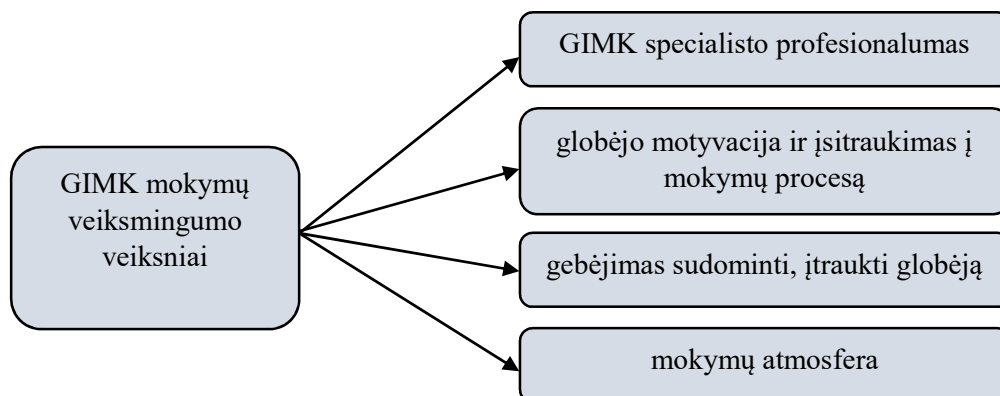
Tyrimu atskleista, kad GIMK specialistai pagalbą globėjams teikia **individualiomis konsultacijomis**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “<...> pagalbą teikiame individualiais pokalbiais.” [11]; “Vyksta individualios konsultacijos, mes kaip GIMK specialistai konsultuojam.” [12]; „Viena sritis tai yra individualūs susitikimai, individualios konsultacijos, <...>” [13]; Pagalbą teikiame individualiomis konsultacijomis, <...>.” [14]; „<...>, efektyviausia yra konsultacija, <...>.” [15]; “<...> tokia konsultacinė pagalba.” [16]; “<...> individualios konsultacijos<...>.” [17]. Tyrimu atskleista, kad individuali konsultacija yra efektyvus pagalbos būdas, nes globėjai turi galimybę kreiptis į GIMK specialistą įvairiais klausimais, gauti patiprinimą ar pagalbą sprendžiant iškilusius sunkumus: “<...> kalbamės ir bandom rasti geresnį sprendimo būdą [11]; “Tai daugiau susiję su auklėjimo, ugdymo klausimais.” [12]; “ Tai tokio kartais reikia patarimo, kartais išsiventiliavimo, o kartais reikia tokio iš GIMK specialisto pasakymo: “na kaip fainai jūs čia sugalvojot, kaip gerai jūs čia darot”, reikia tokio patitkrinimo.” [13]; “<...> žmogus gali atvirai kalbėti apie sunkumus.” [15]. Tyrimu atskleista, kad individuali konsultacija yra efektyvus pagalbos teikimo būdas, nes globėjai turi galimybę gauti individualų specialisto dėmesį sprendžiant sunkumus. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad globėjai su GIMK specialistais dažniausiai konsultuojasi auklėjimo ir ugdymo klausimais, norėdami išsikalbėti ir gauti patiprinimą. Individuali konsultaciją sudaro sąlygas atvirai kalbėtis su GIMK specialistu. Kaip teigia Brown, Sebba, Luke (2014) labai dažnai globėjams pagalbos prireikia krizinėse, stresinėse situacijose. Anot Manicini E., Dell’Arciprete G., Salcuni S. (2021) labai svarbu, kad specialistai būtų dėmesingi ir reaguotų į globėjų poreikius.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad dar vienas GIMK specialistų pagalbos teikimo būdas yra **tęstiniai mokymai**: “Organizuojam tęstinius mokymus.” [11]; Tai iš tęstinių mokymų parenkam aktualias temas [11]; “Tęstinių mokymų metu globėjams būna labai naudingas pabendrvimas, pasidalijimas

patirtimi ir pačios tęstinių mokymų temos.”[11]; “Organizuojam tęstinius mokymus globėjams, <...>”[12]; “<...> tęstiniai mokymai pagal tam tikras temas.” [13]; “<...> tęstiniai mokymai buvo toksai daugiau ir išklausymas tų problemų, ir pagal tas problemas ir atsakymai, ir diskutavimai, ir medžiagos davimas, ir pasidalijimas įvairių užduočių, ir jų analizė. Tai duoda tokių ir pagalbą ir kompetencijų susitiprinimą paties globėjo.”[13].<...> tęstiniai mokymai <...>.” [14]; “Toliau tęstiniai mokymai.” [16]; “<...>, tęstiniai mokymai, <...>.” [17]; “Per tęstinius mokymus irgi matom ko nesupranta globėjai, koks vaikų elgesys jiems atrodo nepriimtinas, bandom išsiaiškinti.” [16]. Tyrimo duomenys atskleidė, kad tęstiniai mokymai vyksta grupėse, kurių metu pasikartojamos labai svarbios temos, susitiprinamos globėjų kompetencijos. Tęstiniai mokymai naudingi, nes jų metu globėjai gali pabendrauti vieni su kitais, pasidalinti patirtimi ir pasikartoti tai ką buvo sužinoję pagrindinių mokymų metu. Giedrimo (2014) teigimu, visos tęstinių mokymų dalys vyksta grupelėse ir yra orientuotos į gebėjimus, kurie reikalingi globėjams. Svarbu paminėti, kad visa GIMK programa paremta penkiomis gebėjimų grupėmis reikalingoms globėjams: “saugios aplinkos užtikrinimas ir fizinių poreikių tenkinimas, vaiko raidos poreikių tenkinimas bei raidos sunkumų kompensavimas, vaiko ryšių su biologine šeima užtikrinimas, pagalba vaikui užmezgant saugius ir patvarius ryšius, bendradarbiavimas sprendžiant vaiko ir šeimos problemas” (Giedrimas ir kt., 2013).

Tyrimo rezultatai rodo, kad GIMK specialistai pagalbą globėjams teikia organizuodami **savitarpio pagalbos grupes**: “<...>, taip pat turim kiekvieną mėnesį savitarpio pagalbos grupes.” [12]; „<...> savitarpio pagalbos grupės duoda tokio nemažai pajautimo, kad aš ne vienas.” [13]; “<...>, vyksta savitarpio pagalbos grupės, <...>.” [14]; „<...> mes vedame savipagalbos grupes.” [16]; “<...> savipagalbos grupių vedimas.” [17]; “Tai mes būna buriame tuos globėjus, jie būna ir susidraugauja.” [16]; “Mes tas grupes buriame, na pvz. vaikus su negalia augintiems globėjams.” [16]; “Būna globėjų (rūpintojų) grupės, kuomet irgi skirstom pagal temas, pagal vaiko amžių, nes vienam gali būti netekčių išgyvenimas, kitam auklėjimo ypatumai kažkokie.”[17]. Tyrimo duomenys rodo, kad savitarpio pagalbos grupių metu globėjai turi galimybę pabendrauti vieni su kitais, pasidalinti patirtimi. Tyrimo teiginiai rodo, kad į tą pačią savitarpio pagalbos grupę kviečiami globėjai, kurie susiduria su panašiais sunkumais. Savitarpio pagalbos grupės naudingos, nes leidžia pasijusti globėjui ne vienam ir sukuria bendrumo jausmą. Pasak Gvaldaitės ir kt. (2017) savitarpio pagalbos grupės yra labai naudingos sprendžiant kylančius iššūkius, nes jos yra orientuotos į problemos sprendimą. Giedrimo ir kt. (2013) teigimu, globojant vaiką labai didelę svarbą turi ir GIMK tęstiniai mokymai bei globėjų savitarpio pagalbos grupės, nes būtent jų metu yra galimybė gauti ne tik teorinių žinių, bet ir galimybė pasidalinti savo sunkumais su bendraminčiais.

GIMK mokymų veiksmingumo veiksniai. GIMK mokymų veiksmingumas sietinas su išskirtomis keturiomis subkategorijomis: GIMK specialisto profesionalumas, globėjo motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą, gebėjimas sudominti, įtraukti globėją, mokymų atmosfera (11 pav.)

11 pav. GIMK mokymų veiksmingumo veiksniai

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokymų efektyvumas piklauso nuo **GIMK specialisto profesionalumo**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “*Vėl gi efektyvumas, kiek tu tu skiri laiko savo tam profesiniam tobulėjimui.*” [16]; “*Aš manau, kad tikrai tų žmonių, kurie veda mokymus profesionalumas, <...>*” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistams labai svarbu gebėti profesionaliai vesti mokymus, atitinkant visus reikalavimus, nuolat tobulinti jau turimus įgūdžius. Schofield et al., (2013) teigimu, teikiama pagalba globėjams, vaiko globos proceso metu yra profesionalus ir atsakingas darbas, todėl aukšti kokybės standartai užtikrinami ne tik per mokymus, bet ir per vertinimus.

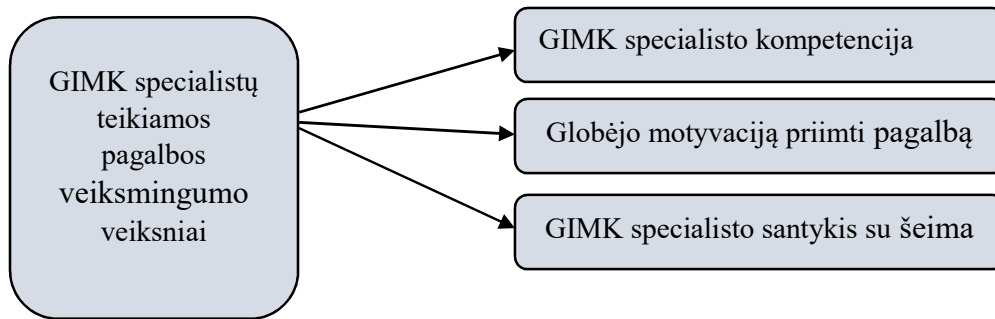
Tyrimo atskleista, kad kitas svarbus veiksnys, turintis įtakos GIMK mokymų veiksmingumui yra paties **globėjo motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą**: “*Mokymų efektyvumui turi didelę reikšmę žmogaus aktyvus dalyvavimas mokymuose, kiek žmogus leidžiasi į diskusijas, atvirai dalijasi savo patirtimi, jausmais.*” [11]; “*Na manau turi įtakos ta pati globėjo motyvacija. Kiek jis nori ne tik klausytis, bet ir girdėti, suprasti.*” [12]; “*<...> nuo motyvacijos žmonių priklauso.*” [15]; Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK mokymų metu svarbus būsimų globėjų įsitraukimas į mokymų procesą, atviras dalijimasis savo jausmais ir išgyvenimais mokymų metu. Teiginiai rodo, kad mokymų metu svarbu ne tik juose dalyvauti, bet ir būti aktyviu mokymų dalyviu, leisti į diskusijas, bandyti suprasti ką norima pasakyti mokymų metu. Liobikienės (2016) teigimu, neretai šio etapo sunkumą lemia tai, kad išgyvenama daug jausmų, tokių kaip baimė, nerimas, nepasitikėjimas savo jėgomis. Pasak Kukauskos

(2013), mokymų pradžioje, asmenys norintys tapti globėjais gali būti nepasirengę nemaloniam, o kartais net erzinančiam šio proceso pobūdžiui.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad GIMK mokymų metu specialistams vedantiems mokymus svarbu **gebėti sudominti, įtraukti globėją**: “<...> GIMK mokytojo mokėjimas sudominti, įtraukti.” [12]; “Pritaikyti tam tikras užduotis, kad tai būtų įdomu, įtrauku.” [13]; “Kokia bebūtų medžiaga, tai tu turi ir interpretuoti, ir pritaikyti pagal grupę.” [13]; “Gebėjimas bendrauti su žmonėmis, mokėjimas kalbėti įtaigiai, įdomiai.” [16]; “<..>kiek tu įdomiai gali pateikti tą medžiagą.” <...> [16]; Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK mokymų metu globėjais norintys tapti asmenys labiau įsitrauktų į mokymų procesą, svarbu GIMK specialistams vesti mokymus įdomiai, įtaigiai, interpretuojant mokymų medžiagą. Taip pat ne mažiau svarbu pateikti mokymų medžiagą taip, kad mokymų dalyviams ji būtų suprantama. Kaip teigia autoriai Sivajohanathan, Findlay, Andres (2014) tam, kad globėjai labiau įsitrauktų į mokymų procesą svarbus sudominti, įtraukti globėją į mokymų procesą, taikant interaktyvesnius metodus, skirti daugiau dėmesio globėjų patirtims diskusijai. Pasak autorių skaitymas iš vadovėlių grupėje sukuria nuobodumo jausmą.

Tyrimo atskleista, kad kad mokymams labai svarbu ir kokia yra **mokymų atmosfera**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “Dar labai priklauso nuo aplinkos, kokia ta aplinka. Ar jauku, ar patogiu, ar galima ten pasidaryti arbatos per pertrauką, ar patogiu išeiti per pertrauką įkvėpti gryno oro.” [13]; “<...> aplinka yra vienas iš tų veiksnių, kad žmonės galėtų būti atsipalaidavę.” [13]; “<...>kiek tu sugebi sukurti tą mokymų atmosferą tinkamą. Ir išties svarbu ta mokymų atmosfera, kaip žmonės jaučiasi [16]. Kaip minėta anksčiau GIMK mokymai pasižymi tuo, kad jų metu išgyvenama daug jausmų, todėl kaip rodo tyrimo dalyvių teiginiai GIMK mokymų metu dalyviai turi jaustis saugiai, todėl labai svarbu sukurti tinkamą mokymų atmosferą. Tinkamos mokymų atmosferos kūrimui svarbu, kad mokymų dalyvis turėtų pertrauką, kurių metu galėtų išeiti į lauką, pasidaryti arbatos.

GIMK specialistų teikiamos pagalbos veiksmingumo veiksniai. GIMK specialistų teikiamos pagalbos veiksmingumas sietinas su trimis subkategorijomis: GIMK specialisto kompetencija; globėjo motyvacija priimti pagalbą, GIMK specialisto santykis su šeima (12 pav.).

12 pav. GIMK specialistų teikiamos pagalbos veiksmingumo veiksniai

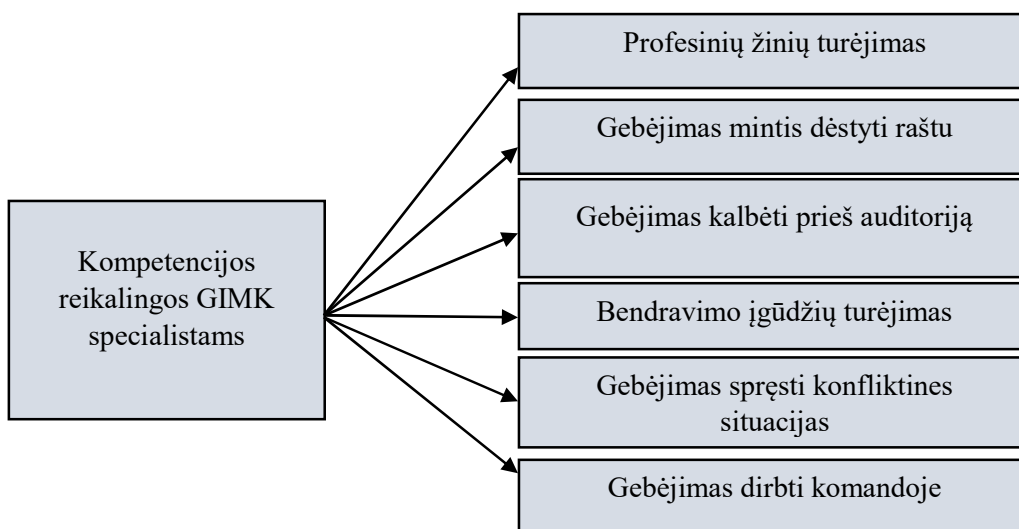
Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienas iš veiksnių turintis įtakos teikiamos pagalbos veiksmingumui - **GIMK specialisto kompetencija**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “<...> profesionalumas, savo dalyko išmanymas, tobulėjimas kaip GIMK specialistų, kvalifikacijos kėlimas, <...>.” [11]; “Žinoma, daug kas priklauso ir nuo specialisto kompetencijos suteikti pagalbą.” [12]; “<...> GIMK specialisto kompetencija, <...>.” [13]; “<...> profesinės kompetencijos kėlimas, kiek tu domiesi, kiek skaitai, kaip tu gali konsultuoti, kokius metodus taikyti konsultavimo metu.” [16]; “Darbuotojų kompetencija, kvalifikacija teikti konsultacijas, tai čia yra labai svarbu tiek mokymų metu, tiek teikiant pagalbą.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad pagalbos globėjams efektyvumas priklauso nuo to kiek GIMK specialistas kompetetingas teikti pagalbą, kiek jis turi žinių ir skiria laiko profesiniam tobulėjimui. Kaip teigia Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019) siekiant efektyvesnės pagalbos globėjų šeimoms labai svarbu, kad pagalbą teikiantis specialistas pasižymėtų profesionalumu.

Tyrimo duomenys rodo, kad teikiamos pagalbos efektyvumui nemenką reikšmę turi **globėjo motyvacija priimti pagalbą**: “Taip pat pagalba efektyvi bus tiek, kiek pats globėjas norės būti atviras, sąžiningas, <...>.” [11]; “Pagalbos efektyvumas priklauso nuo globėjo motyvacijos <...>.” [12]; “<...> šeimos motyvacija ir noras priimti pagalbą, ir keisti savo matymą, požiūrį ar supratimą.” [14]; “<...> kada žmogus pats nori tos pagalbos. Tai vat čia pagrindinis dalykas – motyvacija kažką keisti ir gauti tą pagalbą.” [15]. Tyrimo teiginiai rodo, kad teikiama pagalba globėjams bus tiek veiksminga, kiek jie turės motyvacijos priimti pagalbą ir patys keisti esamą situaciją, keisdami savo matymą, požiūrį ir supratimą. Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) teigimu, pagalbos veiksmingumas priklauso ir nuo paties kliento noro, lūkesčių, įsitraukimo ir netgi įsivaizdavimų.

Kitas nemažiau svarbus veiksnys turintis įtakos teikiamos pagalbos veiksmingumui - **GIMK specialisto santykis su šeima**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “<...> kiek jis norės būti atviras bendraujant su specialistu, <...>.” [11]; “Jeigu nebus ryšio tarp specialisto ir globėjo, bendravimas taps

toks daugiau oficialus ir pagalbą suteikti taps labai sudėtinga.”[11]; “Ir jeigu vieną kartą matai, kad krizėje tu jam galėjai padėti, ir jeigu jis paskambina ir paprašo pagalbos antrą kartą, tai supranti, kad ryšys yra.”[13]; “<...> specialisto ryšys su šeima. [14]; “Jeigu ta šeima jau buvo mokymuose, pažįsta specialistą, visada ateina pas jį konsultuotis, tai labiau tikėtina, kad pagalba bus sėkmingesnė.” [14]; “Kaip tu sugebi sukurti santykį su globėju, <...>.” [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialisto ryšys su globėju lemiamas veiksnys, turintis įtakos teikiamos pagalbos priėmimui ir veiksmingumui. Kuo globėjas labiau pasitiki pagalbą teikiančiu specialistu, turi sukūręs ryšį, tuo globėjas labiau atsivers ir bus linkęs kreiptis pagalbos. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad jeigu nebus ryšio tarp specialisto ir globėjo, santykis bus daugiau formalus, globėjas bus mažiau atviras. Teiginiai rodo, kad globėjas bus linkęs priimti pagalbą jeigu pažįsta specialistą, jau turėjo su juo kontaktą GIMK mokymų metu ar susidūręs su sunkumais praeityje, kai reikėjo GIMK specialisto pagalbos. Pasak Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) socialiniame darbe pagalbos procesas neįmanomas be bendradarbiavimo su klientu, todėl teikiančiam pagalbą specialistui svabu megzti santykį su klientu, bei jį palaikyti.

Kompetencijos reikalingos GIMK specialistams. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo atskleistos kompetencijos, kurios reikalingos GIMK specialistui, išskirtos šešios subkategorijos: profesinių žinių turėjimas, gebėjimas mintis dėstyti raštu, gebėjimas kalbėti prieš auditoriją, bendravimo įgūdžių turėjimas, gebėjimas spręsti konfliktines situacijas, gebėjimas dirbti komandoje (13 pav.)

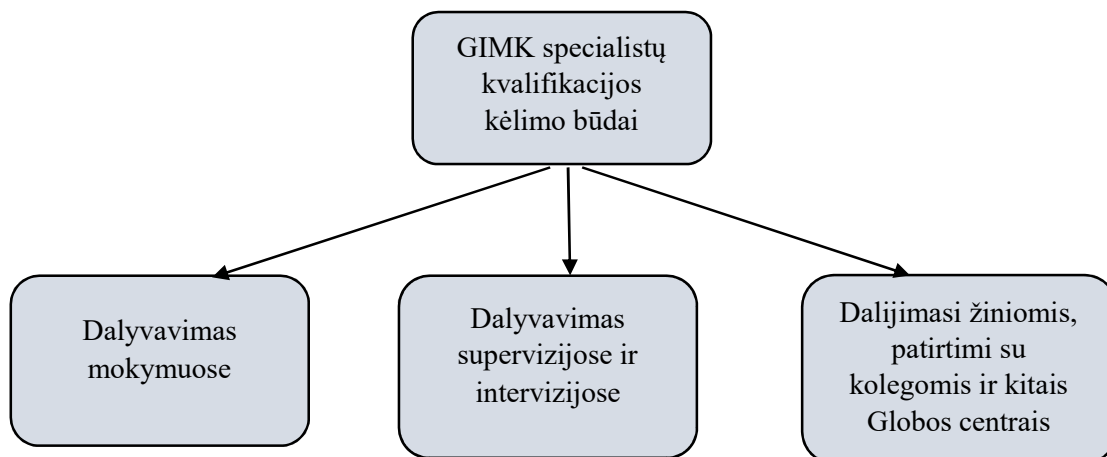
13 pav. Kompetencijos reikalingos GIMK specialistams

Tyrimo dalyviai pasisakė, kokių kompetencijų reikia GIMK specialistui. Visų pirma tai **profesinių žinių turėjimas**: “Žinių reikia,<...>.[12]; “Tai turi būti išsilavinimas atitinkamas, kad tu

supastum tą socialinę sferą.”[13]; “<...> profesinių žinių,<...>.”[14]; “<...> nuolatinis tobulinimasis, savo žinių noras.” [16]; “Žinių tikrai labai reikia, <...>. [17]; “<...> ir tikrai reikia apie vaikų psichologiją žinių, apie darbą su vaiko trauminėm patirtim, kaip padėti tas traumines patirtis kompensuoti.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistams svarbu turėti įvairių žinių susijusių su trauminėm patirtim, vaiko psichologija ir nuolat jas atnaujinti. Siekiant efektyvesnės pagalbos GIMK specialistai turi gerai išmanyti ne tik įstatymus, bet ir žinoti kokia pagalba reikalinga kiekvienu individualiu atveju (Kiaunytės, Lygnugarienės, 2019). Tyrimu atskleista, kad GIMK specialistams svarbu **gebėti mintis dėstyti raštu**: “<...> reikia būti raštingu, mokėti tą sakinį parašyti.” [12]; “Ir išties reikia gebėti rašyti, nes išvados turbūt minimum, jeigu tai standartinė gera situacija, 8-12 lapų. Tai turi ne tik gebėti dėstyti mintis, bet ir turi gebėti rašyti. Rašyti greitai, gerai ir į terminus spėti.”[17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistams būtina gebėti gerai ir greitai mintis dėstyti raštu, kadangi GIMK specialistai rengia išvadas dėl pasirengimo globoti vaiką. Giedrimo (2014) teigimu, kai asmenys išklauso pagrindinius mokymus Tarnybos atestuoti specialistai vertina jų pasirengimą globoti vaiką ir parengia teigiamas arba neigiamas išvadas apie būsimo globėjo kompetenciją globoti vaiką. Kita nemažiau svarbi kompetencija - **gebėjimas kalbėti prieš auditoriją**: “<...> turintis iškalbą būtinai, nes jis turi sudominti žmones, o neskaityti medžiagą iš lapelių, nes niekam nebus įdomu ir niekam neužsifikuos.” [13]; “Tai turi būti gebėjimas aiškiai dėstyti mintis, nes jeigu tu negebėsi kalbėti prieš auditoriją, negebėsi tu jos sudominti, tai neperteiksi tos medžiagos, kurią turi perteikti.” [17]. Šie tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistams svarbu gebėti kalbėti prieš auditoriją, pateikiant mokymų medžiagą suprantamai, įdomiai, ją interpretuojant. Tyrimu rezultatai rodo, kad GIMK specialistams svarbus **bendravimo įgūdžių turėjimas**: “<...>, mokėti bendrauti su žmonėmis,<...>”[11]; “Mokėjimo bendrauti,<...>” [12]; “<...> gebėjimas užmegzti ryšį, bendrauti, <...>.”[14]; “Na tu tikrai turi būti komunikabilumas, turi mokėti užmegzti santykį, mokėti bendrauti, <...>.”[16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistui svarbu gebėti bendrauti, kurti santykį su žmonėmis. Taip pat nemažiau svarbus **gebėjimas spręsti konfliktines situacijas**: “mokėti konfliktus spręsti, nepriimti asmeniškai, kaip kartais tenka sugerti visas nemalonias emocijas,<...>” [12]; “<...> spręsti konfliktines situacijas, nes kartais sulaukiam tokių audringų reakcijų,<...>.” [14]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistai savo veikloje susiduria su konfliktinėmis situacijomis, nemaloniais klientų jausmais ir išgyvenimais. Tai reikalauja gebėjimo spręsti konfliktines situacijas ir nepriimti asmeniškai klientų emocijų. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistui svarbu **gebėjimas dirbti komandoje**: “<...> bendradarbiauti ne tik su klientais, bet ir su kitais specialistais, kolegomis, dirbti komandoje.”[12]; “<...> gebantis dirbti komandoje <...>.”[13]. Dalyvių teiginiai rodo, kad

GIMK specialistams svarbu gebėti bendrauti ne tik su klientais, bet ir turėti komandinio darbo įgūdžių dirbant su kolegomis.

GIMK specialistų kvalifikacijos kėlimo būdai. Išanalizavus tyrimo duomenis GIMK specialistų kvalifikacijos kėlimo būdai sietini su trimis subkategorijomis: dalyvavimas mokymuose, dalyvavimas supervizijose ir intervizijose, dalijimasi žiniomis, patirtimi su kolegomis ir kitais globos centrais (14 pav.)

14 pav. GIMK specialistų kvalifikacijos kėlimo būdai

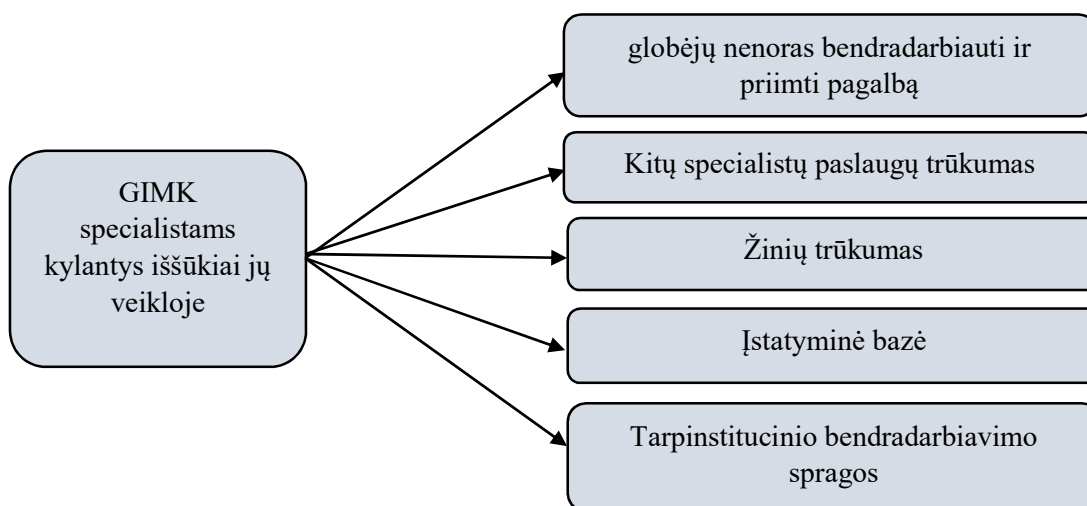
Tyrimė atskleista, kad GIMK specialistai kvalifikaciją kelia **dalyvaudami mokymuose**: “Dalyvauju globos ir įvaikinimo tarnybos organizuojamuose mokymuose, <...>” [11]; “Tai visada yra mokymų, kuriuos organizuoja Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba. Kokie treji mokymai per metus būna.” [12]; “<...> mokymai organizuojami <...>” [13]; Tai kiekvienais metais yra tam tikras valandų skaičius, kurį kiekvienas GIMK specialistas įsipareigoja lankyti mokymus, seminarus. Tai kiekvienais metais ir aš lankau mokymus ir seminarus, kurie susiję su globa, įvaikinimu, pagalba globėjams, tėviams.” [14]; “Einu į visus mokymus <...> [15]; “Mes gauname nemokamai tų mokymų užtektinai per metus, kad kelti tą kvalifikaciją, tai stengiamės dalyvauti tiek, kiek siūlo tuose mokymuose.” [16]; “Šiaip tai visą laiką įvaikinimo tarnyba labai daug mokymų organizuoja, tai jeigu tik kokia situacija keičiasi, tai visada dalyvaujam kas yra nauja.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad kvalifikacijos kėlimui GIMK specialistas privalo išklaustyti tam tikrą mokymų valandų skaičių, kurį nustato įstatymai. Atkreiptinas dėmesys, kad Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba skiria nemažai dėmesio specialistų kompetencijai, nes nemažai mokymų organizuoja nemokamai, kuriuose GIMK

specialistai turi galimybę dalyvauti. Remiantis VTAIT direktoriaus įsakymu “Dėl asmenų siekiančių įgyti teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiką patikrinimą atestacijos tvarkos apašo patvirtinimo” pakeitimo (2020) GIMK specialistas turi būti išklausęs 20 akademinį valandų mokymų per paskutinius kalendorinius vykdytos veiklos pagal GIMK programą metus socialinio darbo, psichologijos, edukologijos, teisės, įvaikinimo ar globos (rūpybos) srityse.

Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai kelia kvalifikaciją **dalyvaudami supervizijose ir intervizijose**: “<...> turime supervizijas ir intervizijas.” [11]; “Supervizijose, intervizijose keliam.” [12]; “Dabar jau labai gerai, kad ta GIMK specialistų asociacija yra, tai pradėjom kartą per mėnesį intervizijas daryti.” [15]; “Įstatymiškai yra apibrėžta kiek per metus turi būti supervizijų, kiek turi būti intervizijų, tai kas ketvirtį eini į intervizijas.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad įstatymiškai yra reglamentuojama kiek per metus turi būti supervizijų ir intervizijų. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad GIMK specialistai turi savo asociaciją, kurioje sprendžiami svarbūs klausimai ir organizuojamos intervizijos. Kaip teigia Kukauskas (2013) tam, kad specialistas galėtų tinkamai įvertinti asmens pasirengimą tapti globėju labai svarbi praktika, taip pat savo minčių, jausmų analizė, kurios pagrindas yra supervizijos, kurių metu specialistas turi galimybę reflektuoti ir saugiai dalintis savo mintimis.

Tyrimo atskleista, kad GIMK specialistai kelia savo kvalifikaciją **dalindamiesi žiniomis, patirtimi su kolegomis ir kitais globos centrais**: “Taip pat ir su kolegomis diskutuojam, aptariam atvejus, semiamės vieni iš kitų patirties ir žinių.” [11]; “<...> mes ir vieni iš kitų mokomės. Labai padeda kolegos, nes vienas lauke ne karys. Tai tas yra labai svarbu, kad gali pasidalinti, pasitikrinti.” [13]; “Dalinau su kitais centrais praktika, kaip kas daro, kokius jie mokymus sužinojo, <...>” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistai žinių, patirties semiasi iš kolegų bei kitų globos centrų. Iš dalyvių teiginių galima išvelgti, kad bendradarbiavimas su kolegomis sudaro nemažą jų darbo dalį, kadangi komandoje aptariam atvejais, diskutuojama rūpimais klausimais.

GIMK specialistams kylantys iššūkiai jų veikloje. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos penkios subkategorijos, sietinos su GIMK specialistams kylančiais iššūkiiais jų veikloje: globėjų nenoras bendradarbiauti ir priimti pagalbą, kitų specialistų paslaugų trūkumas, žinių trūkumas, įstatyminė bazė, tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos (15 pav.)

15 pav. GIMK specialistams kylantys iššūkiai jų veikloje

Tyrimė atskleista kad GIMK specialistams kelia iššūkių **globėjų nenoras bendradarbiauti ir priimti pagalbą**: Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: “Turime mes keletą globėjų, kurie visiškai nenori bendradarbiauti.” [11]; “Ištiesų labai sudėtinga būna, kai globėjas nelinkęs bendradarbiauti. Ypač, jeigu pastebima, kad šeimai reikia pagalbos.” [11]; “Vieni yra tokie bendraujantys, bendradarbiaujantys, o yra tokių, kurie jau labai distanciją išlaiko su specialistu, yra priešiški.” [12]; Būna, kad jau problema įsisenėjusi, kad jau negali niekuo padėti, pats globėjas būna nusprendęs nutraukti globą.” [12]; “Tai ištikrujų, įdedam nemažai pastangų, kad motyvuoti žmones piimti pagalbą.”[14]; “<...>nenoras priimti tą pagalbą, nenoras pripažinti, kad iš vis yra pagalba, nenoras atsiskleisti.” [15]; “Sakykim, globos koordinatorius išsiaiškina ir iškrapšto tą problemą, kurios kartais globėjas ir nepripažįsta, kad tai yra problema, ir tada jis ateina vos ne per prievartą.” [15]; “<...> trūksta to globėjų atvirumo, nenori būti atviri, nenori bendradarbiauti.” [16]; “<...> kartais būna uždari, kartais ne viską sako, atvirumo pritrūksta [17]; “<...> pritrūksta atvirumo ir bendradarbiavimo. [17]”. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad globėjų atsisakymas priimti pagalbą, bendradarbiauti su specialistais kelia nemažai iššūkių. Pasitaiko atvejų kuomet globą koordinuojatis globos koordinatorius išsiaiškina, kad šeima patiria sunkumus, tačiau globėjas nepripažįsta, kad kyla sunkumų, nemato esamos situacijos rimtumo. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad nenoras bendradarbiauti su specialistais gali turėti neigiamų pasekmių, kadangi problemos gali labai įsisenėti ir padėti būna labai sunku. Kaip teigia Brown, Gerrits, Anderson (2017), pasitaiko atvejų, kuomet globėjų (rūpintojų) šeima nenori, kad pagalbą teikiantis specialistas per daug kištųsi į jų gyvenimą ir atsisako teikiamos pagalbos.

Tyrimė atskleista, kad GIMK specialistams iššūkių kelia **kitų specialistų paslaugų trūkumas**: *“Pavyzdžiui, ką tu gali pasiūlyti globėjui, kai jam reikia konkrečios paslaugos, pavyzdžiui, kai vaikas turi negalią. Nėra pas mus dar. Pavyzdžiui, mūsų mieste tikrai nėra dar toks didelis tas paslaugų spektras. Arba su paaugliais, sudėtingais paaugliais, visos Lietuvos iššūkis. Kas su jais dirba, kokias jie paslaugas gali gauti. Na tai trūksta to tūkių paslaugų.”* [16]; *“<...> mes kaip nedidelis miestas neturim tiek tų pagalbos įrankių, jeigu prireikia kitų specialistų pagalbos.”* [15]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad trūksta paslaugų šeimoms auginančioms paauglius arba vaikus su negalia. Tyrimė atskleista, kad ši problema ypač išryškėja mažesniuose miestuose, kai specialistams dirbantiems su globėjų šeimoms suteikti reikiamą pagalbą būna sudėtingiau dėl kitų specialistų paslaugų trūkumo. Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) teigimu, nepakankamas specialistų skaičius įtakoja galimybes suteikti reikiamą pagalbą krizinių situacijų metu.

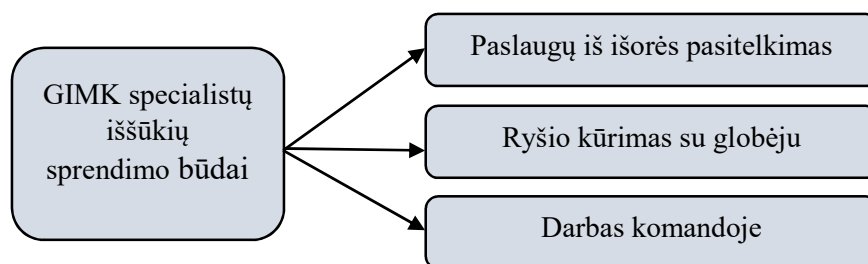
Tyrimė atskleista, kad GIMK specialistams iššūkių kelia ir tam tikrų **žinių trūkumas**: *“iššūkis tikrai būna, labai netipinis ankstyvas vaikų seksualizuotas elgesys. <...> Mums kaip specialistams išties trūksta ir žinių šia tema, nes kiek bandėm ieškoti, tai nėra tokių mokymų mums kaip specialistams, tai kartais kyla iššūkių ką šeimai duoti.”* [17]; *“Kadangi esu baigusi socialinį darbą, o GIMK progamoje yra tokių temų kaip pvz. apie traumas ir smegenų veikimą, hormonų disbalancą, tai man ištikrųjų pritrūksta to parengimo tokio. Ir teko nemažai laiko įdėti tam, kad pasiruoščiau ir jausčiausi tvirtai kitiems žmonėms pasakodama trauminių patirčių įtaką smegenų raidai ir vaiko elgesį.”* [14]. Tyrimo dalyvių teigimu, konsultuojant ir rengiant globėjus iššūkis būna žinių trūkumas. GIMK specialistai susiduria su iššūkiais kai reikia globėjus konsultuoti sudėtingose situacijose. GIMK specialistams trūksta žinių apie seksualizuotą vaiko elgesį, hormonų veiklą bei trauminių patirčių įtaką smegenų veiklai. Taip pat tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad trūksta tinkamo GIMK specialistų parengimo, nes norint vesti GIMK mokymus reikia nemažai domėtis ir ieškoti informacijos patiems tam tikromis temomis.

Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistams nemažai iššūkių kelia **įstatyminė bazė**: *„Trūksta aiškumo kuo mes čia vadovaujamės, nes yra savivaldybės globos centro aprašas, yra minsiterijos aprašas, ir apskritai, Civilinis kodeksas, Vaiko globos oganizavimo nuostatai.“* [12]; *„Ir vietomis net neviltis apima susigaudyti kuo mes čia daba turime vadovautis, <...> [12]; „Ir ką aš dar pastebiu, kad net vaiko teisės, vaiko teisių specialistai painiojasi ir nebeatseka, kad ten prieš pusmetį buvo atnaujinta ta tvarka ir jau ta kuria jie vadovaujasi, jau nebegalioja.“* [12]; *„Dažnas įstatymų keitimas ir klaidina, ir tu turi tam laiko skirti nagrinėti.“* [12]; *„Nuolat keičiasi, kažkas nepasikeičia, vėl gi nėra kažkokios bendros sistemos. Kiekvienas Globos centras atskirai, vieni vienaip, kiti kitaip.“* [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK specialistams trūksta aiškumo kokiais įstatymais reikia

vadovautis. Taip pat dažna įstatymų kaita klaidina, specialistams trūksta laiko nagrinėti įstatymus. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad dar nėra vienos bendros sistemos, kuria vadovautųsi visi globos centrai. Lygnugarienės ir Kiaunytės (2019) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad globos paslaugas teikiantiems specialistams globos sisteminė pertvarka įnešė ir nemažai chaoso dėl aiškiai neapibrėžtų globos centro funkcijų ir įstatymų, kurie reglamentuoja darbo procesus tvarkų stokos.

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad GIMK specialistams jų veikloje išryškėja **tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos**: „Dar teikiant pagalbą, tai tokio bendradarbiavimo trūksta, <...> ir vaiku teisių, ir globos centro.“[16]; „Tos pačios mokyklos vėlgi kol ten iki jų dasibeldi...“.<...>. „To tokio tarpinstitucinio bendradarbiavimo yra didelės dar spragos, kurio irgi reikia išmokti.“[16]. Tyrimo duomenys rodo, kad trūksta bendradarbiavimo tarp su vaiko globa susijusių institucijų. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad ypač tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos išryškėja tarp Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ir globos centrų. Taip pat švietimo sistemoje dirbantys specialistai ne visada linkę bendradarbiauti su vaiko globos paslaugas teikiančiais specialistais. Kaip teigia Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019), vaiko globos sistemoje veikiačios institucijos turi užtikrinti pakankamą paslaugų spektrą atsižvelgiant į kiekvienos šeimos poreikius bei sklandžiai bendradarbiauti tarpusavyje. Tačiau kaip nurodo autorės vis dar stinga komunikacijos tarp įstaigų sprendžiant šeimos problemines situacijas.

GIMK specialistų iššūkių sprendimo būdai. Išanalizavus tyrimo duomenis, buvo išskirtos trys subkategorijos sietinos su GIMK specialistų iššūkių sprendimo būdais: pasitelkiamos paslaugos iš išorės, kuriamas ryšys su globėju, darbas komandoje (16 pav.)

16 pav. GIMK specialistų iššūkių sprendimo būdai

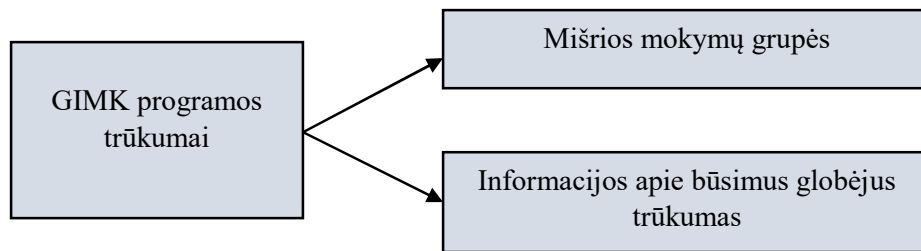
Tyrimė atskleista, kad GIMK specialistams vienas iš iššūkių sprendimo būdų – **paslaugų iš išorės pasitelkimas**: „Pradžioje būna konsultacijos, psichologo konsultacijas įtraukiam. Jeigu vaikas dėl savo patirčių turi tam tikrų elgesio sunkumų, bandom ieškoti ir iš išorės pagalbos.“[12]; „Ištisų mes ir patys konsultuojamės. Mes turim supervizijas kaip specialistai. Kviečiamės iš išorės kitus specialistus ir

kosultuojamės dėl sudėtingesnių atvejų.” [12]; “<...> maždaug kartą per šešias savaites turim supervisorius. Žmogų, kuris iš išorės ateina ir padeda mums susidėlioti darbus su tam tikrais atvejais.” [14]; „Bendradarbiaujam su nevyriausybinėm organizacijom, ieškom psichologų, kurie galėtų praveisti kokią įdomesnę paskaitą.” [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad esant probleminėm situacijom labai svarbus kitų specialistų paslaugų spektras. Tyrimo dalyvių teigimu išspręsti sudėtingesnes situacijas padeda dalyvavimas supervizijose, taip pat psichologų ar kitų specialistų pagalba.

Tyrimo duomenys rodo, kad jeigu globėjas atsisako, nenori bendrauti su GIMK specialistu padeda **ryšio kūrimas su globėju**: *“Bandom megzti ryšį su globėju. <...> Jeigu matom, kad šeimoje krizė ir dėl to, na sakykim, kenčia vaikas, tai tikrai bandom padėti ir siekiam kurti tą bendradarbiaujantį santykį.” [11]; “Na visų pirma tai stengiamės kurti ryšį su globėju, kas yra labai svarbu teikiant pagalbą. Toks paprastas, žmogiškas bendravimas. Tuomet ir globėjas labiau pasitiki, nebijo atsiskleisti.” [15]; “Vėlgi su sunkiai bendradarbiaujančiais irgi per globos koordinatorius kažkaip bandom prikalbinti. Bandom rasti tą tokį ryšį.” [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad kai globėjas atsisako priimti pagalbą, bandoma kurti bendradarbiaujantį santykį su globėju. Teiginiai rodo, kad ryšio užmezgimui su globėju padeda paprastas, nuoširdus bendravimas. Taip pat, kai globėjai nenori bendradarbiauti su GIMK specialistu, bandoma kontaktuoti per globos koordinatorių. Brown Gerrits Anderson (2017) teigimu, globėjas gali nepasitikėti specialistais, todėl pagalbą teikiančiam specialistui svarbu kurti pasitikėjimu grįstus santykius.*

Dar vienas iššūkių sprendimo būdas - **darbas komandoje**: *“Turim sąlygas pasitarti tarpusavyje. Svarbu tikrai nesijausti vienam. Mes savo globos centre turim tokią specialistų komandą, su kuria dalinamės čia ir dabar. Dalinamės ir jausmais, kurie sukyla, ir savo mintimis. Ištiesų mes turim puikias sąlygas pasidalinti savo jausmais ir mintimis, gerai sutariam, bendraujam, tiek asmeniniam, tiek profesiniam lygmeny. Vieni kitus palaikom.” [12]; Tai kiekvieną savaitę turim intervizijas tai yra vidinius pasitarimus dėl atvejų.” [14]; „Pas mus visos problemos, iššūkiai yra sprendžiami komandoje. Labai retai kada dirba vienas specialistas.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad visi kylantys iššūkiai sprendžiami komandoje. Tyrimo dalyvių teigimu komandinis darbas svarbus, nes gali pasidalinti savo jausmais, mintimis, kylančiais iššūkiais ir ieškoti problemų sprendimo būdų.*

GIMK programos trūkumai. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos dvi subkategorijos sietinos su GIMK programos trūkumais: mišrios mokymų grupės, informacijos apie būsimus globėjus trūkumas (17 pav.).

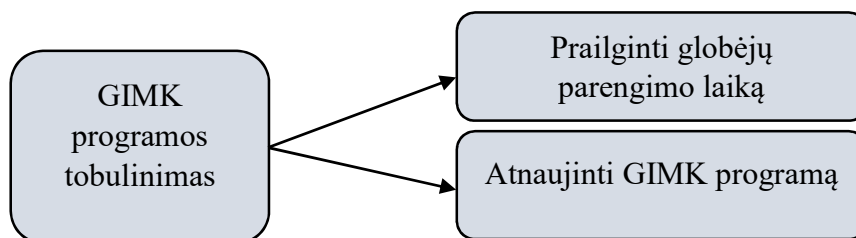

17 pav. GIMK programos trūkumai

Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienas iš GIMK programos trūkumų - **mišrios mokymų grupės**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: *“Labai sunku, jeigu vienoje grupėj būna ir įvaikintojai, ir artimieji giminaičiai, kokia nors senelė, ir su kuo dar mes susiduriame, su kitakalbais, kurie lietuviškai nesupranta.”* [13]; *“Na dabar tekę BVGN darbuotojams vesti kartu su žmonėmis, kurie nori globoti vaikus, nes reikėjo sudaryti grupę, tai vieni sėdi visiškai nemotyvuoti, tik tiek kad reikia, kitiems viskas įdomu, jie klausia, domisi, diskutuoja.”* [15]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad tenka vesti mokymus mišrioms grupėms, kai vienoje grupėje būna BVGN darbuotojai, tėviai, globėjai artimieji asmenys ir su vaiku giminytės ryšiais nesusiję asmenys. Tyrimo dalyvių teigimu, tai labai apsunkina mokymų procesą, nes skiriasi asmenų dirbančių globos sistemoje, tėvių, globėjų moyvacija ir tikslai dalyvauti GIMK mokymuose.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad GIMK specialistai susiduria su **informacijos apie būsimus globėjus trūkumu**: *“Trūksta informacijos apie būsimus globėjus. <...> mokymų vienas iš tikslų, kad mes galėtume labiau pažinti būsimus globėjus, vaiko būsimą artimą aplinką, kiek jiniai yra tinkama, kiek jiniai vaiko poreikius pajėgs atliepti. <...>. O močiutės pas mus įkrenta va taip va. Mes jų nepažįstam realiai. Mes pažindinamės paskui, jau kai jos yra globėjos.”* [12]; *„Mes gauname labai mažai informacijos, kad galėtume įvertinti žmogų. <...> kartais mes turim iš tų kavos tūrščių susidaryti išpūdį apie žmogų, negaunant kažkokios tai pilnos informacijos, <...>.”* [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad vienas iš mokymų tikslų labiau pažinti globėjus, tačiau kadangi artimiesiems giminaičiams mokymai neprivalomi, tiesiog neįmanoma to padaryti. Taip pat iki mokymų gaunama per mažai pradinės informacijos, kad būtų galima tinkamai įvertinti asmens pasirengimą tapti globėju.

GIMK programos tobulinimas. Išanalizavus tyrimo duomenis išskirtos dvi subkategorijos sietinos su GIMK programos tobulinimu: prailginti globėjų parengimo laiką, atnaujinti GIMK programą (18 pav.).

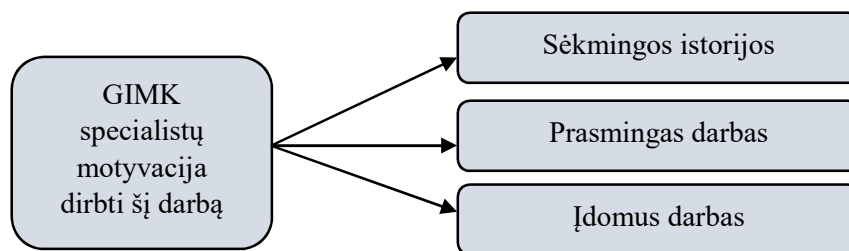
18 pav. GIMK programos tobulinimas

Tyrimu atskleista, kad šiuo metu skiriama per mažai laiko globėjų parengimui, todėl svarbu **prailginti globėjų parengimo laiką**. Tai rodo šie tyrimo dalyvių teiginiai: „Rengimo procese, tai mano asmeninė nuomonė, tai yra 21 valanda mokymų globėjų parengimui yra labai mažai.“ [13]. „<...>, bet pačios tos programos sutrumpinimas, mano akimis, yra prastas reikalas.“ [13]. „Man tai pačiai labiau patiko PRIDE programa, tas dešimt susitikimų ir temos, kurios buvo toje programoje. <...> Man ankstesnės temos buvo aiškesnės, labiau pagrįstos ir leidžiančios ilgiau pabūti su grupe, geriau pažinti žmones ir taip pat turėti daugiau laiko susiplanuoti individualiems susitikimams su šeima.“ [14]. „<...> iki naujos programos patvirtinimo, mes turėdavome dešimt pagrindinių mokymų susitikimų. Tai vat dabar, kai tik septynios liko, mes jaučiam laiko trūkumą.“ [15]; Na kai daugiau tų susitikimų ir žmones labiau pažįsti, ir grupė labiau atsipalaiduoja, su mumis ryšį palaiko kitokį, <...>.“ [15]; „Į vieną temą yra sudėta labai svarbių temų, kurioms anksčiau būdavo skiriamos visos trys valandos, o dabar per tris valandas mes turime aptarti vaiko savivertę, ir auklėjimą, ir netektis. <...>. Dabar kai sutrumpintas tas valandų skaičius yra, mes neturim tos prabangos, ir labai svarbios, sudėtingos temos, jos yra prabėgom paimamos.“ [17]. Tyrimu atskleista, kad rengiant globėjus pritrūksta laiko tinkamam jų parengimui globoti vaiką. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai jaučia laiko trūkumą tinkamai parengti globėjus, nes labai svarbios temos išdėstomos glaustai, neskiriant joms tiek laiko, kiek reikėtų. Akcentuotina, kad jeigu būtų skirta daugiau valandų pagrindiniams mokymams, mokymų dalyviai turėtų daugiau laiko apsibrasti, labiau atsivertę, taip pat būtų skiriama daugiau laiko individualiems pokalbiams.

Tyrimo duomenys rodo, kad svarbu **atnaujinti GIMK programą**: „Aš manau, kad būtų laikas peržiūrėti dėl to, kad sakykim toj pačioj medžiagoj yra kažkokių tai neatitikimų, nebuvo globos centrų.“ [13]; Na pasaulis keičiasi, penki metai, daug kas pasikeitė. Tai irgi pasižiūrėti tas pačias traumas ir kokie globėjai ateina, kodėl įvaikinti nori, tą motyvaciją pasižiūrėti. Tai manau gerai būtų atnaujinti tą

programą, ją truputėlį prakratyti. “[13]; Tai vėl gi, pamatėm kaip čia ta naujoji GIMK programa veikia, turim savo visokių pamąstymų <...> labai svarbu būtų, kad atsižvelgtų kuriant, redaguojant į praktišką poziciją.” [15]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad GIMK programą būtų laikas atnaujinti, nes nuo jos atsiradimo Lietuvoje praėjo nemažai laiko, įvyko reikšmingų pokyčių vaiko globos sistemoje, tokių kaip globos centrų atsiradimas. Taip pat GIMK programą vertėtų atnaujinti įsivertinant kokias traumas patyrę vaikai patenka į globos sistemą, kokie motyvai skatina žmones įsivaikinti ar globoti be tėvų globos likusį vaiką. Kaip rodo tyrimo duomenys redaguojant GIMK programą svarbu atsižvelgti ir į praktišką išreikštą poziciją.

GIMK specialistų motyvacija dirbti šį darbą. Išanalizavus tyrimo duomenis išskirtos trys subkategorijos, kurios parodo GIMK specialistų motyvaciją dirbti šį darbą: sėkmingos istorijos, prasmingas darbas, įdomus darbas (19 pav.).

19 pav. GIMK specialistų motyvacija dirbti šį darbą

Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistus dirbti šį darbą motyvuoja **sėkmingos istorijos**: “Labiausiai motyvuoja sėkmės istorijos, kai vaikai suranda namus ir juos supa mylintys žmonės.” [11]; *Labai gera būna, kad galėjom prisidėti prie šios sėkmingos istorijos.*” [11]; “<...>, sėkmingi atvejai. Kai matai laimingus vaikus, laimingus globėjus, tėvius.” [12]; “<...>, matai tą besišypsančią šeimą, tą vaiką.” [15]; “Tas palydėjimas į bendrą gyvenimą, vat čia yra didžiausias džiaugsmas.” [15]; “Na jeigu tai yra sėkminga globa ar įvaikinimas.” [17]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad dirbti šį darbą juos motyvuoja sėkmingos globos istorijos, kai vaikui surandama šeima. Akcentuotina, kad šis **darbas yra prasmingas**: “Kai jauti, kad turi gerą ryšį su globėju, jis tavimi pasitiki, dalinasi ten kažkokiais klausimais, konsultuojasi.” [12]; “Man labai kelia džiaugsmą, kada žmonės kreipiasi, tai tada aš jaučiuosi, kad tikrai nebereikalo.” [13]; “Paskambina po kiek laiko ir pasako, ar tai paklausia ko nors, tai jautiesi, kad prasmingą darbą padarei.” [13]; “Kelia džiaugsmą kada po mokymų žmonės sako, kad tikrai įdomu.” [13]; “Jeigu kreipiasi, vadinasi pasitiki.” [13]; “<...>, noras padėti vaikams.” [16]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad juos motyvuoja dirbti šį darbą prasmės jausmas, kai gali padėti vaikams, kai globėjai keipiasi pagalbos, konsultuojasi, jais pasitiki. Tyrimo duomenys rodo, kad tai

įdomus darbas: *“Ir ištiesų, įdomus darbas.” [12]; “Na kartais tokių situacijų būna, kad kaip sakau, ir romaną galėtum parašyti arba šiaip neturėtum fantazijos sugalvoti.” [12]; “Būna tokių situacijų, kad kartais tenka čia mums narplioti, nagrinėti.” [12]; “<...>, susipažinti su naujais žmonėmis, pažinti jų gyvenimo istoriją.” [14]. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad šis darbas įdomus, nes susipažįstama su įvairiais žmonėmis, jų gyvenimo istorijomis. Taip pat tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad šis darbas nėra manatoniškas, nes būna įvairių situacijų kur reikia gilintis, aiškintis ir ieškoti sprendimo būdų.*

Apibendrinant galima teigti, kad GIMK specialistai kalbėdami apie savo veiklos ypatumus rengiant globėjus ir teikiant pagalbą globėjams išvelgia teigiamus ir neigiamus aspektus. Tyrime atsiskleidė veiksniai įtakojantys mokymų ir teikiamos pagalbos veiksmingumą. Tyrime atskleista, kad mokymų veiksmingumui turi įtakos GIMK specialisto profesionalumas, gebėjimas mokymų medžiagą pateikti įdomiai ir suprantamai mokymų dalyviams. Taip pat ne mažiau svarbu asmens besirengiančio tapti globėju motyvacija ir išitraukimas į mokymų procesą. Kaip rodo tyrimo duomenys teikiamos pagalbos veiksmingumui turi įtakos GIMK specialisto kompetencija teikti pagalbą, globėjo noras priimti pagalbą bei koks yra specialisto ryšys su šeima. Akcentuotina, kad jeigu globėjas nebus suinteresuotas priimti siūlomą pagalbą, nepripažins problemos, specialistas nebus sukūręs pasitikėjimu grįsto santykio su šeima, pagalbą teikti bus labai sudėtinga. Tyrime atsiskleidė, kad GIMK specialistams kyla tam tikrų iššūkių jų veikloje. GIMK specialistams kelia iššūkių globėjų nenoras bendradarbiauti ir priimti pagalbą, žinių trūkumas tam tikromis temomis. Tyrimo duomenys atskleidė, kad trūksta ir kitų specialistų paslaugų. Ši problema daugiau būdinga mažesniuose miesteliuose, kai trūksta paslaugų paaugliams arba šeimoms auginančioms vaikus su negalia. Tyrime atsiskleidė, kad vis dar egzistuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos tarp Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ir globos centro. Taip pat GIMK specialistams kyla iššūkių bendradarbiaujant su švietimo sistemos specialistais. Tyrime išryškėjo tam tikri trūkumai GIMK programoje ir tobulintini dalykai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienoje mokymų grupėje būna BGVN darbuotojai, tėviai, globėjai, globėjai artimieji giminaičiai. Esant tokioms mišrioms grupėms yra apsunkinamas mokymų procesas, nes mokymuose dalyvaujančių asmenų skirtingi tikslai ir motyvacija dalyvauti mokymuose. Taip pat GIMK specialistams trūksta pradinės informacijos apie asmenį besirengiantį tapti globėju. Toks nepakankamas informacijos suteikimas trukdo tinkamai įvertinti asmenį dėl pasirengimo globoti vaiką. Tyrime atsiskleidė, ką būtų galima tobulinti GIMK programoje. Tyrimo duomenys rodo, kad siekiant tinkamai parengti globėjus svarbu prailginti globėjų parengimo laiką, nes GIMK specialistams trūksta laiko labiau pažinti mokymų dalyvius ir svarbią mokymų medžiagą pateikti išsamiau. Taip pat tyrimo duomenys rodo, kad GIMK programą būtų tikslinga

atnaujinti, atskleidžiant naujausius duomenis su kokiomis traumomis patenka vaikai į globos sistemą, kokie motyvai įtakoja apsisprendimą įsivaikinti arba globoti be tėvų globos likusį vaiką.

3.3. Diskusija

GIMK specialistai atlieka labai svarbų vaidmenį visame globos procese. Tyrime atskleista, kad GIMK specialistai rengia globėjus pagal GIMK programą, teikia individualias konsultacijas globėjų šeimoms, organizuoja tęstinius mokymus ir savitarpio pagalbos grupes. Pasak Giedrimo ir kt. (2013) GIMK specialistai pagalbą teikia įvairiais būdais: mokymų metu, grupinių užsiėmimų metu, individualiomis konsultacijomis. Autorių Buehler, Rhodes, Orme, Cuddeback (2006) teigimu, Siekiant kuo geresnės globos kokybės, specialistai turi tinkamai parinkti, įvertinti, mokyti ir nuolat palaikyti globėjus.

Pasak Liobikienės (2016) vaiko globa krizinis įvykis šeimoje. Autorė išskiria keturis vaiko globos etapus su kuriais susiduria globėjų šeimos: apsisprendimas globoti vaiką, pasirengimas globoti vaiką, pristaikymas jau priėmus vaiką į šeimą, vaiko auginimas ir auklėjimas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad GIMK mokymų ir pagalbos globėjams poreikis egzistuoja. Mokymų metu asmenys, besirengiantys tapti globėjais, turi galimybę įsivertinti, ar jie gebės ir galės globoti be tėvų globos likusį vaiką. Kaip teigia Giedrimas ir kt. (2013) pagrindinių GIMK mokymų pagrindinis tikslas – padėti būsimiems globėjams įsivertinti savo apsisprendimo globoti motyvus ir tvirtumą bei gebėjimus globoti vaiką. Tyrimo duomenys rodo, kad pagrindinių GIMK mokymų metu, specialistai pateikia įvairių pavyzdžių iš savo darbo praktikos, su kokiais iššūkiais globėjai susiduria globodami vaiką. Tai sudaro galimybę mokymų dalyviams įsijausti į globėjų vaidmenį, suprasti kokių sunkumų jie gali patirti. Liobikienės ir Radvilienės (2009) teigimu, GIMK programos mokymai naudingi tuo, kad padeda keisti nuostatas, požiūrius, motyvus, šeimos labiau supranta be tėvų globos likusio vaiko poreikius ir į juos orientuojasi. 2017 metų GIMK veiklos ataskaitoje dauguma dalyvių nurodė jog požiūris į globą po įvadinių mokymų pasikeitė. Įvadinių mokymų metu dalyviai turėjo galimybę įsivertinti savo galimybes ir gebėjimus globoti vaiką, labiau įsijautė į globėjo (rūpintojo) vaidmenį, pakeitė požiūrį į atvirą kalbėjimąsi su vaiku apie globą (rūpybą) ar įvaikinimą, atsirado supratimas kaip svarbu palaikyti vaiko ryšius su biologine šeima ir kaip svarbu apie biologinius tėvus kalbėti pozityviai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad pagrindinių mokymų metu daug kalbama apie biologinės šeimos reikšmę vaiko gyvenime. Tyrimo dalyvių teiginiai rodo, kad asmenys besirengiantys tapti globėjais linkę nuneigti, nuvertinti vaiko biologinę šeimą. Pasak Giedrimo ir kt. (2013) neretai globėjai iki GIMK mokymų turi neigiamas nuostatas biologinių tėvų

atžvilgiu. Anot Ivanauskienės ir Kliknaitės (2008) profesionali edukacinė parama gali padėti palaikyti šiuos ryšius ir keisti požiūrį. Tyrimo duomenys rodo, kad tėvai turi teisę bendrauti su vaikais, net jeigu ribota tėvų valdžia. LR Civilinio kodekso (2000) trečiojoje knygoje “Šeimos teisė” 3.271 straipsnio 5 punkte rašoma, kad globėjas privalo “netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams”.

Tyrime atskleistas pagalbos globėjams poreikis globojant be tėvų globos likusį vaiką. Tyrimo duomenys rodo, kad pagalba globėjams reikalinga adaptaciniu laikotarpiu, kai globotinis atvyksta į šeimą. Pasak Bagdonaitės – Stelmokienės ir Snieškienės (2011), atvykus globotiniui į šeimą iš esmės keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimas: šeimos narių tarpusavio santykiai, socialiniai vaidmenys, ribos, taisyklės. Tyrime taip pat atskleista, kad šis laikotarpis sudėtingas, nes gali pasikeisti vaiko elgesys, gali pasikeisti vaiko mitybos ir miego ypatumai, keičiasi visas globėjų šeimos gyvenimo ritmas, vaikui ir globėjams reikia vieniems prie kitų prisitaikyti. Pasak Zbarauskaitės (2010) apsigyvendamas globėjų šeimoje vaikas jau yra patyręs įvairių netekčių susijusių su biologinės šeimos ir aplinkos praradimu, todėl kai vaikas atvyksta į šeimą pagalba išties labai reikalinga, nes tiek globojamam vaikui, tiek kitiems šeimos nariams reikia prisitaikyti vieniems prie kitų. Tyrime atskleista, kad globojant vaiką gali kilti įvairių iššūkių susijusių su vaiko paauglystės laikotarpiu, trauminių patirčių įtaka vaiko emocijoms ir elgesiui, taip pat dėl vaiko santykių su biologine šeima palaikymo ir dėl vaiko kilmės atskleidimo. Tyrimo duomenys rodo, kad elgesio problemos dažniausiai pasireiškia paauglystės laikotarpiu, tačiau būna atvejų, kai netinkamas elgesys gali pasiekti ir jaunesniame amžiuje. Autorių Gorina ir Šukste (2019) teigimu, vaikai likę be tėvų globos jau turi neigiamų patirčių, dažnai yra patyrę ne vieną psichologinę traumą. Tyrimo rezultatai rodo, kad globojamas vaikas dažnai turi kontaktą su biologine šeima. Pasitaiko atvejų, kad globėjai nepritaria šiam bendravimui, sumenkina vaiko biologinę šeimą, todėl esant tokiai situacijai, GIMK specialistams tenka dirbti su tuo. Brown, Gerrits ir Anderson (2017) tyrime atskleista, kad pagalbą globėjams teikiantiems specialistams ypač sudėtinga skatinti globėjus (rūpintojus) palaikyti gerus santykius su globojamo vaiko biologine šeima. Tyrime atskleista, kad pasitaiko atvejų, kai vaikas nežino, kad yra globojamas. Tai dažniausia susiję su globėjų baime ir nerimu atskleisti vaikui tiesą. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai skatina globėjus pasakyti tiesą ir palydi šeimą iki teisybės pasakymo.

Tyrimu atskleista, kad globėjams susidūrus su sunkumais labai svarbi GIMK specialistų, globos koordinatorių bei artimųjų ir visuomenės pagalba ir palaikymas. Tyrimo rezultatai rodo, kad globojant vaiką, globėjams labai svarbu GIMK specialisto palaikymas ir žinojimas, kad gali kreiptis ir gauti pagalbą, kokia jam yra reikalinga. Pasak Buehler, Rhodes, Orme, Cuddeback, (2006), siekiant kuo

geresnės globos kokybės specialistai, teikiantys pagalbą globėjams, turi tinkamai parinkti, įvertinti, mokyti ir nuolat palaikyti globėjus. Tyrimu nustatyta, kad globos koordinatorius būna tas asmuo, kuris palaiko ryšius su šeima visą globos laikotarpį, aiškina vaiko poreikius ir teikia pagalbą šeimai. Pasak Rimkaus (2016) specialistams teikiantiems pagalbą globėjams, būtina nuolat stebėti šeimos emocinę ir psichologinę būklę, pasirūpinti, kad pagalba būtų suteikta laiku, o esant poreikiui pasitelkti ir kitų specialistų pagalbą. Tyrime atskleista, kad susidūrus su sunkumais globojant vaiką ne mažiau svarbus ir artimųjų bei visuomenės palaikymas globojant vaiką. Aplinkinių palaikymas globojant vaiką leidžia globėjui pasijusti ne vienam, suteikia galimybę globėjui pasipasakoti apie sunkumus bei išgirsti ką apie tam tikrą situaciją galvoja kiti žmonės. Pasak Kukauskos (2013) nemažiau svarbu ir artimųjų bei visuomenės teikiama parama globėjų šeimoms. Anot autoriaus globėjų šeimoms turėtų būti drąsinamos kreiptis pagalbos į artimuosius ir supažindinamos kaip gali panaudoti bendruomenėje esančią pagalbą.

Tyrime atskleista, kad GIMK specialistai pagalbą teikia individualiomis konsultacijomis, tęstiniuose GIMK mokymuose ir savitarpio pagalbos grupių metu. Tyrime atskleista, kad individuali konsultacija yra efektyvus pagalbos būdas, nes globėjai turi galimybę kreiptis į GIMK specialistą įvairiais klausimais, gauti pastiprinimą ar pagalbą sprendžiant iškilusius sunkumus. Tyrime atskleista, kad tęstinių mokymų metu labiau atsiskleidžia problemos su kuromis susiduria globėjai, globėjai turi galimybę pasidalinti savo patirtimis ir rasti problemų sprendimo būdus. Pasak Giedrimo (2014) visos tęstinių mokymų dalys vyksta grupelėse ir yra orientuotos į gebėjimus, kurie reikalingi globėjams (Giedrimas, 2014). Pasak Giedrimo ir kt. (2013) Globojant vaiką labai didelę svarbą turi ir GIMK tęstiniai mokymai bei globėjų savitarpio pagalbos grupės, nes būtent jų metu yra galimybė gauti ne tik teorinių žinių, bet ir galimybę pasidalinti savo sunkumais su bendraminčiais (Giedrimas ir kt., 2013). Tyrime atskleista, kad savitarpio pagalbos grupės naudingos, nes leidžia pasijausti globėjui ne vienam ir sukuria bendrumo jausmą. Pasak Gvaldaitės ir kt. (2017) savitarpio pagalbos grupės išsiskiria tuo, kad yra orientuotos į konkretų problemos sprendimą.

Tyrime atskleista kokie veiksniai turi GIMK mokymų ir teikiamos pagalbos veiksmingumui. Tyrimo rezultatai rodo, kad GIMK mokymų veiksmingumui įtakos turi GIMK specialisto profesionalumas, globėjo motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą, gebėjimas sudominti, įtraukti globėją ir mokymų atmosfera. Schofield et al., (2013) teigimu, teikiama pagalba globėjams, vaiko globos proceso metu yra profesionalus ir atsakingas darbas, todėl aukšti kokybės standartai užtikrinami ne tik per mokymus, bet ir per vertinimus. Kaip rodo tyrimo duomenys mokymų veiksmingumui turi įtakos ir paties globėjo motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą. Tyrime atskleista, kad GIMK mokymų metu labai svarbus paties globėjo įsitraukimas į mokymų procesą, dajjimasis savo jausmais ir išgyvenimais

mokymų metu. Kaip teigia Liobikienė (2016) mokymų etapas gali būti gana sudėtingas, nes išgyvenama daug jausmų, tokių kaip baimė, nerimas, nepasitikėjimas savo jėgomis. Sivajohanathan, Findlay, Andres (2014) teigimu, tam, kad globėjai labiau įsitrauktų į mokymų procesą labai svarbus sudominti, įtraukti globėją į mokymų procesą, taikant interaktyvesnius metodus, skirti daugiau dėmesio globėjų patirtims diskusijai. Tyrime atskleista, kad GIMK mokymų metu globėjais norintys tapti asmenys labiau įsitrauktų į mokymų procesą, svarbu GIMK specialistams vesti mokymus įdomiai, interpretuojant mokymų medžiagą. Pasak Sivajohanathan, Findlay, Andres (2014) skaitymas iš vadovėlių grupėje sukuria nuobodumo jausmą. Tyrime atskleista, kad mokymų efektyvumui turi mokymų atmosfera. Tyrimo duomenys rodo, kad asmenys mokymų metu jaustųsi saugiai, laisvai, turėtų galimybę išeiti į lauką ar pasidaryti arbatos.

Tyrime atskleista, kad teikiamos pagalbos globėjams veiksmingumui turi GIMK specialisto kompetencija, globėjo motyvacija priimti pagalbą ir GIMK specialisto santykis su šeima. Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) teikimu siekiant efektyvesnės pagalbos globėjų šeimoms labai svarbu, kad pagalbą teikiantis specialistas pasižymėtų profesionalumu. Akcentuotina, kad teikiamos pagalbos veiksmingumas priklauso nuo GIMK specialisto kompetencijos teikti pagalbą, kiek GIMK specialistas turi žinių ir skiria laiko savo profesiniam tobulėjimui. Tyrimo duomenys rodo, kad nemažiau svarbi ir globėjo motyvacija priimti pagalbą. Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019) patvirtina, kad teikiamos pagalbos veiksmingumas priklauso nuo paties kliento noro, lūkesčių, įsitraukimo ir netgi įsivaizdavimų. Tyrime atskleista, kad svarbus veiksnys yra ir GIMK specialisto santykis su šeima, nes kuo globėjas labiau pasitiki specialistu, turi geresnį santykį, tuo globėjas labiau atsivers ir bus linkęs kreiptis pagalbos. Kiaunytės ir Lygnugarienės (2019) teigimu, socialiniame darbe pagalbos procesas neįmanomas be bendradarbiavimo su klientu, todėl teikiančiam pagalbą specialistui svabu megzti santykį su klientu, bei jį palaikyti.

Tyrime atskleista kokių kompetencijų reikia GIMK specialistui. Visų pirma GIMK specialistas turi išmanyti socialinę sferą, turėti žinių apie vaiko traumų įtaką jo gyvenimui bei vaiko psichologinius ypatumus. Tai patvirtina ir Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019) teigdamos, kad GIMK specialistas turi gerai išmanyti įstatymus, turėti žinių kokia pagalba yra reikalinga kiekvienu atveju. Tyrimu nustatyta, kad GIMK specialistas turi gebėti mintis dėstyti raštu. To galimai reikia rengiant išvadas dėl pasirengimo globoti. Kaip teigia Giedrimas (2014) Tarnybos atestuoti specialistai vertina asmenų pasirengimą globoti vaiką ir parengia teigiamas arba neigiamas išvadas dėl pasirengimo globoti vaiką. Kaip rodo tyrimo duomenys, GIMK specialistams svarbu gebėti kalbėti prieš auditoriją, mokymų medžiagą pateikiant

interpretuojant, įdomiai ir suprantamai. Taip pat tyrimo rezultatai rodo, kad GIMK specialistas turi turėti bendravimo įgūdžių, gebėti spręsti konfliktines situacijas bei gebėti dirbti komandoje.

Remiantis VTAIT direktoriaus įsakymu “Dėl asmenų siekiančių įgyti teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiką patikrinimą atestacijos tvarkos apašo patvirtinimo” pakeitimo (2020), GIMK specialistas turi būti kėlęs kvalifikaciją supervizijose, artimųjų giminaičių ir tęstiniuose mokymuose, skirtuose atestuotiesiems darbuotojams; turi būti išklausęs 20 valandų mokymų per paskutinius kalendorinius vykdytos veiklos pagal GIMK programą metus socialinio darbo, psichologijos, edukologijos, teisės, įvaikinimo ar globos (rūpybos) srityse. Tyrimu patvirtinta, kad GIMK specialistai savo kvalifikaciją kelia dalyvaudami mokymuose, supervizijose ir intervizijose. Akcentuotina, kad nemažai mokymų organizuoja Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba. Kukauskos (2013) teigimu, tam, kad specialistas galėtų tinkamai įvertinti asmens pasirengimą tapti globėju labai svarbi praktika, taip pat savo minčių, jausmų analizė, kurios pagrindas yra supervizijos, kurių metu specialistas turi galimybę reflektuoti ir saugiai dalintis savo mintimis. Tyrime taip pat atskleista, kad specialistai savo darbe dalijasi praktinėmis patirtimis, informacija su kolegomis ir kitais Globos centrais.

Tyrime atskleista, su kokiais iššūkiais GIMK specialistai susiduria savo veikloje. Visų pirma specialistams iššūkių kelia globėjų nenoras bendradarbiauti, priimti pagalbą. Brown, Gerrits, Anderson (2017) taip pat savo tyrime atskleidė, kad pasitaiko atvejų, kuomet globėjų (rūpintojų) šeima nenori, kad pagalbą teikiantis specialistas per daug kištųsi į jų gyvenimą ir atsisako teikiamos pagalbos. Tyrime atskleista, kad iššūkių kelia ir kitų specialistų paslaugų trūkumas. Tyrimo duomenys rodo, kad ši problema labiau išryškėja mažesniuose miestuose, kai trūksta paslaugų šeimoms auginančioms vaikus su negalia ar paauglius. Kaip teigia Kiaunytė ir Lygnugarienė (2019), nepakankamas specialistų skaičius turi įtakos galimybėms suteikti reikiamą pagalbą krizinių situacijų metu. Taip pat tyrime atskleista, kad specialistai susiduria su tam tikrų žinių trūkumu teikiant pagalbą globėjams. Tyrimo duomenys rodo, kad trūksta parengimo GIMK specialistų arba mokymų tam tikroms temomis, pvz. trauminių patirčių įtaka smegenų veiklai, hormonų disbalansą arba ankstyvą seksualizuotą elgesį. Tyrime atskleista, kad GIMK specialistams iššūkių kelia ir neaiški įstatyminė bazė. Tyrimo duomenys rodo, kad yra ne vienas įstatymas, kuriuo jie turi vadovautis, tačiau įstatymai dažnai keičiasi, kiekvienas globos centras turi papildomai savo aprašą, todėl tai labai apsunkina patį darbą. Taip pat tyrime atskleista, kad trūksta tarpinstitucinio bendradarbiavimo. Tyrimo dalyvių teigimu trūksta bendradarbiavimo tarp Vaiko teisių ir globos centro, kitų vaiko interesus užtikrinančių įstaigų.

Tyrime atskleista kaip GIMK specialistai sprendžia iškilusius iššūkius. Visų pirma su nenorinčiais bendradarbiauti globėjais, siekiama sukurti pasitikėjimo grįstą santykį. Brown, Gerrits,

Anderson (2017) taip pat teigia, kad su nenorinčiais bendradarbiai globėjais svarbu kurti pasitikėjimu grįstą santykį. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai iššūkius sprendžia pasitelkdami kitų specialistų pagalbą. Tyrime atskleista, kad susidūrus su sudėtingesnėmis situacijomis ir patys GIMK specialistai konsultuojasi, dalyvauja supervizijose, bendradarbiauja su nevyriausybinėmis organizacijomis, ieško lektorių, kurie galėtų prarasti mokymus jiems svarbia tema. Nemažiau svarbus ir komandinis darbas, nes gali pasidalyti savo jausmais, mintimis su kolegomis, gauti palaikymą iš kolektyvo ir kartu ieškoti problemų sprendimo būdų.

Tyrime atskleista, kokius trūkumus tyrimo dalyviai išvelgia GIMK programoje. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistams atliekant vertinimą dėl pasirengimo globoti vaiką pritrūksta informacijos apie būsimus globėjus. Ypač stinga informacijos apie artimuosius giminaičius ketinančius globoti vaiką, kadangi jiems GIMK mokymai yra neprivalomi. Akcentuotina, kad anksčiau gimaičiams globėjams GIMK mokymai buvo tik rekomenduotino pobūdžio (Rimkus, 2016). Rimkaus (2016) atliktame tyrime atskleista, kad ypač svarbu peržiūrėti gimaičių, o ypač senelių dalyvavimą GIMK mokymuose, nes seneliams sunkiau sekasi suvokti vaiko teises ir interesus, taip pat mažiau suvokia patį globos procesą, mažiau bendrauja su kitais globėjais, taip pat sunkiau užmezga kontaktą su globą prižiūrinčiais ir pagalbą teikiančiais specialistais. Pagal Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimo (2002) „Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo“ 2023 metų sausio 1 d. redakcijos duomenis, mokymai privalomi kiekvienam fiziniam asmeniui, kuris nori tapti vaiko globėju (rūpintoju). Taip pat nurodyta, kad GIMK mokymai privalomi ir globėjo sutuoktiniui ar santuokos neįregistravusiam asmeniui. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistams iššūkių kelia, kai organizuojant pagrindinių mokymų grupes, vienoje grupėje būna ir seneliai, ir asmenys norintys įsivaikinti ar globoti, ir BVGN darbuotojai. Tyrimo dalyvių teigimu, tokią grupę sudaro dalyviai, kurių motyvai globoti be tėvų globos likusį vaiką ir motyvacija dalyvauti mokymuose gali skirtis. Kaip teigia tyrimo Raudeliūnaitė ir Urbikaitė (2011) giminaičių ir negiminaičių globėjų motyvai gali skirtis. Pasak autorių giminaičiai globėjai dažniausiai renkasi globoti vaikus, nes jaučia atsakomybę ir pareigą padėti artimiesiems, o ne giminaičiai globėjai dažniausiai pasirenka globoti vaiką, nes nori padėti be tėvų globos likusiam vaikui, neturi savo vaikų arba biologiniai vaikai jau yra užaugę.

Tyrime atskleista, ką būtų galima tobulinti pačioje GIMK programoje. Visų pirma labai svarbu prailginti globėjų parengimo laiką. Tyrime atskleista, kad 21 valanda globėjų parengimui yra mažai, nes labai svarbios temos, kurioms reikėtų skirti daugiau laiko išdėstomos labai glaustai. Tyrimo duomenys rodo, kad rengiant globėjus pritrūksta laiko tinkamam jų parengimui globoti vaiką. GIMK specialistai jaučia laiko trūkumą tinkamai parengti globėjus, nes labai svarbios temos išdėstomos glaustai, neskiriant

joms tiek laiko, kiek reikėtų. Akcentuotina, kad jeigu būtų skirta daugiau valandų pagrindiniams mokymams, mokymų dalyviai turėtų daugiau laiko apsibrasti, labiau atsivertę, taip pat būtų skiriama daugiau laiko individualiems pokalbiams. Tyrime taip pat atsleista, kad GIMK programą svarbu atnaujinti, nes nuo jos patvirinimo pradžios įvyko nemažai pokyčių, pačioje mokymų medžiagoje yra neatitikimų. Atnaujinant GIMK programą svarbu pasižiūrėti kokias traumines patiris vaikams tenka patirti iki patenkant į globos sistemą, pasižiūrėti kokie yra globos ir įvaikinimo motyvai.

Tyrime atskleisti GIMK specialistų motyvacijos aspektai dirbti šį darbą. Visų pirma GIMK specialistus motyvuoja dirbti šį darbą sėkmingos istorijos, kuomet būna sėkminga globa ir įvaikinimas. Taip pat juntama prasmė dirbti šį darbą, kai yra galimybė padėti vaikui, kai globėjai kreipiasi pagalbos ir pasitiki GIMK specialistais. Tyrime atskleista, kad vis tik tai įdomus darbas, nes yra galimybė susipažinti su įvairiais žmonėmis, pažinti jų gyvenimo istorijas. Taip pat tai nėra monotoniškas darbas, nes susiduriama su įvairiomis situacijomis, dėl ko prireikia ieškoti vis naujų situacijų sprendimo būdų.

IŠVADOS

1. Vaiko globą reglamentuojančių įstatymų paskirtis užtikrinti geriausius vaiko interesus pirmiausia teisinio reguliavimo priemonėmis garantuojant galimybę vaikui augti savo šeimoje, o kai tai neįmanoma patikėti vaiko globą globėjams, kurie užtikrins visapusišką vaiko priežiūrą ir auklėjimą. Vaiko globos organizavime dalyvauja Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba, savivaldybė ir globos centras. Svarbu paminėti, kad vaiko globa organizuojama remiantis Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (2000) 3.249 straipsnio 1 dalyje nurodytais principais, kuriuose akcentuojama, kad organizuojant vaiko globą svarbiausia atsižvelgti į vaiko geriausius interesus. Kalbant apie geriausių vaiko interesų užtikrinimą, vaiko globa šeimoje laikoma prioritetine, nes sudaro sąlygas vaikui tinkamai augti ir vystytis, sukuria saugumo jausmą. Svarbu paminėti, kad iš visų Lietuvoje egzistuojančių vaiko globos rūšių didžiausią neigiamą poveikį vaikui daro institucinė globa. Todėl Lietuvoje vykstantis deinstitucionalizavimo procesas sudaro galimybę be tėvų globos likusiam vaikui nepatirti žalingo institucinės globos poveikio, sudaro galimybę augti šeimos aplinkoje. Siekiant atsisakyti institucinės globos modelio, kuriami bendruomeniniai vaikų globos namai, kuriuose bute ar name gyvena po daugiausia aštuonis vaikus ir vaikai yra neatskirti nuo bendruomenės. Taip pat nuo 2018 metų atsirado globos centrai, kurie laikinai be tėvų globos likusį vaiką apgyvendina pas budintį globotoją.

2. Be tėvų globos likęs vaikas dažnai yra patyręs ne vieną skaudžią traumą, todėl globėjams keliami nemenki, įstatymuose reglamentuoti, reikalavimai. Vaiko globa - sudėtingas procesas, reikalaujantis žinių, supratimo, atsidavimo, gebėjimo besąlygiškai priimti be tėvų globos likusį vaiką. Likę be tėvų globos vaikai paprastai turi ne vieną trauminę patirtį dėl ko gali atsirasti nepasitikėjimas kitais žmonėmis, vaikas gali patirti emocinių bei elgesio sunkumų, todėl globėjo užduotis supratimu, jautrumu bei rūpesčiu padėti vaikui užaugti ir tapti pilnaverčiais visuomenės nariais.

3. Globėjai rengiami pagal GIMK programą. Svarbu paminėti, kad GIMK programa orientuota į penkis gebėjimus, kurie reikalingi globėjams. GIMK programą sudaro parengiamieji GIMK programos mokymai ir tęstinė pagalba globėjų ir įtėvių šeimoms. GIMK specialistai globėjams pagalbą teikia mokymų metu, individualių konsultacijų metu ir teikdami kitas tęstines paslaugas globėjų šeimoms. Mokymų metu asmenys gali įsiverinti savo pasirengimą globoti, taip pat GIMK specialistai turi galimybę labiau pažinti asmenis prieš rašant išvadas dėl pasirengimo globoti. Jau globojančioms šeimoms teikiama tęstinė pagalba, kurių metu globėjai turi galimybę pasidalinti savo jausmais, išgyvenimais ir rūpesčiais bei turi galimybę gauti profesionalę pagalbą susidūrus su sunkumais.

4. Atskleidžiant GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams pateikiamos šios išvados:

4.1 Tyrime atskleista, kad būsimiems globėjams reikalingi GIMK mokymai pasirengimo globoti vaiką etape. Tyrimo rezultatai rodo, kad pagrindinių mokymų metu suteikiama visa reikalinga informacija apie globą ir jos procesą, asmenys turi galimybę įsivertinti savo motyvaciją ir gebėjimus globoti be tėvų globos likusį vaiką. Akcentuotina, kad globėjai dar mokymų metu supažindinami su iššūkiais, su kuriais gali susidurti globojant vaiką, nes GIMK specialistai pateikia realių pavyzdžių iš savo darbo praktikos.

4.2 Tyrime atskleista, kad globojant vaiką svarbi GIMK specialistų, globos koordinatorių bei artimųjų ir visuomenės teikiama pagalba globojant vaiką. Tyrime išryškėjo, kad visų pirma GIMK specialistų pagalba globėjams reikalinga, kai vaikas atkeliauja į globėjų šeimą, nes tuo metu vyksta adaptacinis laikotarpis. Tyrime akcentuojama, kad šiuo laikotarpiu gali pasikeisti globojamo vaiko elgesys, mitybos ir miego ypatumai, globojanti šeima patiria reikšmingus pokyčius gyvenime. Tyrime atskleista, kad globėjams pagalba reikalinga, kai susiduriama su vaiko elgesio problemomis ir trauminėmis patirtimis. Akcentuotina, kad elgesio problemos labai išryškėja paauglystės laikotarpiu. Tyrime atskleista, kad iššūkių globėjams kelia vaiko santykių su biologine šeima palaikymas ir baimė pasakyti vaikui, kad ne jie yra biologiniai tėvai. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai konsultuoja globėjus tais klausimais.

4.3 Tyrime atskleista, kad mokymų veiksmingumui turi įtakos GIMK specialisto profesionalumas, gebėjimas mokymų medžiagą pateikti įdomiai ir suprantamai mokymų dalyviams. Taip pat ne mažiau svarbu asmens besirengiančio tapti globėju motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą. Kaip rodo tyrimo duomenys teikiamos pagalbos veiksmingumui turi įtakos GIMK specialisto kompetencija teikti pagalbą, globėjo noras priimti pagalbą bei koks yra specialisto ryšys su šeima. Akcentuotina, kad jeigu globėjas nebus suinteresuotas priimti siūlomą pagalbą, nepripažins problemos, specialistas nebus sukūręs pasitikėjimu grįsto santykio su šeima, pagalbą teikti bus labai sudėtinga.

4.4 Tyrime atskleista, kad GIMK specialistai susiduria su iššūkiais savo veikloje. GIMK specialistams kelia iššūkių globėjų nenoras bendradarbiauti ir priimti pagalbą, žinių trūkumas apie vaiko seksualizuotą elgesį, trauminių patirčių įtaką smegenų veiklai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad trūksta ir specialistų paslaugų, kurie teiktų pagalbą šeimoms, kurios augina vaikus su negalia ir paauglius. Tyrime išryškėjo, kad kitų specialistų paslaugų trūkumo problema daugiau būdinga mažesniuose miesteliuose. Tyrime atsiskleidė, kad vis dar egzistuoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos tarp Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ir globos centro. Taip pat GIMK specialistams kyla iššūkių bendradarbiaujant su švietimo sistemos specialistais.

4.5 Tyrime išryškėjo tam tikri trūkumai GIMK programoje ir tobulintini dalykai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienoje mokymų grupėje būna bendruomeninių vaikų globos namų darbuotojai, tėviai, globėjai, globėjai artimieji giminaičiai. Esant tokioms mišrioms grupėms yra apsunkinamas mokymų procesas, nes mokymuose dalyvaujančių asmenų skirtingi tikslai ir motyvacija dalyvauti mokymuose. Taip pat GIMK specialistams trūksta pradinės informacijos apie asmenį besirengiantį tapti globėju. Toks nepakankamas informacijos suteikimas trukdo tinkamai įvertinti asmenį dėl pasirengimo globoti vaiką.

4.6 Tyrime atsiskleidė, ką būtų galima tobulinti GIMK programoje. Tyrimo duomenys rodo, kad siekiant tinkamai parengti globėjus svarbu prailginti globėjų parengimo laiką, nes GIMK specialistams trūksta laiko labiau pažinti mokymų dalyvius ir svarbią mokymų medžiagą pateikti išsamiau. Taip pat tyrimo duomenys rodo, kad GIMK programą būtų tikslinga atnaujinti, atskleidžiant naujausius duomenis su kokiomis traumomis patenka vaikai į globos sistemą, dėl kokių motyvų asmenys apsisprendžia įvaikinti ar globoti be tėvų globos likusį vaiką.

REKOMENDACIJOS

Remiantis tyrimo rezultatais apie GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams, siūlomos šios rekomendacijos:

Savivaldybės atsakingiems asmenims:

- Suteikti daugiau darbo vietų specialistams, kurie galėtų teikti specializuotas paslaugas šeimoms auginančioms vaikus su negalia ir paauglius.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybai prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos:

- Atnaujinti GIMK programą, skiriant daugiau valandų globėjų parengimui.

Tyrėjams:

- Atlikti tyrimus, atskleidžiančius šių laikų aktualijas apie tai, kokias traumas patyrę vaikai patenka į globos sistemą.

LITERATŪRA

1. Aleknavičienė J., Pocienė A., Šupa M. (2020). *Kaip parašyti mokslinį rašto darbą? Mokomoji priemonė Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto kriminologijos ir sociologijos studentams*. Vilniaus universiteto leidykla.
2. Alifanovienė D., Šerytė R. (2006). Laikiniosios vaikų globos plėtros galimybės specialistų požiūriu. *Specialusis ugdymas*, (1), 27-41.
3. Bagdonaitė – Stelmokienė R., Snieškienė D. (2011). Biologinių vaikų patirtis šeimoje, globojančioje ne giminaičius vaikus. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, (7), 31-50.
4. Bitinas B. (2006). *Edukologinių tyrimų metodologiniai vingiai*. *Pedagogika*, 83, p9-15, 7p.
5. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzžiūnaitė V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
6. Brown H. C., Sebba J., Luke N. (2014). *The role of the supervising social worker in foster care*. An international literature review. University of Oxford.
7. Brown J., Gerrits J., Anderson L. (2017). Challenges facing foster parent resource workers in Canada. *International Journal of Social Welfare*, 26, 63–74. doi: 10.1111/ijsw.12219.
8. Buehler, C., Rhodes, K. W., Orme, J. G., Cuddeback, G. (2006). The Potencial for Successful Family Foster Care: Conceptualizing Competency Domains for Foster Parents, *Child Welfare*, 85 – 3. Prieiga per internetą: <https://pdfs.semanticscholar.org/38f9/41bc1ec476c0231efcef898f1f698dc552c0.pdf>
9. Department for Education (2012). Training, Support and Development Standards for Foster Care. Guidance for Managers, Supervising Social Workers. Prieiga per internetą: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/287957/TSD_standards_guidance_for_supervisors.pdf
10. Duvaraga Sivajohanathan, Isobel M. Findlay, and Renata Andres (2014). Parent resources for information, development, and education: pre-service evaluation. Community-University Institute for Social Research. University of Saskatchewan.
11. Gaižauskaitė I., Valavičienė N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
12. Geiger J. M., Piel M. H., Julien – Chinn F. J. (2017). Improving Relationships in Child Welfare Practice: Perspectives of Foster Care Providers. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 34, 23 – 33.

13. Genienė R., Šumskienė E. (2016). Stacionarios globos pertvarka Lietuvoje institucionalizmo teorijos požiūriu. *Socialinė teorija, empirija ir praktika*, 12, 74-89.
14. Giedrimas Z. (2014). Potencialių globėjų ir įtėvių švietimas, keičiant jų nuostatas. *Socialinis ugdymas/ Socialinės inovacijos socialinių industrijų plėtrai*, 39 (3), p. 74–85. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/a4730f59-63b1-489b-bc52-d8105d7cc34f/content>
15. Giedrimas, Z., Ignatovičienė, S., Breidokienė, R., Ignatovič, E. (2013). *Vaikas, gimęs mūsų širdyse: Atmintinė vaiko globėjams ir įtėviams*. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/6525_vaikas-gimes-musu-sirdyse-atmintine-globejams-internetui.pdf
16. GIMK projektų vykdytojų veiklos ataskaita (2017), vaikoteises.lt. Prieiga per internetą <http://www.vaikoteises.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/gimk-veikla.html>
17. Gintalas A. (2011). Metodologijos ir metodo samprata. *Socialinių mokslų studijos*, 3(3), p. 983–996.
18. Gorina M., Šukste N. (2019). Trust in the Acquisition of Life Experience of Children Left without Parental Care. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 21 (1) 76-87.
19. Gudžinskienė, V., Navaitis, G. (2016). Įvaikinimas: Deinstitutionalizacija – palankių sąlygų vaikui augti šeimoje prielaidų sudarymas. *Socialinis darbas*, 14 (2), 134 – 147.
20. Gvaldaitė L. (2017). Priėmimas globojant vaiką: patirtis kuriant naują kultūrą. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*. 14, 48-63.
21. Gvaldaitė L., Šimkonytė S. (2016). Vaikų globos namų deinstitutionalizacija Lietuvoje: ar „vežimas“ judės į priekį?. *Socialinė teorija, empirija ir praktika*, 12, 55-73.
22. Gvaldaitė, L., Atas, A., Giknienė, N. (2017). Įtėvių ir globėjų savivalbos grupės: pagalba šeimoms ir socialinis veiksmas. Vilnius: Balto print.
23. Höjer I. (2004). What happens in the foster family? A study of Fostering Relationships in Sweden. *Adoption & Fostering*, DOI: 10.1177/030857590402800106.
24. Illinois Department of Children and Family Services (2009). PRIDEbook. *United States of America*, ISBN-13: 978-0-87868-861-6.
25. Ivanauskienė F., Kliknaitė J. (2008). Savanoriška vaikų globa: edukacinės vertės aspektas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 4 (20), p. 151-157.
26. Johnson R., Browne K., Hamilton-Giachritsis C. (2006). Young children in institutional care at risk of harm. *Trauma Violence & Abuse*, 7, 1-26. Prieiga per internetą:

https://www.researchgate.net/publication/7436610_Young_Children_in_Institutional_Care_at_Risk_of_Harm

27. Jose, K., Sheeba Mumtaz, P. J., ir Uvais, N. A. (2018). Foster parent's motivations regarding foster care: a cross-sectional study from south India. *Journal of Health Services Research & Policy*, 3(3):135-142. <http://dx.doi.org/10.23884/ijhsrp.2018.3.3.05>

28. Kardelis K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas, Kaunas.

29. Kiaunytė A., Lygnugarienė V. (2019). Vaiko globos sisteminė pertvarka kaip iššūkis socialinių darbuotojų profesionalumui: kas parodo supervizijos ir intervizijos poreikį? *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 23 (1), 69-94 .

30. Kothari C. R. (2004). Research methodology. Methods and Techniques. New age international publishers. ISBN (13) : 978-81-224-2488-1

31. Kukauskas R. (2013). Tinkamas įvertinimas. Praktikos vadovas. Prieiga per internetą: <https://www.pastoge.lt/uploads/dokumentai/Tinkamas-ivertinimas.-Praktinis-vadovas.pdf>

32. Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas (2000). Trečioji knyga: Šeimos teisė. XVIII skyrius: Nepilnamečių globa ir rūpyba.

33. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija “Globėjų ir įtėvių paslaugų poreikio, jų prieinamumo ir teikiamų paslaugų tyrimo ataskaita” (2020). Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/metodines%20rekomendacijos/ATASKAITA12_27.pdf

34. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymo Nr. A1- 83 “Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2020 metų veiksmų plano patvirtinimo” pakeitimo (2014). Nr. A1 – 168. Prieiga per internet: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db/ElgnACzxrY>

35. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2014) “Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo” Nr. A1-83. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db/asr>

36. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas “Dėl globos centro veiklos ir vaiko budinčio globotojo vykdomos priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos

aprašo patvirtinimo” (2018) Nr. A1-28. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b2b626f4fd5c11e796a2c6c63add27e9/EEcRWRasrr>

37. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2021) „Dėl bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašo patvirtinimo“ Nr. A1-24. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/609e30e255df11eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-vvheralp>

38. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas (2018) “Dėl Globos centro veiklos ir budinčio globotojo vykdomosios priežiūros organizavimo ir kokybės priežiūros tvarkos aprašo patvirtinimo” Nr. A1-28. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b2b626f4fd5c11e796a2c6c63add27e9>

39. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas (2006). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>

40. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2020 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Laura/Downloads/vta-kontrolieriaus-2020-m-veiklos-ataskaita-2020-03-31-nr-4-10.pdf>

41. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas (2002) “Dėl vaiko globos organizavimo nuostatų patvirtinimo” Nr. 405. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163202/LXMpphvTQJ>

42. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas “Dėl vaiko globos (rūpybos) sistemos reorganizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2012 metų plano patvirtinimo (2007) Nr. 1193. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.308740?jfwid=32wf8ppl>

43. Liobikienė T.N. (2016). *Krizių intervencija socialinio darbo praktikoje*. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/abf597fd-76b2-4362-831b-a1eb18e42000/content>

44. Liobikienė, N, T., Radvilienė, K., (2009). Įvaikinusių tėvų socialinės paramos poreikis. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 4(2), 125-164. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367170008182/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

45. Mosek, A. (2004). Relations in foster care. *Journal of Social Work*, 4(3), 323-343.

46. Nekrašas, E. (2010). Pozityvizmo ir postpozityvizmo ginčas socialiniuose moksluose. *Politologija*, 1 (57), 76 – 97.

47. Ponnert L. (2016). Emotional kinship care and neutral non – kinship care – the struggle between discourse. *Child and Family Social Work*, 22, 1084-1093, doi:10.1111/cfs.12328.

48. Pūras D. (2012). *Institucinė globa – vaikų iki trejų metų amžiaus teisių pažeidimas*. United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/uploads/documents/files/naujienos/institucine-globa-vaiku-iki-treju-metu-amziaus-teisiu-pazeidimas.pdf>
49. Raudeliūnaitė R. ir Urbikaitė, J. (2011). Vaikų globos šeimose ypatumai. *Socialinis darbas*. 10 (1), 27- 35.
50. Rimkus V. (2016). Socialinės pagalbos poreikis šeimoje globojamam vaikui ir jo globėjui: globėjų požiūrio analizė. *Tiltai*, 73(1), 105-132.
51. Rupšienė L. (2007). Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija. Klaipėdos universitetas, ISBN: 978-9955-18-248-1.
52. Ruškus, J. (2010). Socialinio darbo magistro baigiamojo darbo rengimo metodinės rekomendacijos. Vytauto Didžiojo universitetas, Kaunas.
53. Schofield G., Beek, M., Ward E., Biggart L.(2013). Professional foster carer and committed parent: Role conflict and role enrichment at the interface between work and family in long-term foster care, in Child and Family Social Work. *Child & Family Social Work*. <http://dx.doi.org/10.1111/cfs.12034>
54. Schofield, G., Beek, M. (2009). Growing up in foster care: providing a secure base through adolescence. *Child and family social work*, (14) ,255–266.
55. Sebba J. (2012). Why do people become foster carers? An international Literature Review on the Motivation to Foster. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Laura/Downloads/Motivationreviewsinglepageview.pdf>
56. Sen R., Broadhurst K. (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: A research review. *Child and Family Social Work*. DOI: 10.1111/j.1365-2206.2010.00741.x
57. Sivajohanathan D., Findlay I., Andres R. (2014). *Parent resources for information, development, and education: pre-service evaluation*. Community-University Institute for Social Research. Prieiga per internetą: <https://cuivr.usask.ca/documents/publications/2010-2014/Parent%20Resources%20for%20Information,%20Development,%20and%20Education-%20Pre-Service%20Evaluation.pdf>
58. Šivickytė A., Žydžiūnaitė A. (2008). Laikinių globėjų patirtys bendraujant su globojamo vaiko tėvais. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2 (2), 109-130.

59. Snieškienė D. (2001). Vaikus globojančios šeimos samprata. *Filosofija, socialologija*, 3, 45-54
60. Snieškienė, D.(2002). Vaikų globa šeimose kaip socialinis veiksmas. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
61. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, UAB “Factus” (2020). Globėjų ir įtėvių paslaugų poreikio, jų prieinamumo ir teikiamų paslaugų kokybės analizė. Vilnius – Kaunas.
62. Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba. Prieiga per internetą: <https://sena.vaikoteises.lt/veiklos-sritys/vaiko-globa-rupyba-ir-ivaikinimas/globeju-ir-iteviu-mokymas/>
63. Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/KReJvMpMMw>
64. Vaiko teisių konvencija (1989). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
65. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2011 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. BV – 16 “Dėl globėjų (rūpintojų) ir įtėvių paieškos, rengimo, atrankos, konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų patvirtinimo” Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.403315>
66. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas 2018 m. kovo 22 d. Nr. BV-23 “Dėl asmenų siekiančių, įgyti tarnybos atestuotų asmenų rengėjų kvalifikaciją, atrankos tvarkos aprašo patvirtinimo”. Prieiga per internetą: <https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ee3e4850338b11e8a149e8cfbedd2503?jfwid=11dyhemigu>
67. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 metų veiklos ataskaita (2023). Prieiga per internetą: https://vaikoteises.lrv.lt/uploads/vaikoteises/documents/files/Administracin%C4%97%20informacija/Ataskaitos/Metin%C4%97s%20veiklos%20ataskaitos/2022%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf
68. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas “Dėl valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2013 m. birželio 5 d. įsakymo Nr. BV-30 “Dėl asmenų, siekiančių įgyti teisę vykdyti asmenų pasirengimo globoti (rūpintis) ar įvaikinti vaiką patikrinimą atestacijos tvarkos aprašo patvirtinimo (pakeitimo)” (2020) Nr. BV-300. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/133c4571ec4f11eab72ddb4a109da1b5>
69. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas (2019) “Dėl globėjų (įtėvių) ir rūpintojų paieškos, rengimo, atrankos,

konsultavimo ir pagalbos jiems paslaugų teikimo rekomendacijų pakeitimo” Nr. BV-289. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6b786210e93911e99f05bdf72918ad4e>

70. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus ir socialinių paslaugų priežiūros departamento prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymu “Dėl valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus ir socialinių paslaugų priežiūros departamento prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2018 m. Rugpjūčio 23 d. įsakymo Nr. BV-134/VI-426 “Dėl globos centro veiklos kokybės vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo” pakeitimo (2020) Nr. BV-269/V1-496. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8a98ff32d87411ea8f4ce1816a470b26>

71. Vitkauskas K. (2010). Vaiko globos organizavimo principų įgyvendinimas Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 31, 133-146. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12370/1168-2215-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

72. Wolf K. (2012). How can Social Workers improve the Developmental Opportunities of Children in Families with Substantial Liabilities? *Socialinis darbas, patirtis ir metodai*, 10 (2). Prieiga per internetą: https://prof-klaus-wolf.de/wp-content/uploads/2020/07/Wolf-Klaus_2012_how-can-social-workers-improve.pdf

73. Žalimienė L., Gvaldaitė L., Gevorgianienė V., Petružytė D., Seniutis M., Šumskienė M. (2020) Vaiko teisių apsaugos specialistų darbo organizavimo klausimai teisinio reglamentavimo kontekste. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 25 (1), p. 27-46

74. Zbarauskaitė A. (2010). *Prierašumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ar paauglį*. Vilnius: Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Prieiga per internetą: [A_Zbarauskaite_Prieraisumas.pdf\(ppi.lt\)](A_Zbarauskaite_Prieraisumas.pdf(ppi.lt))

75. Žiburio fondas (2016) Jausmas kai turi namus: apie globą, įvaikinimą ir kitas galimybes padėti vaikams. Vilnius.

76. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai, principai ir metodai*. Vilnius: Vaga.

SANTRAUKA

Baigiamojo darbo tema – GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams. Baigiamojo darbo tikslas – teoriškai ir empiriškai atskleisti GIMK specialistų teikiamą pagalbą globėjams. Darbe buvo iškelti šie probleminiai klausimai: kaip GIMK specialistai vertina GIMK programos reikalingumą globos procese; kaip GIMK specialistai vertina teikiamos pagalbos efektyvumą viso globos proceso metu; su kokiais iššūkiais susiduria GIMK specialistai teikdami pagalbą globėjams; kokias spragas išvelgia GIMK specialistai rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams globojant vaiką. Tikslui pasiekti buvo analizuojami užsienio ir lietuvių autorių moksliniai šaltiniai, atlikta kokybinio tyrimo analizė. Tyrime dalyvavo Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos atestuoti asmenys, kurie turi įgiję teisę vykdyti veiklą pagal globėjų ir tėvų rengimo ir konsultavimo programą GIMK.

Empirinio tyrimo išvados rodo, kad GIMK mokymai pasirengimo globoti vaiką etape reikalingi, nes jų metu pateikiama visa reikalinga informacija apie globos procesą, asmenys norintys globoti vaiką turi galimybę įsivertinti savo galimybes ir motyvaciją globoti be tėvų globos likusį vaiką. Mokymų veiksmingumas priklauso tiek nuo GIMK specialisto profesionalumo ir gebėjimo įdomiai pateikti mokymų medžiagą, tiek nuo paties būsimo globėjo įsitraukimo į mokymų procesą.

Tyrime atskleista, kad globėjams globojant vaiką reikalinga tiek specialistų pagalba, tiek artimųjų bei visuomenės palaikymas. Vaikas į globėjų šeimą patenka patyręs įvairių traumų, kurios įtakoja vaiko emocijas ir elgesį, todėl globėjams teikiama tiek individuali pagalba konsultacijų metu, tiek grupinė pagalba tęstinių GIMK mokymų ir savitarpio pagalbos grupių metu. Tyrimo duomenys rodo, kad teikiamos pagalbos veiksmingumas neįmanomas be tinkamos tinkamos specialisto kompetencijos suteikti reikalingą pagalbą, paties globėjo motyvacijos priimti pagalbą bei kokį santykį specialistas turi su globėjų šeima.

Tyrimo rezultatai atskleidė iššūkius su kuriais susiduria GIMK specialistai savo veikloje. Tyrimo duomenys rodo, kad GIMK specialistai susiduria su globėjų nenoru bendradarbiauti, kuomet globėjai nenori atvirai dalintis sunkumais ir priimti siūlomą pagalbą. Taip pat iššūkių kelia ir įstatyminė bazė, nes daug įstatymų reglamentuojančių vaiko globą, jie dažnai keičiasi ir nežinoma kokiais įstatymais vadovautis. Taip pat tyrime atskleista, kad pasireiškia tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos. Tyrimo duomenys rodo, kad trūksta komunikacijos tarp Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ir globos centro, bei globos centro ir švietimo įstaigų. Šiame darbe atskleista, kad mažesniuose miestuose dirbantys GIMK specialistai susiduria su problema, kai trūksta kitų specialistų paslaugų, kurie galėtų padėti šeimoms auginančioms vaikus su negalia ir paauglius.

Tyrime atskleista, kad siekiant tobulinti GIMK programą svarbu ją atnaujinti skiriant didesnę dėmesį globėjų parengimui ir pačios GIMK mokymų medžiagos atnaujinimui. Tyrimo duomenys rodo, kad šiuo metu globėjų parengimui skiriama per mažai valandų, nes nespėjama pažinti mokymuose dalyvaujančių asmenų ir labai svarbios temos išdėstomos glaustai, neskiriant joms pakankamai dėmesio. Tyrime atskleista, kad GIMK mokymų medžiagą vertėtų atnaujinti, pateikiant šių laikų duomenis apie tai, kokias traumas patyrę vaikai patenka į globos sistemą ir dėl kokių motyvų asmenys apsisprendžia globoti ar įvaikinti vaiką.

Raktiniai žodžiai: GIMK mokymų ir kosnulavimo programa, GIMK specialistas, vaiko globa.

SUMMARY

The subject of the thesis is the experience of GIMK specialists in provision of assistance to guardians. The aim of the thesis is to theoretically and empirically reveal the assistance provided by GIMK specialists to guardians. The thesis raised the following problematic questions: how is the necessity of the GIMK program in the care process assessed by GIMK specialists; how is the effectiveness of the assistance provided during the entire care process assessed by GIMK specialists; what challenges do GIMK specialists face when providing assistance to guardians; what gaps do GIMK specialists perceive in the preparation process and during the provision of assistance to guardians when caring for a child. In order to achieve the goal, scholarly sources of foreign and Lithuanian authors were analysed, and qualitative research analysis was performed. Persons, certified by the Child Rights Protection and The Adoption Agency, who have obtained the right to carry out activities under GIMK, the program of training and counselling of guardians and adoptive parents, participated in the research.

The conclusions of the empirical research show that GIMK training is necessary at the stage of preparation for fostering a child, because they provide all the necessary information about the fostering process, and people who want to foster a child have the opportunity to assess their capabilities and motivation to foster a child left without the parental care. The effectiveness of the training depends both on the professionalism of the GIMK specialist and the ability to present the training material in an interesting way, as well as on the engagement of the future guardian in the training process.

The research revealed that guardians need the help of specialists as well as the support of relatives and society when fostering a child. A child enters a foster family having experienced various traumas that affect the child's emotions and behaviour, therefore, guardians are provided with both individual assistance during consultations and group assistance during continuous GIMK training and mutual support groups. The research data show that the effectiveness of the assistance provided is impossible without the proper competence of the specialist to provide the necessary assistance, the guardian's own motivation to accept the assistance, and the relationship that the specialist has with the guardian's family.

The results of the research revealed the challenges faced by GIMK specialists in their activities. Research data show that GIMK specialists are faced with guardians' reluctance to cooperate, when guardians do not want to share their difficulties openly and accept the help offered. The legal framework also poses challenges, as there are many laws regulating child custody, it often changes and it is uncertainty which laws to follow. The research also revealed that there are gaps in inter-institutional cooperation. Research data shows that there is a lack of communication between the Child Rights

Protection and the Adoption Service and the foster care center, and between the foster care center and educational institutions. This thesis revealed that GIMK specialists working in smaller cities face the problem of a lack of other specialist services that could help families raising children with disabilities and teenagers.

The research revealed that in order to improve the GIMK program, it is important to update it by paying more attention to the training of guardians and updating the GIMK training material itself. Research data shows that currently too little time is allocated for the training of guardians, because it is not possible to get to know the persons participating in the training and very important topics are presented concisely without giving enough attention to them. The research revealed that the GIMK training material should be updated, providing current data on which traumatized children enter the foster care system and for what reasons individuals decide to foster or adopt a child.

Key words: GIMK training and counselling program, GIMK specialist, child care.

PRIEDAI

PUSIAU STRUKTŪRUOTO INTERVIU KLAUSIMYNAS

Esu Mykolo Romerio universiteto, Vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos studentė Laura Katiliūtė. Rengiu magistro baigiamąjį darbą ir atlieku tyrimą, kurio tikslas - atskleisti GIMK specialistų patirtis teikiant pagalbą globėjams. Jūsų patirtis, atliekant šį tyrimą, yra labai svarbi, todėl norėčiau jūsų prašyti atsakyti į keletą klausimų. Užtikrinu, kad naudojant šio tyrimo metu gautą informaciją, Jūsų tapatybė, įstaiga, kurioje dirbate, nebus atskleista, tyrimo duomenys bus pateikti apibendrinta forma. Noriu jūsų paklausti, ar jūs sutinkate, dalyvauti tyrime. Ar sutinkate kad interviu būtų įrašomas?

INTERVIU KLAUSIMAI

Pagalbos ir mokymų globėjams poreikis

1. Papasakokite kokia pagalba globėjams reikalinga pasirengimo globoti vaiką etape?
2. Papasakokite kokia pagalba globėjams reikalinga globojant vaiką?

GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams

3. Papasakokite, plačiau kokiais būdais teikiate pagalbą globėjams?
4. Apibūdinkite, kas turi įtakos (ar kokie veiksniai turi įtakos) GIMK mokymų efektyvumui ir GIMK specialistų teikiamos pagalbos globėjams efektyvumui?
5. Papasakokite, su kokiais iššūkiais susiduriate teikdami pagalbą globėjams?
6. Papasakokite, kaip sprendžiate kilusius iššūkius?
7. Papasakokite, kokias išvelgiate spragas globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams globojant vaiką?
8. Ką ir kaip siūlote tobulinti globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams globojant vaiką?
9. Apibūdinkite, kokių kompetencijų reikia GIMK specialistui?
10. Papasakokite, kaip keliate savo kvalifikaciją?
11. Kas jus labiausiai motyvuoja šiame darbe?

1 lentelė. Mokymų ir pagalbos globėjams poreikis

Kategorijos	Subkategorijos	Pagrindžiantys teiginiai
GIMK mokymų reikalingumas globėjams pasirengimo globoti vaiką etape	Pateikiama informacija apie pasirengimą globai, globos procesą	„<...> žmonės kreipiasi, tuomet, kai jiems trūksta informacijos apie globos procesą, pasirengimą, apie išmokas, paramą, pagalbą globėjų šeimoms. Tai suteikiame tokią reikalingą informaciją.“ [14]; „Labiausiai juos visus domina ar jie atitinka reikalavimus.“ [15]; „<...> klausia kiek užtruks laiko mokymai ir kaip čia viskas bus <...>“ [15].
	Galimybė būsimiems globėjams įsivertinti pasirengimą globoti vaiką	“Mokymų metu kartu ir pats save patikrini ar tau bus priimtina, <...>” [11]; “<...>, turi galimybę išsklaidyti abejones ir patitikrinti save, ar jie pasiruošę į šeimą priimti tėvų globos netekusį vaiką.“ [12]; „Mokymų metu labai daug kas pasidaro aiškiau, globėjai turi galimybę sau atsakyti į klausimus ar visų pirma jis jau yra pasirėngęs globai, ar sugebės.“ [12]; „<...> turinys mokymų nukreiptas į tai kad tu turi galvoti, analizuoti, dirbti, įsivertinti, pabūti tuose marškinėliuose ir pasimatuoti iš įvairių galų ar tikrai tu nori svetimą vaiką globoti.“ [13]; “Ir tada vat tas būna pagalba išsigryninant, o ko gi aš vis dėl to noriu, ir kam aš pasiruošęs, ir kiek aš galėsiu paaukoti savo laiko, energijos, jeigu šeimoje atsiras toks vaikučiai traumotas.“ [15]; “Būtent mokymų metu, tą pasirengimą išsigrynint.“ [15] Jiems labai reikia tokio žmogaus, kuris padėtų sudėtų taškus ant i, ko vis dėl to jie nori ir ką jie sugebės, ir galės padaryti” [15].
	Suteikiama žinių apie galinčius kilti iššūkius globojant vaiką	“<...> ir tada mokymuose stengiamės vis dėl to supažindinti ir pateikti tą realybę, <...>, ir su kokioms tom rizikom, ir su kokiais sunkumais jie gali susidurti.“ [15]; “<...> ir kai pradeda dalyvauti mokymuose, ir supažindinam su kokiais iššūkiais tenka susidurti ir kokią jie atsakomybę jie turi prisiimti už savo sprendimą, <...>.” [17]; “<...>, nes mokymų metu tie rožiniai akiniai truputį pakeičia spalvą.“ [17]; “Na ir tai bandom paaiškinti, kad vis dėl to globos metu susidursit su labai daug iššūkių <...>“ [17]; “<...> per mokymus gauna labai daug pavyzdžių ir gyvų pavyzdžių ir iš savo patirties, praktikos, nes visą

		<i>laiką dalinuosi, kad kokie yra vaiko priėmimo ir adaptacijos periodai ir su kokiais sunkumais galimai gali susidurti.” [13].</i>
	Būsimiems globėjams suteikiama žinių apie biologinės šeimos reikšmę vaiko gyvenime	<i>“<...> paaškinti ką vaikui reikia biologinė šeima, kokios pareigos yra globėjo, kad jis žinotų tą biologinę šeimą, padėtų vaikui ryšius kurti su biologine šeima, su giminėmis, artimaisiais.” [16]; “Tikrai visi tie mokymų kandidatai yra labai linkę eliminuoti tą biologinę šeimą, <...>. Ir mes tada stengiamės paaškinti, kad vaikas lygu biologiniai tėvai, nes jeigu mes eliminuosim biologinius tėvus, tai reiškia, kad mes nepriimam vaiko besąlygiškai su jo ta skaudžia istorija.” [17]; “<...> kalbame, kad tėvai turi teisę bendrauti, netgi jeigu valdžia yra ribota. Netgi tai Civilinis kodeksas reglamenuoja ir Vaiko teisių konvencija.” [17].</i>
Pagalbos poreikis globojant vaiką	Dėl vaiko adaptacijos sunkumų naujoje šeimoje	<i>“<...> būna adaptacijos sunkumai, kai vaikas nemiega, nevalgo arba kaip tik labai daug valgo, arba labai daug dėmesio reikalauja.” [12]; “Ir pagrindinės problemos su kuriomis susiduria, tai tikriausiai adaptacijos sunkumai, kuomet tiek vaikui, tiek šeimai reikia vieniems prie kitų priprasti, apsiprasti, geriau vieniems kitus pažinti.” [14]; “Na pirmiausia tai ta adaptacija, kai viskas pasikeičia.” [15]; “Bet adaptacijos periodu ištiesų pagalba labai reikalinga.” [16] <...> būna ta baimė, kad viskas ne taip kaip įsivaizdavau, ir vaikas kažkokius reikalavimus turi ir kelia, tai tas periodas būna toks sunkus labai.” [16]; “Prasideda tas toks gyvenimas, kur tikrai keičiasi. Ir nuovargis, ir režimo pokyčiai.” [16]; “Tai tikrai visų pirma keičiasi žmonių gyvenimo ritmas.” [17].</i>
	Dėl patiriamų sunkumų susijusių su paauglystės laikotarpiu	<i>“Daugiausiai pagalbos reikia paauglystės laikotarpiu.” [11]; “Jeigu vaikas vyresnis taip pat gali būti elgesio problemos, nenoras mokytis, motyvacijos nebuvimas, kai kurie išvis neina į mokyklą arba kai kurie žalingi įpročiai išryškėja, alkoholio, narkotikų, nikotino vartojimas.” [12]; “<...> paauglys jau ateina su savo patirtimi, su savo įsitikinimais, nežino ko iš to globėjo tikėtis, taip pat turi ryšį su savo biologine šeima.” [12] “Didžiausias aišku iššūkis būna paauglystė. Kada viskas tvarkoj būna šeimoj ir puikiai tvarkosi, ir staiga vaikas pradėjo bandyti rūkyti, neiti į mokyklą, priešgyniauti, prieštarauti.” [13]; <...> kai vaikas pradeda augti, na paauglystė. Tada labai daug problemų iškyla.” [16]; “<...> labai dažnai apie tuos raidos etapus pasakojam, ką tai reiškia, kaip jie turi gyventi su tokiu vaiku, kaip turi padėti, kaip patys turi pasikeisti, ką jie patys turi suprasti.” [16].</i>

	Dėl vaiko trauminių patirčių	<p>„Su didžiausiais iššūkiais globėjai susiduria jeigu vaikas patyręs nemažai traumų.“ [13];</p> <p>„Kuo daugiau vaikas traumų patyręs, tuo sunkesnis yra jo ugdymas ir auklėjimas.“ [13];</p> <p>“<...> tos visos netektys neišgyventos, <...>.[16].</p>
	Dėl vaiko elgesio problemų	<p>„Dažniausiai globėjai pagalbos kreipiasi dėl elgesio vaiko“. [12]; „Kreipiesi dėl to, kad vaikas netinkamai elgesi namuose, darželyje, mokyklose.“ [12]; „Sunkumų kelia ir agesyvus elgesys.“ [12]. „<...> globėjai gauna pastabas, nusiskundimus, netgi spaudimą dėl vaiko elgesio ne tik iš pedagogų, bet ir iš tėvų.“ [12] „<...> ir dažniausiai sunkumai, iššūkiai globėjams kyla dėl vaiko elgesio.“ [14]; „Tarkim, būna kreipiasi dėl vaiko elgesio.“ [16].</p>
	Vaiko santykių su biologine šeima palaikymas	<p>„<...> kai globėjai nepriima biologinių tėvų, turi kažkokių neigiamų išankstinių nuostatų biologinių tėvų atžvilgiu, nesupranta ryšio vaikui svarbos arba jį sumenkina ir būna, tiesiog, kad nepitaria tam bendravimui su tėvais arba kitais giminaičiais.“[14]; „<...> biologinės šeimos dalyvavimas vaiko gyvenime tikrai kelia daug iššūkių ir mes turim atidirbti su tuo.“[17].</p>
	Dėl vaiko kilmės atskleidimo	<p>„Būna tokių atvejų, kuomet mažiau vaikiuką pasiima, tai būna vėliau problema pasakyti, kad ne jie yra biologiniai tėvai.“ <...>. Ir reikia aiškinti ne tik kaip reikia tą tiesą pasakyti vaikui, bet reikia aiškinti ir kad ją būtina pasakyti [15]; „<...> kaip pasakyti vaikui, kad tu esi globojamas arba įvaikintas. <...> mūsų vaidmuo yra labai svarbus šeimą palydėti iki to teisybės pasakymo. Na tikrai su šeima dirbam, kad reikia nuo pat gimimo. <...> tai baimės, nerimas, tai dar kažkas ir paskiau jau išlenda tam tikro netinkamo elgesio apraiškos, ir pradedam analizuoti situaciją, kuri dažniausiai susiveda į tai, kad vaiko vidus nesusikalba su išore.“ [17].</p>
Specialistų ir visuomenės pagalbos svarba globojant vaiką	GIMK specialisto teikiama pagalba	<p>„<...>labai svarbu, kad globėjai turėtų gerą kontaktą su GIMK mokytojais ir globėjai nebijotų jiems paskambinti, pasikonsultuoti.“ [11];</p> <p>“<...> kalbamės ir bandom rasti gerausią sprendimo būdą [11]; „<...> globėjai tiek turi daug atsakomybės, pareigų ir rūpsčių, kad ką jie ir mokėsi GIMK mokymų metu, tada jie ir pamiršta. Ir tada labai svarbu, kad žmonės nebijotų skambinti GIMK mokytojams ir su jais kalbėti.“ [11]; „<...> labai svarbu, kad globėjas nebijotų kreiptis į GIMK specialistą ir konsultuotis. Kartais užtenka tik išsikalbėti, išsiventiliuoti ir jau tai būna pagalba.“ [12]; „<...> labai svarbu išnaudoti tas svetimias ausis, svetimą požiūrį, profesionalę pagalbą ir</p>

		<i>specialistų patarimus.“ [13]; “Tai tokio kartais reikia patarimo, kartais išsiventiliavimo, o kartais reikia tokio iš GIMK specialisto pasakymo: “na kaip fainai jūs čia sugalvojot, kaip gerai jūs čia darot”, reikia tokio pasitikrinimo.” [13]; <...> žmonės būna ir ne darbo metu skambina norėdami pabendrauti ir rasti atsakymus į jiems rūpimus klausimus.” [15]; “<...> žmogus gali atvirai kalbėti apie sunkumus.”[15]; “Tada žmogus išsikalba ir ieškom būdų padėti.” [15].</i>
	Globos koordinatoriaus teikiama pagalba	<i>„Globėjai turi savo globos koordinatorių ir globos koordinatoriai lydi globėjus visu globos metu. Tai jie ir būna tie žmonės, kurie pirmieji pastebi tą pagalbos poreikį ir paprastai kalbasi su globėjais apie tai ką jie mato ir siūlo reikalingą pagalbą <...>“ [14]; „GIMK specialistai koordinuoja tą visą procesą iki kol atkeliauja vaikelis į šeimą ir tada mes jau paleidžiam, ir perduodam globos koordinatoriui.“ [15]; „<...> kai šeimai yra priskiriamas globos koordinatorius, <...>, tai dabar tikrai tos šeimos tą reikiamą pagalbą.“ [16]; „Tai ką pavyzdžiui dabar daro, ir tikrai padeda globos koordinatoriai, tai padeda ir vaiko poreikius išsiaiškinti <...>“ [16].</i>
	Artimųjų ir visuomenės palaikymas	<i>„Ištiesų iškilus sunkumams labai svarbi ir aplinkinių nuoširdi parama ir pagalba. Būtų labai gerai, kad žmogus susidūręs su sunkumais turėtų kam pasipasakoti, nes būna atveju, kad iš šalies ta pati situacija atrodo visiškai nebaisi ir kartais žmogui reikia tai pasakyti.“ [11]; „Kai globėjas susiduria su iššūkiu, labai svarbu, kad globėjas neliktų vienas. Labai svarbu ir artimųjų palaikymas, <...>.“[12]; „Būtų labai gerai, kad žmonės iš aplinkos gautų pastiprinimą, paskatinimą ir palaikymą“[15].</i>

2 lentelė. GIMK specialistų veiklos ypatumai globėjų rengimo procese ir teikiant pagalbą globėjams

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantys teiginiai
GIMK specialistų teikiamos pagalbos būdai globojant vaiką	Individualios konsultacijos	<i>“<...> pagalbą teikiama individualiais pokalbiais.” [11]; “Vyksta individualios konsultacijos, mes kaip GIMK specialistai konsultuojam.“ [12]; „Viena sritis tai yra individualūs susitikimai, individualios konsultacijos, <...>” [13]; Pagalbą teikiame individualiomis konsultacijomis, <...>.“ [14];</i>

		„<...>, efektyviausia yra konsultacija, <...>.” [15]; “<...> tokia konsultacinė pagalba.” [16]; “<...> individualios konsultacijos<...>.” [17].
	Tęstiniai mokymai	“Organizuojam tęstinius mokymus.” [11]; Tai iš tęstinių mokymų parenkam aktualias temas [11]; “Tęstinių mokymų metu globėjams būna labai naudingas pabendrvimas, pasidalijimas patirtimi ir pačios tęstinių mokymų temos.” [11]; “Organizuojam tęstinius mokymus globėjams, <...>” [12]; “<...> tęstiniai mokymai pagal tam tikras temas.” [13]; “<...> tęstiniai mokymai buvo toksai daugiau ir išklausymas tų problemų, ir pagal tas problemas ir atsakymai, ir diskutavimai, ir medžiagos davimas, ir pasidalijimas įvairių užduočių, ir jų analizė.” [13]; “Tai duoda tokią ir pagalbą ir kompetencijų susitiprinimą paties globėjo.” [13]. <...> tęstiniai mokymai <...>.” [14]; “Toliau tęstiniai mokymai.” [16]; “<...>, tęstiniai mokymai, <...>.” [17]; “Per tęstinius mokymus irgi matom ko nesupranta globėjai, koks vaikų elgesys jiems atrodo nepriimtinas, bandom išsiaiškinti.” [16].
	Savitarpio pagalbos grupės	“<...>, taip pat turim kiekvieną mėnesį savitarpio pagalbos grupes.” [12]; „<...> savitarpio pagalbos grupės, <...>.” [13]; “<...>, vyksta savitarpio pagalbos grupės, <...>.” [14]; „<...> mes vedame savipagalbos grupes.” [16]; “<...> savipagalbos grupių vedimas.” [17]. “<...> duoda tokio nemažai pajautimo, kad aš ne vienas.” [13]; “Tai mes būna buriame tuos globėjus, jie būna ir susidraugauja.” [16]; “Mes tas grupes buriame, na pvz. vaikus su negalia auginanties globėjams.” [16]; “Būna globėjų (rūpintojų) grupės, kuomet irgi skirstom pagal temas, pagal vaiko amžių, nes vienam gali būti netekčių išgyvenimas, kitam auklėjimo ypatumai kažkokie.” [17].
GIMK mokymų veiksmingumo veiksniai	GIMK specialisto profesionalumas	“Vėl gi efektyvumas kiek tu tu skiri laiko savo tam profesiniam tobulėjimui.” [16]; “Aš manau, kad tikrai tų žmonių, kurie veda mokymus profesionalumas, <...>”
	Globėjo motyvacija ir įsitraukimas į mokymų procesą	“Mokymų efektyvumui turi didelę reikšmę žmogaus aktyvus dalyvavimas mokymuose, kiek žmogus leidžiasi į diskusijas, atvirai dalijasi savo patirtimi, jausmais.” [11]; Na manau turi įtakos ta pati globėjo motyvacija.” [12]; “Kiek jis nori ne tik klausytis, bet ir girdėti, suprasti.” [12]; “<...> nuo motyvacijos žmonių priklauso.”

	Gebėjimas sudominti, įtraukti globėją į mokymų procesą	“<...> GIMK mokytojo mokėjimas sudominti, įtraukti.” [12]; “Pritaikyti tam tikras užduotis, kad tai būtų įdomu, įtrauku.”[13]; “Kokia bebūtų medžiaga, tai tu turi ir interpretuoti, ir pritaikyti pagal grupę.”[13]; “Gebėjimas bendrauti su žmonėmis, mokėjimas kalbėti įtaigiai, įdomiai.” [16]; “<...>kiek tu įdomiai gali pateikti tą medžiagą.” <...>[16]
	Mokymų atmosfera	“Dar labai priklauso nuo aplinkos, kokia ta aplinka [13]; “Ar jauku, ar patogiu, ar galima ten pasidaryti arbatos per pertrauką, ar patogiu išėiti per pertrauką įkvėpti gryno oro.” [13]; “<...> aplinka yra vienas iš tų veiksnių, kad žmonės galėtų būti atsipalaidavę.”[13]; “<...>kiek tu sugebi sukurti tą mokymų atmosferą tinkamą [16]; ir išties svarbu ta mokymų atmosfera, kaip žmonės jaučiasi [16].
GIMK specialistų teikiamos pagalbos veiksmingumo veiksniai	GIMK specialist kompetencija	“<...> profesionalumas, savo dalyko išmanymas, tobulėjimas kaip GIMK specialistų, kvalifikacijos kėlimas, <...>.” [11]; Žinoma, daug kas priklauso ir nuo specialisto kompetencijos suteikti pagalbą.” [12]; “<...> GIMK specialisto kompetencija, <...>.” [13]; “<...> profesinės kompetencijos kėlimas, kiek tu domiesi, kiek skaitai, kaip tu gali konsultuoti, kokius metodus taikyti konsultavimo metu.” [16]; “Darbuotojų kompetencija, kvalifikacija teikti konsultacijas, tai čia yra labai svarbu tiek mokymų metu, tiek teikiant pagalbą.” [17].
	Globėjo motyvacija priimti siūlomą pagalbą	“Taip pat pagalba efektyvi bus tiek, kiek pats globėjas norės būti atviras, sąžiningas, <...>.”[11]; “Pagalbos efektyvumas priklauso nuo globėjo motyvacijos <...>.” [12]; “<...> šeimos motyvacija ir noras priimti pagalbą, ir keisti savo matymą, požiūrį ar supratimą [14]; “<...> kada žmogus pats nori tos pagalbos [15]; “Tai vat čia pagrindinis dalykas – motyvacija kažką keisti ir gauti tą pagalbą.” [15].
	GIMK specialisto santykis su šeima	“<...> kiek jis norės būti atviras bendraujant su specialistu, <...>.”[11]; “Jeigu nebus tarp specialisto ir globėjo, bendravimas taps toks daugiau oficialus ir pagalbą suteikti taps labai sudėtinga.”[11]; “Ir jeigu vieną kartą matai, kad krizėje tu jam galėjai padėti ir jeigu jis paskambina ir paprašo pagalbos antrą kartą, tai supranti, kad ryšys yra.”[13]; “<...> specialisto ryšys su šeima. [14]; “Jeigu ta šeima jau buvo mokymuose, pažįsta specialistą, visada ateina pas jį konsultotis, tai labiau tikėtina, kad pagalba bus sėkmingesnė.” [14]; “Kaip tu sugebi sukurti santykį su globėju, <...> [16].

Kompetencijos reikalingos GIMK specialistui	Profesinių žinių turėjimas	“Būti savo srities žinovu” [11]; “Žinių reikia, <...>.” [12]; “Tai turi būti išsilavinimas atitinkamas, kad tu supastum tą socialinę sferą.” [13]; “<...> profesinių žinių, <...>.” [14]; “<...> nuolatinis tobulinimasis, savo žinių noras.” [16]; “Žinių tikrai labai reikia, <...>.” [17]; “<...> ir tikrai reikia apie vaikų psichologiją žinių, apie darbą su vaiko trauminėm patirtim, kaip padėti tas traumines patirtis kompensuoti.” [17].
	Gebėjimas mintis dėstyti raštu	“<...> reikia būti raštingu, mokėti tą sakinį parašyti.” [12]; “<...> turi ne tik gebėti dėstyti mintis, bet ir turi gebėti rašyti. Rašyti greitai, gerai ir į terminus spėti.” [17].
	Gebėjimas kalbėti prieš auditoriją	“<...> turintis iškalbą būtinai, nes jis turi sudominti žmones, o neskaityti medžiagą iš lapelių, nes niekam nebus įdomu ir niekam neužsifiksuos.” [13]; “Tai turi būti gebėjimas aiškiai dėstyti mintis, nes jeigu tu negebėsi kalbėti prieš auditoriją, negebėsi tu jos sudominti, tai neperteiksi tos medžiagos, kurią turi perteikti.” [17].
	Bendravimo įgūdžių turėjimas	“<...>, mokėti bendrauti su žmonėmis, <...>” [11]; “Mokėjimo bendrauti, <...>” [12]; “<...> gebėjimas užmegzti ryšį, bendrauti, <...>.” [14]; “Na tu tikrai turi būti komunikabilumas, turi mokėti užmegzti santykį, mokėti bendrauti, <...>.” [16].
	Gebėjimas spręsti konfliktines situacijas	“mokėti konfliktus spręsti, nepriimti asmeniškai, kaip kartais tenka sugerti visas nemalonus emocijas, <...>” [12]; spręsti konfliktines situacijas [14].
	Gebėjimas dirbti komandoje	“<...> bendradarbiauti ne tik su klientais, bet ir su kitais specialistais, kolegomis, dirbti komandoje.” [12]; “<...> gebantis dirbti komandoje <...>.” [13].
	GIMK specialisto kvalifikacijos kėlimo būdai	Dalyvavimas mokymuose

		<i>[16]; "Šiaip tai visą laiką įvaikinimo tarnyba labai daug mokymų organizuoja, tai jeigu tik kokia situacija keičiasi, tai visada dalyvaujam kas yra nauja." [17]</i>
	Dalyvavimas supervizijose ir intervizijose	<i>"<...> turime supervizijas ir intervizijas." [11]; "Supervizijose, intervizijose keliam." [12]; "Dabar jau labai gerai, kad ta GIMK specialistų asociacija yra, tai pradėjom kartą per mėnesį intervizijas daryti." [15]; "Įstatymiškai yra apibrėžta kiek per metus turi būti supervizijų, kiek turi būti intervizijų, tai kas ketvirtį eini į intervizijas." [17].</i>
	Dalijimasis žiniomis, patirtimi su kolegomis ir kitais Globos centrais	<i>"Taip pat ir su kolegomis diskutuojam, aptariam atvejus, semiamės vieni iš kitų patirties ir žinių." [11]; "<...> mes ir vieni iš kitų mokomės. Labai padeda kolegos, nes vienas lauke ne karys. Tai tas yra labai svabu, kad gali pasidalinti, pasitikinti." [13]; "Dalinomės su kitais centrais praktika, kaip kas daro, kokius jie mokymus sužinojo, <...>" [17].</i>
GIMK specialistams kylantys iššūkiai jų veikloje	Globėjų nenoras bendradarbiauti ir priimti pagalbą	<i>"Turime mes keletą globėjų, kurie visiškai nenori bendradarbiauti." [11]; "Ištiesų labai sudėtinga būna, kai globėjas nelinkęs bendradarbiauti. Ypač, jeigu pastebima, kad šeimai reikia pagalbos." [11]; "Vieni yra tokie bendraujantys, bendradarbiaujantys, o yra tokių, kurie jau labai distanciją išlaiko su specialistu, yra priešiški." [12]; Būna, kad jau problema įsisenėjusi, kad jau negali niekuo padėti, pats globėjas būna nusprendęs nutraukti globą [12]; "Tai ištikrųjų, įdedam nemažai pastangų, kad motyvuoti žmones priimti pagalbą." [14]; "<...>nenoras priimti tą pagalbą, nenoras pripažinti, kad iš vis yra pagalba, nenoras atsiskleisti." [15]; "Sakykim, globos koordinatorius išsiaiškina ir iškrapšto tą problemą, kurios kartais globėjas ir nepripažįsta, kad tai yra problema, ir tada jis ateina vos ne per prievartą." [15]; "<...> trūksta to globėjų atvirumo, nenori būti atviri, nenori bendradarbiauti." [16]; "<...> kartais būna uždari, kartais ne viską sako, atvirumo pritrūksta [17]; "<...> pritrūksta atvirumo ir bendradarbiavimo. [17]".</i>
	Kitų specialist paslaugų trūkumas	<i>"Pavyzdžiui, ką tu gali pasiūlyti globėjui, kai jam reikia konkrečios paslaugos, pavyzdžiui, kai vaikas turi negalią. Nėra pas mus dar. Pavyzdžiui, mūsų mieste tikrai nėra dar toks didelis tas paslaugų spektras. Arba su paaugliais, sudėtingais paaugliais, visos Lietuvos iššūkis. Kas su jais dirba, kokias jie paslaugas gali gauti. Na tai trūksta to tūkių paslauga. Tai galbūt didžiausi tokie iššūkiai</i>

		<i>[16]; <...> mes kaip nedidelis miestas neturim tiek tų pagalbos įrankių, jeigu prireikia kitų specialistų pagalbos.” [15].</i>
	Žinių trūkumas	<i>“iššūkis tikrai būna, labai netipinis ankstyvas vaikų seksualizuotas elgesys. <...> Mums kaip specialistams išties trūksta ir žinių šia tema, nes kiek bandėm ieškoti, tai nėra tokių mokymų mums kaip specialistams, tai kartais kyla iššūkių ką šeimai duoti [17]; “Kadangi esu baigusi socialinį darbą, o GIMK progamoje yra tokių temų kaip pvz. apie traumas ir smegenų veikimą, hormonų disbalansą, tai man ištikrujų pritrūkę to parengimo tokio ir teko nemažai laiko įdėti tam, kad pasiruoščiau ir jausčiausi tvirtai kitiems žmonėms pasakodama trauminių patirčių įtaką smegenų raidai ir vaiko elgesi.”[14].</i>
	Įstatyminė bazė	<i>„Trūksta aiškumo kuo mes čia vadovaujamės, nes yra savivaldybės globos centro aprašas, yra minsiterijos aprašas, ir apskritai, Civilinis kodeksas, Vaiko globos oganizavimo nuostatai... [12]; „Ir vietomis net nevirtis apima susigaudyti kuo mes čia daba turime vadovautis, <...> [12]; „Ir ką aš dar pastebiu, kad net vaiko teisės, vaiko teisių specialistai painiojasi ir nebeatseka, kad ten prieš pusmetį buvo atnaujinta ta tvarka ir jau ta kuria jie vadovaujasi, jau nebegalioja.“ [12]; „Dažnas įstatymų keitimas ir klaidina, ir tu turi tam laiko skirti nagrinėti.“ [12]; „Nuolat keičiasi, kažkas nepasikeičia, vėl gi nėra kažkokios bendros sistemos. Kiekvienas Globos centras atskirai, vieni vienaip, kiti kitaip.“[16].</i>
	Tarpinstitucinio bendradarbiavimo spragos	<i>„Dar teikiant pagalbą, tai tokio bendradarbiavimo trūksta, <...> ir vaikų teisių, ir globos centro.“[16]; „Tos pačios mokyklos vėlgi kol ten iki jų dasibeldi...“.<...> „To tokio tarpinstitucinio bendradarbiavimo yra didelės dar spragos, kurio irgi reikia išmolti.“[16].</i>
GIMK specialistų iššūkių sprendimo būdai	Paslaugų iš išorės pasitelkimas	<i>“Pradžioje būna konsultacijos, psichologo konsultacijas įtraukiam. Jeigu vaikas dėl savo patirčių turi tam tikrų elgesio sunkumų, bandom ieškoti ir iš išorės pagalbos.”[12]; “Išties mes ir patys konsultuojamės. Mes turim supervizijas kaip specialistai. Kviečiamės iš išorės kitus specialistus ir kosultuojamės dėl sudėtingesnių atvejų.” [12]; “<...> maždaug kartą per šešias savaites turim supervizorius. Žmogų, kuris iš išorės ateina ir padeda mums susidėlioti darbus su tam tikrais atvejais.“ [14]; „Bendradarbiaujam su nevyriausybinėm organizacijom, ieškom psichologų, kurie galėtų pravesti kokią įdomesnią paskaitą.” [16].</i>

	Kuriamas ryšys su globėju	<p>“Bandom megzti ryšį su globėju. <...> Jeigu matom, kad šeimoje krizė ir dėl to, na sakykim, kenčia vaikas, tai tikrai bandom padėti ir siekiam kurti tą bendradarbiaujantį santykį.” [11]; “Na visų pirma tai stengiamės kurti ryšį su globėju, kas yra labai svarbu teikiant pagalbą. Toks paprastas, žmogiškas bendravimas. Tuomet ir globėjas labiau pasitiki, nebijo atsiskleisti.” [15]; “Vėlgi su sunkiai bendradarbiaujančiais irgi per globos koordinatorius kažkaip bandom prikalbinti. Bandom rasti tą tokį ryšį.” [16].</p>
	Darbas komandoje	<p>“Turim sąlygas pasitarti tarpusavyje. Svarbu tikrai nesijausti vienam. Mes savo globos centre turim tokių specialistų komandą, su kuria dalinamės čia ir dabar. Dalinamės ir jausmais, kurie sukyla, ir savo mintimis. Ištiesų mes turim puikias sąlygas pasidalinti savo jausmais ir mintimis, gerai sutariam, bendraujam, tiek asmeniniam, tiek profesiniam lygmeny. Vieni kitus palaikom.” [12]; Tai kiekvieną savaitę turim intervizijas tai yra vidinius pasitarimus dėl atvejų.“ [14]; „Pas mus visos problemos, iššūkiai yra sprendžiami komandoje. Labai retai kada dirba vienas specialistas.“ [17].</p>
GIMK programos trūkumai	Mišrios mokymų grupės	<p>“Labai sunku, jeigu vienoje grupėj būna ir įvaikintojai, ir artimieji giminaičiai, kokia nors senelė, ir su kuo dar mes susiduriame, su kitakalbais, kurie lietuviškai nesupranta [13]; Na dabar tekę BVGN darbuotojams vesti kartu su žmonėmis, kurie nori globoti vaikus, nes reikėjo sudaryti grupę, tai vieni sėdi visiškai nemotyvuoti, tik tiek kad reikia, kitiems viskas įdomu, jie klausia, domisi, diskutuoja.” [15].</p>
	Informacijos apie būsimus globėjus trūkumas	<p>“Trūksta informacijos apie būsimus globėjus: „<...> mokymų vienas iš tikslų, kad mes galėtume labiau pažinti būsimus globėjus, vaiko būsimą artimą aplinką, kiek jinais yra tinkama, kiek jinais vaiko poreikius pajėgs atliepti. <...>. O močiutės pas mus įkrenta va taip va. Mes jų nepažįstam realiai. Mes pažindinamės paskui, jau kai jos yra globėjos.“ [12]; „Mes gauname labai mažai informacijos, kad galėtume įvertinti žmogų. <...> kartais mes turim iš tų kavos tirščių susidaryti išpūdį apie žmogų, negaunant kažkokios tai pilnos informacijos, <...>.“ [16].</p>
GIMK programos tobulinimas	Prailginti globėjų parengimo laiką	<p>„Rengimo procese, tai mano asmeninė nuomonė, tai yra 21 valanda mokymų globėjų parengimui yra labai mažai.“ [13]. „<...>, bet pačios tos programos sutrumpinimas, mano akimis, yra prastas reikalas.“ [13]. „Man tai pačiai labiau patiko PRIDE programa, tas dešimt susitikimų ir temos, kurios buvo toje</p>

		<p>programoje. <...> Man ankstesnės temos buvo aiškesnės, labiau pagrįstos ir leidžiančios ilgiau pabūti su grupe, geriau pažinti žmones ir taip pat turėti daugiau laiko susiplanuoti individualiems susitikimams su šeima.“ [14].</p> <p>„<...> iki naujos programos patvirtinimo, mes turėdavome dešimt pagrindinių mokymų susitikimų. Tai vat dabar, kai tik septynios liko, mes jaučiam laiko trūkumą.“[15]; Na kai daugiau tų susitikimų ir žmones labiau pažįsti, ir grupė labiau atsipalaiduoja, su mumis ryšį palaiko kitoki, <...>.“ [15]; „Į vieną temą yra sudėta labai svarbių temų, kurioms anksčiau būdavo skiriamos visos trys valandos, o dabar per tris valandas mes turime aptarti vaiko savivertę, ir auklėjimą, ir netektis. <...>. Dabar kai sutrumpintas tas valandų skaičius yra, mes neturim tos prabangos, ir labai svarbios, sudėtingos temos, jos yra prabėgom paimamos.“[17].</p>
	Atnaujinti GIMK programą	<p>„Aš manau, kad būtų laikas peržiūrėti dėl to, kad sakym toj pačioj medžiagoj yra kažkokių tai neatitikimų, nebuvo Globos centrų.“ [13]. Na pasaulis keičiasi, penki metai, daug kas pasikeitė. Tai irgi pasižiūrėti tas pačias traumas ir kokie globėjai ateina, kodėl įvaikinti nori, tą motyvaciją pasižiūrėti. Tai manau gerai būtų atnaujinti tą programą, ją truputėlį prakratyti.“[13].</p>
GIMK specialistų motyvacija dirbti šį darbą	Sėkmingos istorijos	<p>“Labiausiai motyvuoja sėkmės istorijos, kai vaikai suranda namus ir juos supa mylintys žmonės.” [11]; labai gera būna, kad galėjom prisidėti prie šios sėkmingos istorijos [11]; “Motyvuoja sėkmingi atvejai.” [12]; Kai matai laimingus vaikus, laimingus globėjus, įtėvius [12]; “Kai matai tą besišypsančią šeimą, tą vaiką.”[15]; “Tas palydėjimas į bendrą gyvenimą, vat čia yra didžiausias džiaugsmas.” [15]; Na jeigu tai yra sėkminga globa ar įvaikinimas.” [17]</p>
	Prasmingas darbas	<p>“Kai jauti, kad turi gerą ryšį su globėju, jis tavmi pasitiki, dalinasi ten kažkokiais klausimais, konsultuojasi.” [12]; “Man labai kelia džiaugsmą, kada žmonės kreipiasi, tai tada aš jaučiuosi, kad tikrai nebereikalo.” [13]; “Paskambina po kiek laiko ir pasako, ar tai paklausia ko nors, tai jautiesi, kad prasmingą darbą padarei.” [13]; Kelia džiaugsmą kada po mokymų žmonės sako, kad tikrai įdomu.” [13]; “<...> jeigu kreipiasi, vadinasi pasitiki.” [13]; “<...> noras padėti vaikams.” [16].</p>

	Įdomus darbas	<p><i>“Ir ištiesų, įdomus darbas.” [12]; “Na kartais tokių situacijų būna, kad kaip sakau, ir romaną galėtum parašyti arba šiaip neturėtum fantazijos sugalvoti.” [12]; “<...>, būna tokių situacijų, kad kartais tenka čia mums narplioti, nagrinėti [12]; “<...> susipažinti su naujais žmonėm, pažinti jų gyvenimo istoriją.” [14].</i></p>
--	---------------	--